

**የግዕዝ መግሪያ**

**ዶ/ር ለይኩን ብርሃኑ**

**ዋሽንግተን ዲሲ  
ዩናይትድ ስቴት ኦፍ አሜሪካ**

**ጥር ፲፱፻፺፰ [January, 2006]**

## የሽፋኑ መግለጫ

በሽፋኑ ላይ ያለው ዓርማ ታሪካዊና ምሥጢራዊ ነው። ይህም ስለ ማዕዘናት ዓለም መግለጫ ነው። ዓለም በስምንት ማዕዘናት ትከፈላለች። የታወቁትና የተለመዱት ግን አራቱ ናቸው። እነሱም ምሥራቅ ምዕራብ ሰሜንና ደቡብ ናቸው። የቀሩት አራቱ ደግሞ መሥዕ አዜብ ሊባና ባሕር በመባል ይታወቃሉ። ምሳሌያቸውና አጀማመራቸው የሰውን አካል ቅርጽ ለመግለጽ ነው። በኋላ ግን የአቅጣጫ ማመልከቻ ሆነዋል። አሁንም የሚታወቁት በዚህ ነው። እኒህን በዝርዝር የተመለከትን እንደሆነ ምሥራቅ የፀሐይ መውጫና ምዕራብ ደግሞ የፀሐይ መግቢያ ተብለው ነው የተሠየሙት። የቃላቸውም ትርጉም የሚነግረን ይህንኑ ነው። ነገር ግን በጥንተ አመክሮ ምሥራቅ የመወለድ የፀሐይ መውጫ ተብሎ ሲነገር ምዕራብ ደግሞ የጎልፈት አሁንም የፀሐይ መግቢያ ተብሎ ይታወቃል። ሌላው ሰሜንና ደቡብ ሲሆኑ ሰሜን ቀኝ ደቡብ ግራ ነን ይባላሉ። ሌሎቹ የቀሩት አራቱ በምሥራቅና በሰሜን መካከል የሚያልፈውን መሥመር መሥዕ በደቡብና በምዕራብ ያለውን ክፍል ደግሞ አዜብ በምሥራቅና በደቡብ ያለውን ሊባ ሲባል በሰሜንና በምዕራብ መካከል ያለውን ደግሞ ባሕር ተብሎ ይታወቃል።

ማዕዘናቱ በተለይ እኒህ ከሥዕሉ ላይ እንደሚታዩት የማባዣ ምልክቶች በጥንታዊቷ ኢትዮጵያ ሊቃውንት አመሠጣጠር ከፍተኛ የመንግሥት ካዝና የጦር መሣሪያ ውድ እቃዎች ከዕንቁ ከወርቅና ከብር የተሠሩ አልባላት ጌጣጌጦች አብያተ መንግሥታት በተራራ ወይም ከፍተኛ ቦታ ላይ ሆነው ይሠራሉ። አቀማመጣቸውና አቅጣጫቸውም በእኒህ በአራቱ በማባዣ ምልክት ባሉት በመሥዕ በዓዜብ በሊባና በባሕር ዓርማ ነው። ለምን ቢባል በዚህ አቅጣጫ የተሠሩ ቤተ መንግሥቶች ከተማዎች የዕቃ ማስቀመጫዎች በቀላሉ ጠላት የማይደፍራቸው ይሆናሉ ይባላል። ይህን አሠራር የአሜሪካ ዋና ከተማ የሆነውን የዋሽንግተን ዲሲን ስንመለከት በዚህ መልክና አቅጣጫ ተሠርቶ እናያለን። ይህን ጥበብ ከጥንታዊቷ ኢትዮጵያ እንደተወሰደ ጥርጥር የለውም።

©የጽሐፊው መብት በሕግ የተጠበቀ ነው።

© All Rights Reserved

የግዕዝ መማሪያ

Ge'ez Lesson

አንደኛ እትም

ISBN NO. 0-9709903-2-4

መጽሐፉን ለማግኘት በሚከተለው አድራሻ መጠየቅ ይቻላል።

Inquires can be sent to  
Leykun Berhanu  
P. O. Box 8161  
Springfield, VA 22151  
U. S. A.

E-mail lberhanu@cox.net

For more information call Mr. Hagos Alemayehu  
301 - 270 - 1739

ምስምዓ ዕዝን  
ስልክ 703-220-8083

ዋጋው  
Price \$30.00

Printed by Signature Book Printing, Inc.  
www.sbpbooks.com

ምንም እንኳን ቀንድ ከጀሮ በልጠና ረዝሞ ቢታይም በአፈጣጠርና በዕድሜ ጀሮን አይቀድመውም። ለዚህም ነው ኢትዮጵያውያን «እደግ ያለው ያድጋል በውድም በግድ፤ ጀሮ በፊት በቅሎ ይቀድመዋል ቀንድ» የምንለው። ይህም ማዕዘን ሥርወ መሠረቱ የሰውን አካላዊ ቅርጽ ወይም አቀማመጥ ለመግለጽ የተደረገ ምልክት ነው። ይኸውም ፊቱ ምዕራብ ጓላው ምሥራቅ ቀኙ ሰሜን ግራው ደግሞ ደቡብ ማለት ነው። ይህንኑ ምልክት ለብዙ ጉዳዮች ተምሳሌት አድርገው ኢትዮጵያውያን ቀደም ሲል አቅርበውት ነበር። እሱም ምሥራቅ የመወለድ ሲሆን ምዕራብ ደግሞ የመሞት ምሳሌም ነው።

ይህን ምሥራቅና ምዕራብ ሰሜንና ደቡብ መሥዕና አዜብ ሊባና ባሕርን ምልክት ምዕራባውያን በቀጥታ ገልበጠው ለምክር ቤቶቻቸውና ለቤተ መንግሥቶቻቸው መሥሪያ ማዕዘን አድርገውት ይገኛል። እንደ ምሳሌም የሚታየው የዋሺንግተን ዲሲ ከተማ አሠራር ነው። የዋሺንግተን ዲሲ የተሠራው በመሥዕና በአዜብ በሊባና በባሕር ማዕዘናት ነው። ይኸውም የማዕዘናቱን ምልክት ሲገለብጡ ትክክለኛ ስሙን አልወሰዱትም። ስለዚህም በምሥራቅና በሰሜን መካከል ያለውን መሥዕን ኖርዝ ኢስት [North East] በደቡብና በምዕራብ መካከል ያለውን አዜብን [South West] ብለውታል። እንዲሁም በምሥራቅና በሰሜን መካከል ያለውን ሊባን [South East] ሲሉት በሰሜንና በምዕራብ መካከል ያለውን ደግሞ ባሕርን [North West] ብለውታል። እንደ ግዕዙ በአንድ ቃል መናገር ስላልቻሉ በሁለት ቃላት እሱም በትርጉም ሊሠይሙት መገደዳቸውን ያመለክታል። ይህም በግልጽ የሚያሳየው ኃላቡም ሆነ ቋንቋው የትውስት እንጂ ከራሱ ከሚነገርበት ከእንግሊዘኛው ፊንቅሎ ያልወጣ ወይም የመጀመሪያ ያለመሆኑን መረዳት ይቻላል። ይህ ሁሉ እንግዲህ የሚያመለክተው ግዕዝ በአንድ ቃል የመግለጽ ችሎታው ሲታይ ቀዳሚና ጥንታዊ ቋንቋ መሆኑን ነው።

ከዚህ ላይ ግን የዋሺንግተን ዲሲን ከተማ ከቀየሱት መሐንዲሶች አንዱና ሁለተኛው ሰው ቤንጃሚን ቤኔክር እንደ ጥንቱ አጠራር ኢትዮጵያዊ

[አፍሪቃዊ] እንዳሁኑ አሠያየምና አጠራር ደግሞ አፍሪቃዊ አሜሪካዊ ነበሩ። ምናልባት በሳቸው አቅምና ችሎታ መጠን ይህን ጥንታዊ ምሥጢር አውቀውታል ተመልክተውታል ለዚህም በተግባር ተርጉመውታል ማለቱ የቀለለ ይሆናል። ይሁንና አንድን ቃል በሁለትና በሦስት ቃላት ከመተልተል ይልቅ ቃላቱን ቢዋሷቸው መልካም ይሆናል። ከተወሰነ ጊዜም በኋላ በባለቤትነት ይታወቁበታል። «ደግሞ በዓይኔ ያሻዩን ባይ አለ ወይ ከልካይ» የሚለውን እንደ ሕግ አንቀጽ ሊጠቅሱ ይችላሉ። ደግሞስ ለአሜሪካ ምን የማይደረግ ነገር አለ? የቅቤ እንጎቻ ለመጋገር እንኳን የምጣዱ ክፋት አላወጣ ብሎ ነው እንጂ! ሳይሞከር አልቀረም። ቅቤ አንጓች የሚል አነጋገር የመጣው ከዚህ ዓይነቱ መከራ ሳይሆን ይቀራል? በቅኔ አገላለጽ ይህ ዓይነቱ አገላለጽ ምፀት ይባላል።

ይሁንና የእኒህ የግራ ጥምዝ ማዕዘናት አጠቃቀም ይታወቅና በሥራ ይተረጎም የነበረው ለታላላቅ ቦታዎች ስለነበር በብዛት አይታወቁም። ይሁን እንጂ ከቤተ ክርስቲያን ግን የመዓልት የሌሊት የጨረቃና የዘመኑ አቆጣጠር በየዕለቱ ተወስቶ ጸሎተ ዕጣን የሚያርግበት ነው። እንዲሁም ዘወትር ማዕዘናቱ ማለት ምሥራቅ ወምዕራብ ሰሜን ወደቡብ መሥዕ ወዓዜብ ሊባ ወባሕር ተብለው በስም ይወሳሉ። በየማዕዘናቱም ቡራኬ ይደረጋል። በሕዝቡ ዘንድ ግን ታዋቂነታቸው ጎልቶ አይታይም። ምክንያቱም በትምህርት መልክ ለሕዝብ ስለማይሠጥ ነው። እንግዲህ ይህን ጥበብ ሠፋ ያለ ጥናት ለማድረግና በዝርዝር ለመረዳት መፍትሔው ግዕዝን ማጥናት ነው። ቋንቋው የጥበብና የምሥጢርም ነው። የቋንቋውን ውስጠ ምሥጢር በጥንቃቄ ለመረዳት ግዕዝን ይማፀናል።

## መታሰቢያነቱ

ና ትንሽ ሕፃን ሳለሁ በአራት ዓመቱ ላይ ስለኔ ያላቸውን ራዕይ ዕውን ለማድረግ ንጉተው ከወላጆቼ ዕጅ ፈልቅቀው ወሰዱኝ። እንደማርም ካጠገባቸው አኖሩኝ። አስቀድመው ያሰቡልኝንና የተመኙልኝን በጎ አመለካከት ተግባራዊ ለማድረግ ቀኝ እጄን ከወፍራሙና ከረጅሙ ከአረንጓዴው የሠርዶ አጽቅ ጋር ቁንፍር አድርገው በመያዝ የጥበብ በር መክፈቻና መግቢያ የሕይወት ቁልፍን በል እንካ በማለት በዚያች በተወጣረችው በብራናዋ ፊደል አማካይነት ሀ ሁ ሂ ሃ ሄ ህ ሆ ብለው አስጀመሩኝ። ስለዚህም ከማይታየውና ከማይዳሰሰው ጥቅጥቅ ካለው ከጨለማውና ከድንቁርናው ዓለም አውጥተው ወደዚህ የዕውቀት ብርሃን ሠገነት አሸጋገሩኝ። ይህን ለፈፀሙልኝ ክቡር ምሥጉን አያቴ ለመምህር ውዴ እሸቴ አላባ ጥልቅ ምሥጋናዬን አቀርባለሁ።

እንዲሁም ታላቁ አባት ብፁዕ አቡነ አብርሃም የሐረርጌ ሀገረ ስብከት ሊቀ ጳጳስ ወደ ዘመናዊው ትምህርተ ሳይንስ በሃያኛው ዓመቱ ላይ በራሳቸው አንደበት ኤቢሲዲ አሰኝተው በአውሮጳ ፊደላት ድልድይነት ወደ ዘመናዊው ት/ቤት መሩኝ። ከዓለምም ጋር በጥበቅ እንድትዋወቅ መልካም ፈቃዳቸው ሆነልኝ። ይህም የዓለምን ውጣ ውረድ መቀዝቀዝና መፋጀት እንዳውቅ ምቹ ሆነልኝ። አእምሮዬም የማይታየውን ዓየ። የማይዳሰሰውን ዳሰሰ። የራቀውን አቅርቦ የረቀቀውን አጉልቶ መመልከት ቻለ። ከዋለበት የማያድር ካድደረበትም የማይውል ሆነ። ሁልጊዜ አዲስ ነገር መስማትና ማየት ቻለ። ስለዚህ ይህን ሁሉ ታላቅ ውለታ ለፈፀሙልኝና ለዚህም ላበቁኝ አባቶቼ ለድካማቸውና ለመልካም ሥራቸው ሁሉ መታሰቢያም እንዲሆንልኝ እጅግ ቋንቋ ሊገልፀው በማይቻለው ከፍተኛ አድናቆት የተመላበትን ምሥጋናዬን ከአክብሮት ጋር በታላቅ ትሕትና አቀርባለሁ።

## መክሥተ አርዕስት

| ርዕስ                   | ገጽ  |
|-----------------------|-----|
| ማመልከቻ                 | 9   |
| መቅድም                  | 14  |
| ጽኑ የግዕዝ ፊደላት          | 19  |
| የግዕዝ ፊደላት አቀማመጥ       | 21  |
| የግዕዝ ፊደላት አጠናን ፈሊጥ    | 30  |
| ግዕዝ ለዓለም ያበረከታቸው ቃላት  | 38  |
| አስማተ አዕናቁ ወመዓዛት       | 44  |
| ግዕዝና ቤተ ክርስቲያን        | 46  |
| አስማተ ዕለታት ወአውራጎ       | 51  |
| ሂመተ መዓርጋት             | 57  |
| ሰማንያ አሐዱ መጻሕፍት        | 60  |
| አስማተ ሕዋስ/ አካል         | 63  |
| ቀዳማይ ክፍል ነጠላ ግሥ ከሀ-ተ  | 67  |
| ካልዓይ ክፍል ነጠላ ግሥ ከነ -የ | 174 |
| ግልሳይ ክፍል ነጠላ ግሥ ከደ-ፕ  | 235 |
| እርባ ግሥ                | 270 |
| ምሳሌ ግሥ                | 319 |
| ተመኩሳስያን               | 324 |
| አ'ነዝ                  | 337 |
| ሥርዓተ ንባብ              | 352 |
| ዋቢ መጻሕፍት              | 405 |

# ማመልከቻ

ለኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን  
ቅዱስ ሲኖዶስ

ብፁዕ ወቅዱስ ፓትርያርክ፡ ብፁዓን ሊቃነ  
ጳጳሳት የቅዱስ ሲኖዶስ አባላት ሆይ!

የኖረ ያረጀና ያፈጀ ወደ ወገኖቹ የተከማቸ  
ኃሳብ ሳይሆን ከላይ እስከ ታች አላስቀምጥ አላስተኛ  
ያለን በኃዘንና በትካሄ የጣለን ዘወትር ፀፀት ንስሐ  
ያልተገባለት ይቅር ያልተባለለት ሥርየት  
የግዕዝ ቋንቋችን መከስመን መደገየት የሆነው  
ተመልካች ማጣት ሳይሞት እንደ ሞተ ሳይወድቅ  
እንደተጣለ ወገን ያጣ የነጣ ዕንሰ ማውታ ሆኖ በገዛ  
መንደሩ ተወልዶ ባደገበት አገሩ ተከብሮና ተወዶ  
በኖረበት ቅየው ዘመን ጥሎት ተመልካች ታዛቢና  
አይዘህ ባይ አጥቶ ይገኛል። ግዕዝ የአገር ታሪክ  
መነገሪያ የጸሎት ማሳረጊያ የምህላ ማቅረቢያ  
የመሥዋዕት መለወጫ የዕጣን ማሳረጊያ የንስሐ  
ማስገቢያ የነፍስ ማስማሪያ የታመመ መዳኛ የአዘነ  
ማጽናኛ ለሞተ መሸኛ ከቤተ ክህነት እስከ ቤተ  
መንግሥት የአገር የሕዝብ ጉዳይ መምከሪያ የምሁራን  
እውቀት መግለጫ ሆኖ የኖረውና የነበረው ግዕዝ  
ቀባሪ ያጣ ሬሳ ሆኖ በኛ በዚህ ትውልድ ዘመን  
ይገኛል። በገዛ ቤቱ እንግዳ ሆኖ ቦታውን እንግልዘኛና  
ፈረንሳይኛ ድንበር ዘለው ትውልዱን ሲማርኩት  
ተከላካይ ጠፋ። ስለዚህም ያገራችን ባሕልና እምነት  
ቀኑ ጨልሞባቸው ይገኛሉ።

ግዕዝን እንዴት እንታደገው? ማን ወገን  
ይሁነው? ማንን ባልደረባ እንስጠው? ቤተ ክህነት  
የያዘችውን የጨበጠችውን የለበሰችውንና የነበራትን  
ሥልጣን ሁሉ ካባዋን ከትከሻው ተገፍ ሥልጣኗን

በምድርም ብቻ ሳይሆን በሰማይም የሚያሥረውን  
ከእጁ መዳፍ ሥር ተጠምዞና ጣቶቿ ተፈልቅቀው  
በኃይልና በግድ ተወስደውባታል። እንዲሁም የመኖሪያ  
ቤቷን የልጆቿን መማሪያ ት/ቤቷን ሌላ ሳይቀር የቤተ  
ክርስቲያኗን አባት እንደ ሦስተኛው ክፍለ ዘመን  
የክርስትና አባቶች በሃያኛው ክፍለ ዘመን ላይ  
ተወስደው እንደ በግ ታርደውባታል። ወኮነ ከመ  
አባግዕ ዘይጠብሁ። እንደሚታረዱ በጎች ሆን።  
እንደተባለው ያን ያህል በደልና ግፍም ተፈጽሞባታል።  
ያን ሁሉ መከራ ታግሣ ያለፈች ቤተ ክርስቲያን  
አሁንም ከዚያ በማይተናነስ ሁከት በመናጥ ላይ ናት።

ይሁንና የኢትዮጵያን ሥርዓተ ትምህርት  
መቆጣጠርን ከመነጠቁም በላይ እስካሁን እንኳን ይዛው  
የቆየችውም ትምህርት ተዳክሟል። ዜማው ቅኔው  
መጻሕፍቱ እስከነ ጓዛቸው እንዳሉ ተጠቅልለው ወደ  
ገዳማት ዕቃ ቤቶች ወድቀውና ተጥለው የአይጠች  
ልጆች ማሳደጊያና ማርቢያ ሆነዋል። ሊቃውንቷም  
በየትም ተበትነዋል። ባለ ጥንግ ድርብ ለባሾቹ ባለ  
ነጭ ጥማጣሞቹ እነ ባለ አራት ዓይኖቹ እነ ድን  
በጉንጮቹ የቅኔ ዘራፊዎቹ መጻሕፍትን አመሥጣሪዎቹ  
የብሉይና የሐዲስ መጋቢዎቹ የመጽሐፈ ሊቃውንት  
የሃይማኖት አበው የፍትሐ ነገሥት ተንታኞቹ ባለ  
አንድምታዎቹ አሁን ወዴት አሉ? የሚታዩት ጠቋቁር  
የለበሱቱ መነኮሳቱ ቆሞላቱ ብቻ ናቸው። ዓዑ  
የማይባሉቱ ወጥተዋልና ይፈለጉ።

ትምህርትን እንደ ጣት ቀለበት ከእጆቿ  
ሳታወልቅ የኖረችዋ ቤተ ክህነት ሀ ሁ ሂ ሃ ሄ ህ ሆ  
ብላ ፊደል ማስቆጠሩ ሁሉ ቀርቶ የልጆቻችን አፍ  
መፍቻ ኤ ቢ ሲ ዲ ሆኗል። የወላድ መካን ማለት  
ምን ይሆን? ይህ ትምህርትን ለብዙ ሺህ ዓመታት ይዛ  
ምሥጢራትን ስታመሠጥርበት የኖረች ቤተ ክርስቲያን  
ዛሬ ከሁሉም ያጣች የነጣች ሆናለች።

እንኳን ልታበድር ለመበደርም አቅም ያነሳት  
ዘመንና ጊዜ ሆኖባታል። በዚህ በገንዘብ አበዳሪው  
በባንኩ አሠራር ተበዳሪነት ባለዕዳ መሆን መቼም  
ከባድ ነገር ነው ይሁንና እሱንም ለማግኘት ብዙ ነገር  
ተሁኖ ነው የሚሰጠው። ብዙ ጉዳዮች አሉ የሚጠየቁና

ግዕዝ እንዴት ይታገዝ?

ይህ የትንቢት የምስጢር የምርምር የጸሎት መነጋገሪያ የሆነው ቋንቋ እንዴት ተደርጎ ወደ ጥንተ ክብሩ ይመለስ? ገልጽናውንስ እንዴት እንጠብቅለት? ይህ ጉዳይ ደግሞ ለቤተ ክህነቱ ባለሥልጣናት ብቻ የተተወ አይደለም። ለሁሉም ኢትዮጵያዊ እንጂ! ይሁን እንጂ የቤተ ክህነቱ ኃላፊዎች በዚህም ተገድደው እንደ ሥርዓተ ንግሥ እንደ ንብረቱ የሚነጥቅ እስካልመጣ ድረስ እጅግ በጣም ከፍተኛ የመታደግ ድርሻ አላቸው።

በተለይም ቅዱስ ሲኖዶስ በምድር ያሠራችሁት በሰማይ የታሠረ ይሆናል በተግባር የሚታይበት ጥበብ ነው። ይኸውም በድንገት ሳይሆን በዕቅድ የቤተ ክርስቲያን አገልጋዮች ሥልጣን ክህነት ለመቀበል ለሚሹ ሁሉ አንድ ውድቅ ወይም ማዕቀብ መጣል ነው። እሱም በተለይ ቅስና ለመቀበል የሚመጡ ሁሉ ግዕዝ ያወቁ ምስጢር ያረቀቁ ቅኔ የተቀኙ መሆን አለባቸው ቢባል ግዕዝን ሁሉም እንደ ዕጣን ሊያሸተው ይነሣል። ግዕዝ የማያውቅ አይቅረብ ተብሎ እባካችሁን ይወሰን። ይህ ቀኖና ከሦስት ዓመት በኋላ ጀምሮ የሚጸና ቀኖና ተብሎ ቢደነገግ ካሁንም እውነተኛ ካህን ግዕዙም ከጆሮ ወደ ራስ ወጥቶ የሚኖር ይሆናል። እንዲሁም ከዚህ ድንጋጌ በኋላ የደብር አለቅነት የገዳም መምሕርነት ዕድሜያቸው ከሃምሳ አምስት በታች ለሆኑ ካህናት ግዕዝ ካላወቁ ሹመቱ እንዳይገዛቸውም ቢወሰን ግዕዝ ነወር ይባላል። እውነትም የቃለ እግዚአብሔር መነገሪያነቱን አረጋገጠ ማለት ነው። ክብሩም ለሙያው ብቻ ሳይሆን ለሙያውም ባለቤት ለሆነው ሁሉ ነው። እኒህ ከላይ በተዘረፍ መልክ የቀረቡት ምኞቶች ቢጸድቁና በአስቸካይ በሥራ ላይ ቢተረጎሙ ግዕዝ ከወደቀበት ይነሣል ከተኛበት ይቀሰቀሳል። ከታረነበት ይተነፍሳል ማለት ነው። እኒህ ሁለቱ ስልቶች ለግዕዝ ማወቅና ትምህርት መስፋፋት እጅግ በጣም ወሳኝ ናቸው። በእውነት ማንም ቢሆን ግዕዝ ለማጥናት ለተነሣ ባንድ ዓመት ውስጥ ራሱን ችሎ ይሄዳል። ከዚያም በየጊዜው የሚያዳብረው ይሆናል። ታዲያ ይህን ማድረግ በካህኑ ላይ ቀንበር መጣን ሊሆን ይችላልን? አይሆንም

የሚሟሉ። እንኳን አበዳሪ ተበዳሪም ለመሆን ታላቅ ችሎታ ይጠየቃል ለማለት ነው። ቤተ ክህነታችን ያላትንና የነበራትን ያላንዳች ሕዝበ ውሳኔ በጠራራ ፀሐይ ለስንት ሺህ ዘመናት ስታገለግልበት የኖረችበትን መሣሪያ ተነጥቃ ባዶ ዕጆቿን ቀርታለች። ይህን ሁሉ በትዕግሥት ተቀብላ ቀኝ ጉንጭህን ቢመታህ ግራህን ድገመው እንደ ታላቅ መመሪያ ተወስዶ ይሆንን? መተዳደሪያዋን ጎጆዎቿን ሳይቀር ተነጥቃለች። ይህን በፀጋ ተቀብላው ጥያቄም አላቀረበችበትም ባልልም አድርጋ ይሆን ይሆናል። ነገር ግን ቤተ ክህነት አስጠቃችን ከማለት ማን ከልክሎን?

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን እንደ ቤተ እምነት መነሻዋ ከብሉይ ኪዳን ጀምራ አብያተ ምክራባትን ሠርታ መሥዋዕተ ኦሪትን አቅርባ አምላኳን ስታገለግል የኖረች ከዚያም ነፍሳቸውን ይማርና ኢትዮጵያዊው ጃንደረባ ክርስትናን ከመጀመሪያው ዓመተ ምሕረት [የሐዋርያት ሥራ ፰፡፳፮-፴፱] ጀምራ ተቀብላ የኖረች አብያተ ምክራባትን ወደ ቤተ ክርስቲያን ለውጣ ያለች የኖረች ቤተ እምነት ናት። ቤተ ክህነት ያላንዳች ሕዝበ ውሳኔ የአገሪቱን እምነት ከሀገር ሃይማኖትነት በስለት ተቆረጠባት። ይህም በሕዝብ ጥያቄ ሳይሆን በጉልበት ነው። እንግዲህ ይህን ሁሉ ምን እንበለው? በዚህም ምክንያት የምትናገረው አይሰማም የምትጠይቀው አይፈፀምም። እሱም በባለቤትና በባለ መብትነት ሳይሆን በእንተ ማርያም ወደ ጥንተ ግብር በእንተ ማርያም ለቁራሽ እሱም ጥበብ ለመቅሰም እንጂ ለምኖ ለመኖር አልነበረም። ይህም በሦስተኛነት ከላይ ከተጠቀሱት ዓበይት ምክንያቶች ውስጥ አንዱ ነው። እንግዲህ ሲሆን ሲሆን ሁሉንም ባይሆን ጥቂቶችን የማግኘት መብቷ በሕዝብ ዘንድ የታወቀና በኃላብም ያለ ጉዳይ ነው። መረዋው ይፌህ ብዙ ሰሚ አለ። ሕዝቡ ይመጣል። ከዚያም ጉዳዩን ያቀርቧል ከዚያም ያስፈጽማል። ይህ እንግዲህ ኩነ ጠቢባን ከመ አርጭ ምድርን እንደ ዋቢ ይጠቅሳል።

እንዲያውም በማንነቱ ይከራል የሚያነበውን ይረዳል  
 ደስ ደስም ይለዋል እንዲ!

እንደዚሁም በከፍተኛ ደረጃ ታሪካዊ ኃላፊነትና  
 አደራ የተጣለባቸው በየአብያተ ክርስቲያናት ያሉት  
 የሠበካ ጉባዔያት ለግዕዝ መሥፋፋትና መዳበር  
 ለመምህራኑም ደሞዝ እንዲመድቡ ማድረግ  
 ይጠበቅባቸዋል። ለዚህ መርጃ ደግሞ ከምዕመናን ልዩ  
 የገንዘብ አስተዋጽኦ የሚገኝበት ዕቅድ ቢወጣ ዓላማው  
 ቅዱስ ስለሆነ እንኳን ክርስቲያኑ እስላሙም  
 ይተባበራል። ይህ ብሔራዊ ጉዳይ ነውና ነው።  
 ይጀመር ይሆናል ይጸድቃልም።

እንዲሁም እስካሁን ድረስ በባዕዳን ሥርዓተ  
 ትምህርት መዳፍ ሥር ተጽእኖ የኖረውና ያለው  
 የትምህርት ሚኒስቴራችን ግዕዝን በሥርዓተ ትምህርቱ  
 ማካተት ብሔራዊና ታሪካዊ ግዴታ አለበት። በእውነት  
 የአገራችን ማንነት ታውቆና ተጠንቶ ለብዙ ሺህ  
 ዘመናት የኖረው በግዕዝ ቋንቋ መሆኑ እየታወቀ  
 እንዲህ የሥነ ጽሑፋችን እግር በራስ ሲሆን የፈደላት  
 ዝብርቅርቅነት የገበያ ግርግር ሲመስል በግዕዝ የሠፈሩ  
 ጥናታዊ ጽሑፎች እንዳልሆነ ሆነው ትቢያ ሲለብሱ  
 ትምህርት ሚኒስቴርን የመሠለ የትምህርት ባልደረባ  
 እያለ አውሮጳውያን አልፈው ተርፈው ግዕዝን  
 ሲያጠኑት ሲመራመሩበት እኛ ግን ባለቤቶቹ የበይ  
 ተመልካች ሆነን እንገኛለን። ግዕዝ ካሉን የተፈጥሮ  
 ሀብቶች እንዳንዱ ሆኖ መቆጠር ሲገባው ባለ ማስተዋል  
 ውሀ ያጣ አትክልት ሆኖ እነሆ ደርቆና ተንከቻሮ  
 መብረቅ የመታው ግንድ መስሎ ይታያል ይገኛልም።

## መቅድም

ይህን የግዕዝ ቋንቋ መማሪያ መጽሐፍ ለማዘጋጀት  
 የተነሣሁበት ዋናው ምክንያት እልህ፡ ቁጭት፡ ብስጭትና  
 ንዴት ነው። ኢትዮጵያዊ የሆነ ሁሉ ሊያመው  
 ሊያንገበግበው ቁም ቅምጥ ሊነሣውና ሊቋቋመው  
 የማይችለው የግፍ ግፍ የበደል በደል በማንነቱ ላይ  
 የተፈፀመበት የታሪክ እሮሮ ነው። ብዙዎች የታሪክ  
 ፀሐፊዎች ስለ ኢትዮጵያ ውበት ባህል ነፃነት ሥልጣኔና  
 እምነት ሲገልጹ ስለ ግዕዝ ቋንቋም በሰፊው አትተዋል።  
 ግዕዝ ምንድን ነው? ምንስ ማለት ነው? ግዕዝ ጥሬ ትርጉሙ  
 መጀመሪያ አንደኛ ከሁሉ በፊት ቀዳማይ ማለት ነው።  
 ግዕዝ የቋንቋ ስም እንዴት ሆነ? ቋንቋ ከሆነ የማንነቱን  
 ወገናዊነቱን ከስሙ አይገልጽም። ለምሳሌ ዓረብኛ የዐረቦች  
 መሆኑን ይመሰክራል። ፈረንሳይኛም የፈረንሳዮች መሆኑን  
 ይናገራል። ግዕዝ ግን ይህን ልምድና አባባል አይጠብቅም።  
 ብዙዎች እንደሚስማሙበትና በመጽሐፎቻቸውም  
 እንዳረጋገጡት ግዕዝ የመጀመሪያው የሰው ልጅ አፍ መፍቻ  
 ቋንቋ ስለሆነ ነው ግዕዝ የተባለው ይላሉ። በሌላም አጠራር  
 ልሣነ ሰብእም ይባላል። ስለዚህም ስሙም ተግባሩን በሚገባ  
 ይገልጻል። ያረጋግጣልም።

ነገር ግን ታሪክን ያልጠነቀቁ ብቻ ሳይሆኑ ሆን  
 ብለው ታሪክ ለማዛባት ሲሉ የታሪክ ቀበኞች አሉ። እነሱም  
 ግዕዝ ከየመን ወደ ኢትዮጵያ የመጡ ዓረቦች  
 በአጠራራቸው አጋዝያን የሚባሉ እነሱ ያመጡት ቋንቋ  
 በመሆኑ ከአጋዝያን ግዕዝ ተሰኘ ብለው ይተርካሉ። እኒህ  
 መጡ የተባሉት ነገዶች ከመግባታቸው በፊት ግዕዝ  
 ከንግግርም አልፎ ተርፎ በጽሑፍ ላይ የዋለበትና  
 የሚሠራበት ቋንቋ ነበር። በሁለቱም መካከል የመቶ ሳይሆን  
 በሺህ የሚቆጠሩ የዘመናት ልዩነቶች በመካከላቸው  
 ይገኛል። ስለዚህ ግዕዝ የአጋዝያን ቋንቋ ሳይሆን የአዳም  
 ቋንቋ ነበር የሚለውን ላለመመስከር የመሸሻና የመሸፈጫ  
 መንገድና የተሻለ ምርጫ ነው ብለው በመውሰድ ነው።  
 ምክንያቱም ግዕዝ የመጀመሪያ ቋንቋ ነኝ ሲል በስም  
 አጠራሩ ይመሠክራልና ነው። ይህን በተመለከተም አለቃ  
 ኪዳነ ወልድ ክፍሌ መጽሐፈ ሰዋስው ወግሥ ወመዝገበ  
 ቃላት ሐዲስ [1948 / ፲፱፻፵፰] መጽሐፋቸው ለማስረጃ  
 ከጠቀሷቸው ከውጭ ምሁራን መካከል የግዕዙ ምሁራን  
 ደርመናውያኑ ሲዲ ጳውሎስና መዐልም ዮሐንስ እንዲህ

ብለዋል። «ያለም ቋንቋ ሁሉ በየነገዱ ስም ሲጠራ ግዕዝ ብቻ በማንም ነገድ ስም አልተጠራም በራሱ በስሙና በተግባሩ እንጂ! ግዕዝ ማለት አንድ አንደኛ መዝሙርያ ማለት ነው።» ለዚህም ማረጋገጫ ያቀረቡት ማሰረጃ «ወኮነ ኩሉ ምድር አሐተ ከንፈረ ወአሐደ ነገረ።» ይህም ማለት... የምድር ሰው ሁሉ መነጋገሪያና መግባቢያ ቋንቋ አንድ ነው። ይህም ቋንቋ ግዕዝ ተናጋሪውም አዳምና ልጆቹ ሲሆኑ የአዳም መገኛ ደግሞ የዛሬዪቱ ኢትዮጵያ ናት። ለዚህም ራሱን የቻለ ማሰረጃ አለው። ነገር ላለማንዛዛት የድንቅነሽ መገኘት ስለ ጥንታዊነታችን በቀላሉ የዘመናችን ማሰረጃ ስለሆነች በቂ ነው።

መቼም ግዕዝ ቀዳማዊ ቋንቋ ነው ሲባል ኢትዮጵያውያን እንዴት? በምን ሁኔታ? ከማለት አስቀድመው ምን ማሰረጃ አለህ? ይህ ሊሆን የማይችል ተረታ ተረት ነው። ዓይኔን ግንባር ያድርገው ብለው ይደመድማሉ። ማሰረጃ አለ ቢባልም የፈረንጅ ስም እንዲያውም የሚሰማ ሰው እንዳይስቅብህ ብለው ወደ ምክሩ እስካልተጠራ ድረስ ማየትም ማዳመጥም አይፈልጉም። ይህንን ማሰረጃ ምስክርነት የሰጡትከ ደሽቀዳደማሉ። የዚህን ማሰረጃ ምስክርነት የሰጡትከ ፈረንጆች ናቸው ከተባለ ዓይንም ለማየት ጆሮም ለመሰማት ወደ ጥንተ ባሕሪያቸውና ሥራቸው ይመለሳሉ። የፈረንጅ ስም ከሌለበት ግን ሕፃኑን ከታጠበበት የገበታ ውሀ ጋር አውጥቶ መድፋት ነው። እነሱ ግን ያሉት ስሕተት እንኳን ቢሆን በዓይን የሚታየውን ሚዳው ገደል ገደሉ ሚዳ ነው ካሉ ይታመናሉ። ይህን ሲሉ ትርጓሜው ሌላ ይሆናል ብሎ የእነሱን አባባል ለማሞካሸት ለመታደግ ይሽቀዳደማሉ። ኢትዮጵያዊ ከሆነ ግን በቅድሚያ የት ነው? ማን ነው? የተወለደበት መንደር ዕጣ ፋንታ የአባባሉንና የአጻጻፉን ዕድል የአድልዎ በረዶ ይመታበታል። አውሎ ነፋሱ ምቀኝነት ይገለባብጥበታል። ይህም ለድንቁርናና ለኋላቀርነት አጋፋሪዎች ሆነው አትገባም አትወጣም ግብግብ ይገጥሙታል። ይህ ራሱ የዕድገትና የዕውቀት ትል ግንደ ቆርጥምና ቅጠል መልምል አስተሳሰብ ነው። ይህ ዓይነቱ ተግባር ኢትዮጵያን በድኅነት በመከራና በግፍ በረሀብ በርዛትና በጉስቁልና ተብትቦ ይዟት አለ ኖሯልም። አንድ ቀን ግን ትላቀቀዋለች። ዘጠኝ ወር ከአምስት ቀን ነው የእርግዝና እድሜው ከዚያ በላይ ግን አንድና ሁለት ዓመት አይቆይም። ይሁን እንጂ እርግዝና በምጥና በቁንቅ በመውለድ ሥራውን ያጠናቅቃል። እርግዝናው ግን መሞትም መዳንንም በእጁ የያዘ ነው። ይህ ምሳሌያዊ አነጋገር ነው። ለአገርና ለማንነት መቆርቆር ራሱ ነፍስ ያስምራል። እባካችሁ ለወገን ለማንነት እንጨነቅ እንጠበብ። በሚያልፈው እድሜያችን ለአገራችን አሥራት

እንከፈልላት። ዛሬ ብንበላ ነገ ከመብላት አይከለክለንም። መልካም ሥራ ግን አንድ ጊዜ የተሠራው ዘለዓለማዊ ቋሚ ሐውልት ነው። ወደ ጥንተ ኃሳባችን እንመለስ።

በኢትዮጵያ ዘመናዊ ትምህርት ከተዘራበት ዘመን ጀምሮ በዚያ ላለፈውና ለቀጣዩም ትውልድ ስለ ሀገሩ ስለ ታሪኩ ስለ ቋንቋው ስለ ማንነቱ እንዳያውቅ እንዳይሰማና እንዳያይ ሆኖ ማደጉ ሲታይ የሥርዓተ ትምህርቱ ወልካፋነት የጉድ ጉድ ነው። ከትላንት ዛሬ፣ ከዛሬ ነገ፣ ከነገ ከነገ በስቲያ ይሻል ይሆናል ስንል ትውልድ እንደ ወራጅ ውሀ ጉዞውን ቀጠለ። ቆም ብሎ ሻረ ያ ነገር ቀረ? ያ ብሔራዊው ትምህርት እንደ ተዘራ ረገፈ የሚል ታዛቢና አሳሳቢ ታጥቶ ሳይሆን በኢትዮጵያ ሙያና ሥልጣን ዓይንና ጆሮ ሆነው ማለት መተያየት አቅቷቸው ጉዞው በመቀጠሉ ነው። በግዕዝ ትምህርት ያለውን ምርት ለተመለከተው ሰው ምርምሩ ፈጠራው ግኝቱ በመድኃኒቱ በማዕድኑ በፍልስፍናው በምርምሩ በቋንቋው በፊደሉ በሥነ ጽሑፉ በእምነቱ በሥነ ምግባሩ በባሕሉ በምግብ አሠራሩ በአለባበሱ ከሰማይ በታች ከምድር በላይ ቀዳሚ ሕዝብ ሆነን ሳለን እሁን ግን የኋለኞች ኋላ ሆነናል።

በግዕዝ ቋንቋ የተመዘገቡት የጥናትና የምርምር የጥበብ ሁሉ ምንጭ እንዲህ በቀላሉ ተቀድተው የሚያልቁ አይደለም። እጅግ ብዙ ናቸው። ዐባይን በዌልፋ ከዚህ ላይ ነው። የሚገርመውና የሚደንቀው ግን የግዕዝ መጻሕፍቶቻችን ተወልደው ካደጉበት አገርና አካባቢ በስርቆት በሺያጭ በዝርፊያ ወጥተው ወጥተው በዓለም ዙሪያ ተበትነው ይገኛሉ። የግዕዝ መጻሕፍት የሌሉበት አገር አምሎ ፈልጉ ቢባል እንደማይገኝ የታወቀ ነው። አውሮጳና አሜሪካ እንኳን ከመጻሕፍት ቤቶቻቸው አልፈው ተርፈው በየግለሰቦቹ ቤት እንኳን በቅርስነት ተደርድረው ይገኛሉ። በማየትና በመዳሰስ ብቻ ማንነታቸውን ማወቅ ባለመቻሉ ግዕዝን አጥንተው ማንነታቸውን የቀመሱት የምዕራባውያን ሊቃውንት ተከታዩ ትውልድ ቢያጠናው ብዙ እጅግ ብዙ ጥበብ ከውስጡ ያለ መሆኑን አጥብቀው በመምከራቸው እነሆ ዛሬ በብዛት በታላላቅ ዩኒቨርሲቲዎች በአውሮጳና በአሜሪካ የግዕዝ ትምህርትን በመማርና በማስተማር ላይ ይገኛሉ። ለምን ግዕዝ ለማጥናት ፈለጉ? መልሱ ግልጽ ነው። ከውስጡ ያለውን ለመቃረም ይሆናል። ያለበለዚያም ለምን ሊሆን? ኢትዮጵያንና ኢትዮጵያውያንን ለማድነቅ ይህ እንኳ አይሆንም ያልተጻፈ ማንበብ ይሆናል።

የግዕዝ መጻሕፍቶቻችን ምንና ምን ጥናቶችንና ግኝቶችን አካተዋል አጠቃለዋልህ ብለን ብንጀምር በምድር

ላይ አዲስ ነገር የለም የሚለውን መልስ የምናገኘው ከዚህ ላይ ነው። ማለትም ምን ያልተጠና ያልተረጋገጠ ከቶ ምን ነገር አለና! ማለቱ ምርጫችን ይሆናል። ግዕዝ ለብዙ ግኝቶች ቅድመ ምክንያት እንደሆነ የአውሮጳ ሊቃውንት እንኳ ሳይቀሩ በሚገባ ይመሠክሩለታል። ለዚህም ነው በየደረጃው ተወቅቶው ግዕዝ እንዲጠና መስተንግዶ የሚያደርጉለት። ይሁንና ስለ ግዕዝ ፊደሎች ዓይነት ብዛትና አደራደር አጻጻፍና አነባበብ የሚከተለውን ኃሳብ አቀርባለሁ።

የግዕዝ ፊደላት በቁጥር ሃያ ስድስት [፳፮] ናቸው። ወደፊት ዝርዝራቸውን በሠንጠረዥ ላይ እንመለከታለን። ፊደል ማለት ምን ማለት ነው? ቃሉስ ከየት መጣ? ከየትስ ተገኘ? ቢባል ማስረጃችን የሚሆነው ራሱ ግዕዝ ነው። ፊደል የሚለው ቃል ግዕዝ ነውና። ትርጉሙም ፊደል ጻፈ። ፊደል ጽሑፍ ማለት ነው። ፊደል በራዕይ የተገለጸ ነው። እሱም በነቢዩ በሂኖስ ዘመን ነው የሚሉ አሉ። ነቢዩ እግዚአብሔርን በማገልገል የታወቀ ደግ ሰው ስለነበር ለሥራው መታወቂያ ይሆነው ዘንድ በአምላክ ፈቃድ የሕግ መሣሪያ እንዲሆነው ፊደልን በጽፍጸፈ ሰማይ ተጽፎ ታይቶታል ይላሉ። ይህ አባባል የበለጠ ተቀባይነት እንዲያገኝ የእምነት ቀለም የተቀባ ሊሆን ይችላል። ያለበለዚያም ነቢይ በሀገሩ አይከብርም ነውና ግኝቱን ተቀባይ እንዳያጣ ለማድረግ በየጊዜው የማጠናከሪያ ፈሊጥ ነው ቢባል ለአሁኑ ትውልድ ለመረዳት ይቀለዋል እንጂ በእውነቱ የፊደላትን ቅርጽ በሰማይ ጽፎ ማሳየት ለእግዚአብሔር ይሳነዋል? እስመ አልቦ ነገር ዘይሰለኝ? ለእግዚአብሔር [ለእግዚአብሔር የሚሳነው ነገር አለን?] እንደተጠበቀም ያስሄዳል።

ስለሆነም ፊደል የሚለውን ቃል ዘርዘር ባለ መልኩም ተተርጉሟል። እንደ ሊቀ ሥልጣናት ሀብተ ማርያም ወርቅነህ የአሁኑ አቡነ መልክ ጸዴቅ ጥንታዊው የኢትዮጵያ ሥርዓተ ትምህርት [፲፱፻፳፫] መጽሐፍ የፊደልን ትርጉም እንደሚከተለው ሠፍሯል።

የፊደሉ ቃል ሲተረጎም

|     |     |               |
|-----|-----|---------------|
| ፩ . | ፊደል | በሂል መጽሔተ አእምሮ |
| ፪ . | »   | » ነቅዑ ጥበብ     |
| ፫ . | »   | » መራሔ እውር     |
| ፬ . | »   | » ጸያሔ ፍኖትና    |
| ፭ . | »   | » ርእሰ መጻሕፍት   |
| ፮ . | »   | » ማለት ነው።     |

ለዚህም ማስረጃው «ኢተወልደ መጽሐፍ ዘእንበሌሁ ለፊደል።» ማለትም ያለፊደል መጽሐፍ ሊነገር ሊመጣ አይችልም የሚል ነው።

የግዕዙ ፊደላት መልክ የተራ አቀማመጥ ስምና መለያ ቁጥር እንደሚከተለው ነው። ከዚህ ላይ መልካቸውንና ስማቸውን ስንጽፍ የመለያ ቁጥራቸውን በተዋረድ ለመረዳት እንዲቻል በሦስት ክፍል ተመድቧል። እሱም፡

በክፍል አንድ ከአንድ እስከ አሥር ያሉትን ፊደላት እነሱም ከህ እስከ ተ ድረስ፡

በክፍል ሁለት ደግሞ ከሃያ እስከ ዘጠና ያሉትን ማለት ከጎ እስከ የ ድረስ ያሉትን፡

በክፍል ሦስት ደግሞ ከደ እስከ ፐ ያሉት ከአንድ መቶ እስከ ስምንት መቶ ያሉትን ነው።

ይሁን እንጂ እያንዳንዱ ፊደል እስከ አናባቢው ድረስ ሰባት ነው። ይህም እንደሚታወቀው፡ ግዕዝ፡ ካዕብ፡ ሃልስ፡ ራብዕ፡ ኃምስ፡ ሳድስና ሳብዕ ነው። ይህም አንደኛ ሁለተኛ ሦስተኛ አራተኛ አምስተኛ ስድስተኛና ሰባተኛ ማለት ነው። ይህን በተለምዶ ፊደላትን ስንማር የምናውቀው፡

- ሀ ግዕዝ፡
- ሁ ካዕብ፡
- ሂ ሃልስ፡
- ሃ ራብዕ፡
- ሄ ኃምስ፡
- ሀ ሳድስ፡
- ሆ ሳብዕ የምንለው ነው።

# ፳፮ቱ የግዕዝ ፊደላት ስም መልክና መለያ ቁጥራቸው

ክፍል ፩

መለያ ቁጥራቸው

ፊደላቱ

|   |   |   |   |   |   |   |   |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| ሀ | ሁ | ሂ | ሃ | ሄ | ሀ | ሆ | ፩ |
| ለ | ሉ | ሊ | ላ | ሌ | ል | ሎ | ፪ |
| ሐ | ሐ | ሐ | ሐ | ሐ | ሐ | ሐ | ፫ |
| መ | መ | ሚ | ማ | ሚ | ም | ሞ | ፬ |
| ሠ | ሠ | ሢ | ሣ | ሢ | ሥ | ሦ | ፭ |
| ረ | ሩ | ሪ | ራ | ሪ | ር | ሮ | ፮ |
| ሰ | ሱ | ሲ | ሳ | ሴ | ሰ | ሶ | ፯ |
| ቀ | ቁ | ቂ | ቃ | ቄ | ቅ | ቆ | ፰ |
| በ | ቡ | ቢ | ባ | ቤ | ብ | ቦ | ፱ |
| ተ | ቱ | ቲ | ታ | ቲ | ት | ቶ | ፲ |

ክፍል ፪

|   |   |   |   |   |   |   |
|---|---|---|---|---|---|---|
| ኀ | ኁ | ኂ | ኃ | ኄ | ኅ | ፫ |
| ነ | ኑ | ኒ | ና | ኔ | ኖ | ፬ |
| አ | ኡ | ኢ | ኣ | ኤ | አ | ፭ |

|   |   |   |   |   |   |   |   |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| ከ | ኩ | ኪ | ካ | ኬ | ክ | ኮ | ፶ |
| ወ | ወ | ዐ | ዐ | ዐ | ወ | ዐ | ፷ |
| ዐ | ዐ | ዒ | ዒ | ዒ | ዐ | ዐ | ፸ |
| ዘ | ዘ | ዚ | ዛ | ዜ | ዘ | ዘ | ፹ |
| የ | የ | ዪ | ያ | ዬ | ይ | ዮ | ፺ |

ክፍል ፫

|   |   |   |   |   |   |   |    |
|---|---|---|---|---|---|---|----|
| ደ | ደ | ደ | ደ | ደ | ደ | ደ | ፻  |
| ገ | ገ | ገ | ገ | ገ | ገ | ገ | ፷፻ |
| ጠ | ጠ | ጠ | ጠ | ጠ | ጠ | ጠ | ፫፻ |
| አ | አ | አ | አ | አ | አ | አ | ፬፻ |
| አ | አ | አ | አ | አ | አ | አ | ፭፻ |
| ፀ | ፀ | ፸ | ፹ | ፺ | ፻ | ፻ | ፮፻ |
| ፊ | ፊ | ፊ | ፊ | ፊ | ፊ | ፊ | ፯፻ |
| ፒ | ፒ | ፒ | ፒ | ፒ | ፒ | ፒ | ፰፻ |

የ፳፮ቱ ፊደላት ትርጓሜ

- ሀ . ብሂል ሀለዎቱ ለአብ እምቅድመ ዓለም።
- ለ . ብሂል ለብሰ ሥጋ እምድንግል።
- ሐ . ብሂል ሐመ ወሞተ
- መ . ብሂል መንክር ግብሩ ለእግዚአብሔር።
- ሠ . ብሂል ሠረቀ በሥጋ።
- ረ . ብሂል ረግዓት ምድር በቃሉ።
- ሰ . ብሂል ሰብአ ኮነ እግዚእነ።
- ቀ . ብሂል ቀዳሚሁ ቃል።
- በ . ብሂል በትሕትናሁ ወረደ።
- ተ . ብሂል ተሰብአ ወተሰገወ።

- ገ. ብሂል ኃያል እግዚአብሔር።
- ነ. ብሂል ነሥሐ ደዌን ወጸረ ሕማመን።
- አ. ብሂል አካላት ወእሴብሐ ለግዚአብሔር።
- ከ. ብሂል ከሃሊ እግዚአብሔር።
- ወ. ብሂል ወረደ እምሰማይ።
- ዐ. ብሂል ዐርገ ሰማያት።
- ዘ. ብሂል ዘሰሎ ይእንዝ እግዚአብሔር።
- የ. ብሂል የማን እግዚአብሔር ገብረት ኃይለ።
- ደ. ብሂል ደመረ ሥጋን ምስለ መለኮቱ።
- ገ. ብሂል ገብረ ሰማያት በጥበቡ።
- ጠ. ብሂል ጠዕሙ ውታእምሩ ከመ ጌር እግዚአብሔር።
- አ. ብሂል አራቅሊጦስ መንፈስ ጽድቅ።
- አ. ብሂል አጋ ወክብር ተውህበ ለን።
- ሀ. ብሂል ፀወን ኮንከነ።
- ፈ. ብሂል ፈጠረ ሰማየ ወምድረ።
- ፒ. ብሂል ፓፓኤል ስሙ ለአምላክ።

የግዕዝ ፊደላት አቀማመጥና ሆሂያት

ስለ ግዕዝ ፊደላት አመጣጥና ጥንታዊነት ከሞላ ጎደል ሳይሆን ሙሉ ስምምነት ተደርጏል። ይሁን እንጂ ስለ ፊደላቱ አቀማመጥ ግን የተለያዩ ስለሆነ አቀማመጣቸው ፊደሎቻችን በአጋዝ የተቀመሩ ስለሆነ አቀማመጣቸው ከተዛባ የማንነታቸውን ይሆናል ማለት ነው። ይህም ስድስት ስምንት እንደማለት ይሆናል ማለት ነው። ይህ ደግሞ ተራ መሆኑ ቀርቶ ስምንት ሆነ ማለት ነው። ይህ ፊደላቱ ስሕተት ሳይሆን ታላቅ ጥፋት ነው። አዎ ፊደላቱ አቀማመጣቸውን ቀየሩ ወይም ለወጡ ማለት ለጣራ የሚሆነውን ሽክላ ለወለል ለወለል የሚሆነውን ደግሞ ለጣራ ሆነ ማለት ትልቅ ለውጥ ነው። ግንባኛው በአለዋወጡ ተስማምቶ መሥራቱ ቀርቶ በድርጊቱ በጣም ይሰቃል። እንዴት ይህን የማያውቅ ቤት በተሠራ ቤት ውስጥ የሚኖር ሰው ይህን እንዴት አላስተዋለም? ብሎ ያስባል።

ይህን የሚለውም የሙያው ባሕርይ አስገድዶት ነው። ይህ አንዱ ቅጽበታዊ ምሳሌ ነው። ፊደላት አቀማመጣቸውንና መለያ ቁጥራቸውን ከሳቱ ከማንነት ወደ መድበልነት ወይም ከግል ወደ ወል ተለወጡ ማለት ነው።

ለዚህም ነው የፊደሎቻችን አቀማመጥና ማንነት ካልተጠበቀ ስሕተት በስሕተት ይሆናል የሚባለው። ፊደሎቻችን አሁን ባሉበት ደረጃ ሆነው ሲገኙ ብቻ ነው።

የፊደላቱ ቁጥርና የመጻሕፍቱም አባባል ትክክለኛነቱ ሊጠበቅ የሚችለው ሲሉ በጽኑ የሚከራከሩትና አሳማኝ መረጃዎችን በትክክል የሚያቀርቡት ምሁራን ብዙ ናቸው። ይሁንና ለአሥረኛነት አለቃ ኪዳነ ወልድ ክፍሌን አለቃ አሥረስ የኔሰውንና መልአክ ብርሃን አድማሱ ጀንበሬን ላቅርብ። የፊደሎችን የአቀማመጥ ተራ መፋለስን በተመለከተ ያለውን አመለካከት አቆይቼ በፊደሎቻችን ሆሂያት ያላቸውን አመለካከት በሚከተለው ሁኔታ አቀርባለሁ።

የግዕዝ ፊደላት ሆሂያት

የፊደሎቻችን መልክና ድምፅ በዘልማድ ተዘንግቶ ሁሉም ባፈነነው መጻፍና ማንበብ ከተጀመረ ውሎ አድሯል። አሁንም በሆሂና በድምፅ በመልክና በዓይነት መፋለስ የነበረንን ኡኡታ ትተን ያገር ያለህ የወገን ያለህ የታሪክ ያለህ የምሁር ያለህ እያልን በመጮህ ላይ ነን። ላቲን ከግዕዝ ተቀዳ ብለን እየተናገርን እያስተማርን ማስረጃ እያቀረብን የለም ግዕዝ የላቲን የልጅ ልጅ ነው ብለው ያመጹትን ወንድሞቻችንን መክሮ መመለስ አቅቶን በታዳጊ ወጣቶቻችን ሕይወት ላይ ቁማር እንግዳታለን። ለዚህስ ፍርድ የሚሰጠው ታሪክ ይሆናል። ከዚህ አቤቱታና ግርግር እንወጣና ወደ ፊደሎቻችን ሕይወትና አኗኗር እንመልከት።

ካሉን ፳፮ ፊደላት መካከል ሁላችንም እንደምንረዳው ሦስቱ ሀ ሐ ኀ ወች ሁለት ሠ ሰ ወች ሁለት አ ዐ ወችና ሁለት ጸ ዐ ወች አሉ። እነዚህ ፊደላት በማንነታቸው ጠብቆና ጠንቅቆ ባለመጻፍ ያስከተለው ችግር እጅግ ከፍተኛ ነው። ማንነታቸውን ማሳጣት ሀብት ንብረታቸውን መዝረፍ ሕጋዊና ተፈጥሮአዊ መብታቸውንና ማንነታቸውን የማጥፋት ወንጀል እየተፈፀመባቸው ነው። ለማን አቤት እንደሚባል ግን ችግር ሆኗል። «ኩሎ ዐለዉ ወንቡረ ዓለዉ።» ሁሉም ወንጀል ለመፈፀም አንድ ሆኑ ተባበሩ እንዳለው ዛሬ ፊደሎቻችን በቤተክርስቲያንም ሆነ ከዚያ ውጭ ባሉት ምሁራን የማንነት መብታቸውን በጋራ ጥሰው የሙት እርሻ ሆነው ተንከባካቢ አጥተው ዳዋውና ጠለንጃ ውጧቸው ይገኛሉ። ማንም እንደፈለገውና እንዳፈነነው የሚጽፋቸውና የሚያነባቸው ሆነዋል። ይህንም አቤቱታ መልአክ ብርሃን አድማሱ ጀንበሬ አለቃ ኪዳነ ወልድ ክፍሌና አለቃ አሥረስ የኔሰው በሚገባ ይጋሩታል።

መልአክ ብርሃን አድማሱ ዝክረ ሊቃውንት በተሰኘው መጽሐፋቸው 1895 ዓ. ም. የአለቃ ኪዳነ ወልድ ክፍሌን መጽሐፍ ጠቅሰው እንዲህ ብለዋል።

### ግጥም

ባንዱ የሚጻፈው በሌላው ሲጻፍ፤  
ቋንቋው ተበላሽቶ ይሆናል ጸያፍ።  
የጸሓፊ ደዌ ያታሚ መክራ፤  
ጠንቅቆ አለማወቅ የፊደልን ሥራ።  
እንዳገኙ መጻፍ በድፍረት በመላ፤  
የቋንቋ ደረመን የመጽሐፍ ቤስ ገላ።  
ንባብ የሚያሳክክ ምሥጢር የሚቆምጥ፤  
መልክአ ትርጓሜ የሚለዋውጥ።

ይህ ከላይ የተመለከትነው የሚያወሱትና ሊቃውንቱም የተሰማመብት ፊደላቱ በማንነታቸው ታውቀውና ተለይተው መጻፍና መነበብ እንዳለባቸው የተሠጡትን አስተያየትና ግንዛቤ ነው። ስለዚህ በንባብ አንድነት በነገር ልዩነት ያላቸውን ፊደላት ንባባቸውን ማለት ድምፃቸውን ብናጣውም ልዩነታቸውን እንድንጠብቅላቸው ሊቃውንቱ ታላቅ አደራቸውን በግጥም አስረድተውናል። ፊደላቱን በጥንቃቄ ባለመጻፍ የሚደርሰው ጥፋት እጅግ ከፍተኛ እንደሆነ መገንዘብ ያሻል። ከዚህ ላይ ሊወሳ የሚገባው አንድ ታሪክ አለ። እሱም በዓፄ በካፋ ዘመነ መንግሥት ነው የሚባለው ፊደላትን አፋልሰው የጻፉ ሰዎች ጣቶቻቸውን እንዲቆረጡ ውሳኔ ነበር ይባላል። ይህ የሚያመለክተው ምን ያህል በፊደሎቻችን ሆኒያት አጻጻፍ ላይ ጥንቃቄ ይደረግ እንደነበረ ማስገንዘብን ነው።

### የሀ ለ ሐ መ ፊደላት አቀማመጥ

የግዕዝ ፊደላት አቀማመጥ ማለት ቅደም ተከተል አበገደ ነበር ነገር ግን ከጊዜ በኋላ ያሁኑን የሀሊከመ አቀማመጥ ተከተለ የሚሉ ምሁራን አሉ። ከእነዚህ ምሁራን ውስጥ አለቃ ኪዳነ ወልድ ክፍሌ በዚህ ይሰማማሉ። አለቃ አስረሰ የኔሰው ግን ይህን አጥብቀው ይቃወሙታል። በዚህም ምክንያት አለቃ ኪዳነ ወልድ መዝገበ ቃላቱን ተራ ቁጥር ሲጽፉ በአበገደ አጻጻፍ ነው። ይህም ማለት በምሳሌ ስንመለከተው የሆነ ግሥ ሲጽፉ ሀለው ኖረ። ሀበዘ ጋገረ። ልክ እንደ ላቲኑ መዝገበ ቃላት አጻጻፍ መጀመሪያ ላይ ፊደሉን በማስቀመጥ ማለት ነው። ነገር ግን ጥንታዊው የግዕዝ አጻጻፍ አቀማመጥ ግን እንደ መጽሐፈ ሰዋሰው

አጻጻፍና አቀማመጥ ግን እንደ መጽሐፈ ሰዋሰው ወግዕዝ አሠራር በመጀመሪያ ሳይሆን በመጨረሻ ላይ በመደርደር ነው። በየቅኔ ቤቱ የሚጠናባቸው የግዕዝ ቃላት አቀማመጥም በመጨረሻ ነው። ምሳሌ የሆነ ግሥ ስንመለከት ሀሊከመ በሚለው ቅደም ተከተል ሆኖ አቀማመጣቸውም በመጨረሻ በመደርደር ነው።

### ለምሳሌ

ሎሀ፡ ጻፈ፤  
ሰብሐ፡ አመሰግነ፤  
ለቅሀ፡ አበደረ፤ እያለ ይሄዳል።

ከዚህ ላይ የመልካ መልክ፡ የቅኔ፡ የነግሥና የዓርኬ ሂደት ሁሉ ማለት ቤት መምቻቸው በመጨረሻ ላይ ነው። እኒህ ሁሉ ልምዱን ከየት አገኙት ከየትስ ቀዱት ያልን እንደሆነ ከግሡ ከግዕዙ ቃላት አቀማመጥ መሆኑን እንረዳለን። የሚከተሉትን ምሳሌዎች በድጋሚ ለዓይነት እንመልከት።

### አርኬ

ሰላም ለልደትክ እምድንግል ማርያም በሥጋ፡  
እንበለ ታርጉ መንሠጋ፡ ኢየሱስ ክርስቶስ ፍጹመ ጽድቅ ወጸጋ፡ ለኃጢአትየ በምሕረትክ ኅድጋ። ወለጸሎትየ ንቤክ አዕርጋ።

### መልከዐ ኢየሱስ

ሰላም ለርእሰክ በመንበረ ክሳድ ዘተሣረረ፤  
እንዘ ማዕሰ ሥጋ ይለብስ ወእንዘ ይትገለበብ ፀጉረ፤  
ኢየሱስ ክርስቶስ ከመ ቃልክ ነገረ፤  
ይወርሱ በእንቲአክ ነዳያን ዓለም ክብረ፤  
ወቀደምትኒ ይከውኑ ድንረ።

ሰላም ለቃልክ እማእሰሪሁ ዘፈትሐ፤  
ለፍቁር አልአዛር ኃይለ ሥልጣን ሞት ሞቅሐ፤  
ኢየሱስ ክርስቶስ ንጉሠ ሰላም ወተራርሆ፤  
አባ ወአቡየ እሴብሐክ ሰብሐ፤  
ለአንቀጽክ ጸግወኒ መርጥ።

ከቅኔ የቀረቡ ማስረጃዎች።

ጉባዔ ቃና

አጽሐቡ ሕዝብ እጃቸውን ሥጋ ኩሎት፤  
ገብረ መርዳዊ ቀለም እስመ ተወለጠ ሎት።

ከጥንት አበው መምህራን

ፍሥሐ ለይኩን ዳዕሙ ወኢንጸውዕ ኀዘነ፤  
ዘዋሕድ አብ አምጣነ ውሉድ ንሕነ።

ከመሪኔታ ፀሐይ ብርሃኑ

ዘአምላኪየ

ኩሎ ፈጠረ እግዚአ መላእክት ዘአምኑ፤  
እንዘ ይብል በጠፈረ ቅኔ ለይኩን ብርሃኑ፤  
ባሕርየ ሥላሴ ረቂቅ አዕማደ ምሥጢር አኮኑ።  
ከታዋቂው የቅኔ መምህር ከመሪኔታ ጥበቡ ካሣ [፲፱፻፶፩ ዓ. ም.]

የአማርኛ ዋዜማ

ቆመ የስኳር ጠጅ፤  
ውስተ ደብረ ማሕው ልብነ ሀገረ ሥቃይ ወተድላ፤  
ወወደይነ በበተራሆሙ አረቄ ወጠላ።  
ወበውስተ ቤርሜል ልብነ ምስትግቡአ በቀል አተላ፤  
እሳተ አራዳ ኮኛክ እሷው ተቃጥላ፤  
አውዐየታ ለባቢሎን ገላ።  
ከዮፍታሐ ንጉሤ [፲፱፻፴፭ ዓ. ም.]

ከዚህ በላይ የተመለከትነው ግዕዝ በግጥሙም ሆነ በመዝገብ ቃላቱ አደራደር ዋናው የቤቱ መምቻ ፊደል መድረሻ ላይ በማድረግ ነው። ይህን የአጻጻፍ ፊደል ወይም ሥርዓት ተከትለውም የግዕዙን ነጠላ ግሥ አደራደር መነሻ ላይ ሳይሆን በመጨረሻ ላይ መሆኑን ሁሉም ይስማማሉታል። የዚህ ሁሉ መሠረት የግዕዙ ግሥ አቀማመጥ አብነት ተደርጎ ተወስዷል ማለት ነው። ይሁንና የሥነ ጽሑፉ ሊቅ ዶ/ር ሀዲስ አለማየሁ ከዚህ ዓይነቱ

ግርግር ወጣ ብለው በአንድ ሀ በአንድ ሰ በአንድ አ በአንድ ጸ ተጠቅመው ታዋቂውን «ፍቅር እስከ መቃብር» የተሰኘውን መጽሐፍ ለመጀመሪያ ጊዜ ጽፈዋል። አጻጻፋቸው በሊቃውንቱ ዓይን ትክክልነቱን ባያደንቁትም ድርሰቱ ልብ ወለድ በመሆኑ የምሥጢር ማናጋትና መናድ አደጋ ስለማያስከትል ችግሩን ችላ ብለውታል። ነገር ግን ይህ ዓይነቱ አጻጻፍ የግልጽነትን የትንቢትንና የፍትሐ ነገሥትን ማለት የፍርድ ውሳኔን የተመለከተ ቢሆን ብዙ ችግር ያስከትል ነበር። ፊደላቱ የነቢያትን ትንቢትና አጻጻፍ ጠንቅቆ ለማወቅ የፊደሎቹን ዘር መጠበቁ እጅግ ወሳኝ ነው። ያለበለዚያ በአሥር ሰዓት ይመጣል የሚለውን በዓስር ሠላት ብሎ አንና ሠን አደባልቆ ቢጽፍ በምሥጢርና በትርጉም የተሳሳተ ግንዛቤ ይሰጣል። ይህም በፊደሎቹ የመለያ ቁጥር ምክንያት ነው። ይህ ጥንቃቄ የሚደረግበትና ትክክለኛውን ጉዳይ ለመመርመር ለመረዳት የሚቻለው በፊደሎች ማንነትና መለያ ቁጥር ነው። ይህን ልብ ይሏል። ትንቢት ትርጓሜ ሕልም ስመ ኮከብ ኃሳብ ባሕርን ለመተርጎም የፊደሎች ማንነት እጅግ ወሳኝነት አላቸው።

ስለዚህ እኒህን ለይቶ ማወቁና በየመልካቸው መጻፉ ከስሕተት ይሠውራል። አለቃ አሥረስ የኔሰው ያቀረቡት ምሳሌ እጅግ ወሳኝ ነው። ኢየሱስ ዳግማዊ አዳም ለመባሉና መቼ እንደሚመጣ ስለመነገሩ መጽሐፈ ሄኖክን በማንበብ ነበር ትንቢቱን አስቀድመው ያወቁትና የጠበቁት። ለዚህም ነው ሰብአ ሰገል ኮከቡ መቼና በስንተኛው ዘመን እንደሚታይ በትንቢት ይጠበቁት የነበረው የትንቢቱን ትርጉም በፊደሎቹ ነበር ቆጥረው የሚያውቁት።

መልአኩ ቅዱስ ገብርኤል ለድንግል ማርያም ሲናገር እነሆ ወንድ ልጅ ትወልዳለሽ ስሙንም ኢየሱስ ትይዋለሽ ብሎ ስም ጠርቶና ለይቶ ነገራት። ይህም በሄኖክ አጻጻፍ ዳግማዊ አዳም ይወርዳል ይወለዳል ተብሎ የተነገረለትን መሢህ ኢየሱስ ብለሽ ስሙን ጥረው ብሎ ሲነግራት ሊቃውንቱ እውነተኛው መሢህ ትንቢት የተነገረለት ዘመን የተቆጠረለት ኢየሱስ መሆኑን የተረዱት በፊደሎቹ አቀማመጥና መለያ ቁጥር ነው።

ስለሆነም ዳግማዊ አዳም ተብሎ በትንቢት የተነገረው አሁን ኢየሱስ በመባል ታወቀ ተገለጠ ሰው ሆኖ ተመላለሰ። እንግዲህ አዳምና ኢየሱስ የሚሉትን ስሞች የፊደል ማንነትና ቁጥር ጠንቅቆ ማወቅ ያስፈልጋል። ታላቁ የትንቢቱ ምሥጢርም ከዚህ ላይ ነው። ግዕዝም የትንቢት ቋንቋ መሆኑ የሚረጋገጠው ከዚህ ላይ ነው። እንግዲህ አዳም ሲል አሌፉ አ መሆኑንና ኢየሱስ ሲልም አልፋው

አና እሳቱ ሰ እንደሆኑ እጅግ አድርጎ ይጠነቀቃል። የእኒህን ፊደሎች መለያ ቁጥሮች ሲደመሩ ውጤታቸው አንድ ዓይነት ሆነው እናገኛቸዋለን። ይህም ማለት

አ. ማ. ድምር ፩፻፵፬ ይሆናል።  
ዱ. ፩  
ም. ፬

እንደዚሁም በተመሳሳይ መልኩ ኢየሱስ የሚለውን በንቆጥረው

አ. ማ. ድምር ፩፻፵፬  
ዱ. ፩  
ሲ. ፩

በአጠራር ልዩነት ያለ ቢመስልም በምስጢርና በሰም ፊደላት አንዝ አንድ ዓይነት ተመሳሳይ እኩልና ትክክል መሆኑን አሁንም በጥቃቅና ደገና አድርጎ ይገነዘባል። እንግዲህ በሂሳብ ዳግም አዳም ማለት ኢየሱስ ማለት እንደሆነ አሁንም ልብ ይሏል። ትንቢት ተፈፀመ ይሏል እንዲህ ነው። የግዕዝ ፊደል እጅግ ፍፁም መንፈሳዊ ትንቢት የሚነገርበት ቋንቋ መሆኑን ያጤናል። ይሁን እንጂ የፊደሎችን ማንነት ሳንጠብቅ አሁን እንደምንጽፈው ተከትበው ቢሆን ኖሮ ከኢየሱስ ጋር ባልተዋወቅን በነበር። እንደ አይሁድ ኢየሱስ ገና ይመጣል ይወርዳል ይወለዳል በማለት ሁለት ሺህ ዘመናትን በከንቱ እናሳልፍ ነበር። ይህንኑ ትንቢት አዳም ብለን ከመጻፍ ይልቅ ዓዳም ብለን፤ ኢየሱስ የሚለውንም ዒየሠሥ ብለን ጽፈንው ቢሆን ኖሮ ይደርስብን የነበረውን ችግር እንመልከት።

ዓዳም

ዓ. ፩ ድምር... ፩፻፵፬ ሲሆን  
ዱ. ፩  
ም. ፬

ዱ. ፩ ድምር... ፩፻፵፬ ይሆንና ተለያይቶ ቁጥሩ ይል በነበር። እንዲያውም ኢየሱስ ከማለት ፋንታ የሱስ ብለው ፊደል ገርጾው የሚጠሩም አሉ እነሱም እነ አባ ግድዮለብ ሳቸው። ከዚህ ላይ በፊደሎቻችን እንዴት

ያለ ታላቅ በረከት እንዳገኘንባቸው ትንነዘቡታላችሁ ታያላችሁ። ግዕዝ እጅግ በጣም መታወቅ ያለበት ቋንቋ ነው። የኢትዮጵያውያን ልዩ ፀጋና በረከት ስለሆነ ማጥናት አለብን። በበለጠ እጅግ የሚያስደንቁን ዐበይት ጉዳዮችን በይበልጥ ወደፊት እናያለን። ግዕዝ የዓለም ማለት የሰው ልጆች መጀመሪያ ቋንቋ መሆኑን በድፍረት ያለ ፍርሃት መናገር የታሪክ እውነታ ያስገድደናል። ከላይ የተሠጠው ምሳሌ አጭርና ግልጽም ስለሆነ ነው። ይህን ረድኤት ላቃመሱን ትርጉሙ ተጻፍኖ እንድይቀር ጥረት ላደረጉልን አለቃ አስረስ የኔሰውን ነፍስ ይማርልን አጽቃቸውን ያለምልምልን።

ግዕዝ የአዳም ቋንቋ ነበር ማለት የሰው ልጅ አፍ መፍቻ ነበር ብሎ መናገር ባለው የፖለቲካ የምጣኔ ሀብት የማጎበራዊና የሃይማኖት ውጥንቅጥ የሥነ ልቦና አመለካከት በተለይ መልካቸው የገረጣው ክፍሎች ወይንም በፀሐይ መግቢያ የተሠየሙት የኅብረተ ሰብ ክፍሎች አብዛኛውን የሰው ዘርን መልክ ሀብት ፖለቲካና ማጎበራዊ ኑሮ በቁጥጥራቸው ሥር ከማዋላቸው የተነሣ እኛ ይህን ዓለም ፈጠርን ብለው ባያውጁም ሁሉን ነገር በእጃቸው ጭብጥ በእግራቸው እርግጥ አድርገው እንደያዙትና እነሱ በመሰላቸው መንገድ የዓለም ሕዝብ እንዲተዳደር ሥልጣን ተሠጥቶናል ለማለታቸው ግን የዓይን ምስክሮችና ታዛቢዎች ነን።

ታዲያ ከዚህ መሰሉ ዓለም ውስጥ ሆነን ምንም የኃላብ ልዩነት ይከበራል ቢባልም እግርን ከራስ ጋር እኩል መደርደር አይቻልም ወይንም ነውር ነው ተብሎ ይነቀፋል። በዚህ ገጽታ ኢትዮጵያ ካለችበት አንጻር እንዲህ ናት እንዲህ ነበረች ብሎ መናገር ቀጣፊ ተብሎ መታለፉ ራሱን የቻለ ይቅርታ ነው። ነገር ግን «የ ጊዜ ለኩል» ማለት ለሁሉም ጊዜ አለው ነውና በጊዜው ጊዜ ሲነገር ጆሮ ያገኝ ይሆናል። አሁን ግን እውነት ውሸት በሆነበት ዘመን እውነት መናገር ውሸተኛ መሆን ነው። ይሁን እንጂ ዓለም በዚህ ውጣ ውረድ ያለፈችና የኖረች ስለሆነ ድርጊቱ አያስደንቅም። የመሬት ሕይወት ፀሐይን መዞርና በራሷም ላይ መሸከርከር የዓለም የተፈጥሮ ባሕርይ መሆኑን ስንረዳ በተስፋ እንጽናናለን። ይሁንና «በዘነአምር ንነግር ወበዘርኢን ሰማዕተ ንከውን» [ዮሐ. ፫፡፲፩] [የሰማነውን እንመሰክራለን። የምናውቀውን እንናገራለን።] እንደተጠበቀ ይሆናል።

ስለ ግዕዝ የመጀመሪያ ቋንቋነት ለመከራከርና ለማሸነፍ ሳይሆን የመጽሐፉ ዓላማ ግዕዝን ማጥናቱና ማወቁ ላይ ነው። ስለሆነም ግዕዝ ምንድን ነው? እንዴት ዳበረ?

ምንስ ጥበብ ተቀስሞበታል? የሚሉትን ጥያቄዎች ማውላቱ ስለማንነቱ ግንዛቤ ማግኘቱ ጠቃሚነት መኖሩን ለማስገንዘብ ነው። ከዚህ ላይ ሊወላ የሚገባው ዓቢይ ጉዳይ ግዕዝ ለመጽሐፍ ቅዱስ አስረጅኝት ከሚጠቀሱት ቋንቋዎች አንዱ መሆኑ ነው። እኒህ ቋንቋዎችም ላቲን፣ ግሪክና እብራይስጥ ናቸው። አብዛኛውን የመካከለኛው ምሥራቅ አገሮች ሥያሜ ከግዕዝ ቋንቋ የተወሰደ ነው። ልዩ ጥናት ቢደረግበት ከግዕዝ ውጭ የተሰማቸው ሥያሜ ካሉና ከኖሩ ዘመናዊ ወይም የቅርብ ጊዜ ሥያሜዎች ብቻ ናቸው። ከዚህ ላይ አንድ ዓቢይ ምሳሌ ልጥቀስ። እሱም የሰው ልጆች ሁሉ አባት ተብሎ በሃይማኖት መጻሕፍት ሁሉ የሚታወቀው አዳም የቃሉ መሠረት እንዳለ ጥሬ ቃሉም ግዕዝ ነው። የአፈጣጠሩን ታሪክ ከስሙ ሥያሜም መገንዘብ ይቻላል። እሱም አዳም ማለት ምን ማለት ነው? አዳም ማለት ቃሉ ሁለት ነው። እሱም እድ - እም ማለትም ወንድ - ሴት ወይም አባት - እናት ማለት ነው። አዳም ብቻውን ነበር የተፈጠረው ከሱ ጎን ግን ሔዋን ወይም እም ተገኝታለች። ስለዚህ አዳም ማለት እድ ወእም ማለት ሲሆን በአነባበብ እድ እም የሚለውን ሁለት ቃል ጨፍልቆ አንድ ቃል ሲያደርግ በንባብ አዳም ይለዋል። በቋንቋ አነባበብ ከፊቱ ያለው አ ፊደል ድ ን በንባብ ራሱ ያደርጋል። ስለዚህም እድ እም/ አዳም ብሎ እንዲነበብ አድርጎታል። ከዚህ በስተቀር አዳም ማለት እድ እም ማለት ነው። ይህም የሆነበት ምክንያት የአነባበብ ጉዳይ ነው። ወደፊት በትምህርት ክፍለ ጊዜ ስለ ንባብ ስናጠና የምናየው ይሆናል።

እንግዲህ የመጀመሪያው ሰው አዳም ሲባል እድ ወእም ማለት መሆኑን የሚያስረዳው የሰው ልጅ የታወቀ የሚወሰነው በአባት ማለት በወንድ ነው። ይህም በዘመኑ ሳይንስ ተረጋግጧል። እሱም የወንድ ክሮሞሶም ኤክስ ዋይ [Chromosome] [XY] ሲሆን የሴቷ ደግሞ ኤክስ ኤክስ [XX] ነው። ስለዚህ ወንድ ሲሆን ክሮሞሶሙ ዋይ ኤክስ YX ሴት ስትሆን ደግሞ ክሮሞሶሟ ኤክስ ኤክስ XX ይሆናል። ከወንዱ የሚሄደው ክሮሞሶም [Chromosome] በየታ ላይ ወላጅነት አለው። ስለዚህ አዳም የሚለውን ስም ትርጉም ከነተግባሩ ይዞ የሚገኘው የግዕዝ ቋንቋ ብቻ ነው። ስለሆነም ግዕዝ የመጀመሪያ ቋንቋ ነው ሲባል እንዲሁ በነሲብ ያለመሆኑን ጠረዳት አስፈላጊ ይሆናል። በግዕዝ ያልተሠየመና ያልተጠነ ይቻላል። የሚበጀው ግን ትምህርቱን ምሳሌዎችን ማቅረብ ይቻላል። የሚበጀው ግን እንዲቻል አውቆ ራስ እንዲፈለገው በጥበቡ ገብቶ ለመዋኘት እንዲቻል ይህን የማንነት ማሳወቂያ ቋንቋ ግዕዝን በጥቂት ጊዜ ያለ

ብዙ ውጣ ውረድ ማጥናት ነው። እሱም ራሱን እንደገና በጥበብ መውለድ ወይም ከጥበብ መወለድ ነው። ምንም እንኳን የግዕዝን ጥልቅ ምሥጢራዊነት ለመግለጽ ራሱን የቻለ ቋሚ መጽሐፍ በያስፈልገውም ቅሉ ግዕዝ ልዩ የጥበብ መመርመሪያ መሣሪያ የጥበብ መቆፈሪያና የጥበብ መፈለጊያ ፋና መሆኑን ግን መናገሩ የግድ ይሆናል።

## የግዕዝ ፊደላት አጠናን ፈለጥ

ግዕዝ የተመሠረተው በሃያ ስድስት/ ፳፮ ፊደላት ነው። እኒህ ፊደላትም እያንዳንዳቸው በራሳቸው አጎዝ የተቀመሩ ናቸው። የየፊደሎችን አጎዞች በመከተል ለጥናት እንዲያመች ተራቸውን ሳይለቁ በሦስት ተመድበው ከላይ ቀርበዋል። ነገር ግን የግዕዝ ፊደል የድምፅ መፍጠሪያና ማናገሪያ ብቻ ሳይሆን የሚሠጡት አገልግሎት ታላቁ ጥበብና ምሥጢር የማይታወቁትን ምሥጢራዊ መልእክታት በአጎዞቸው አማካይነት ይዘው በመገኘታቸው ነው። በጥቂቱም ቢሆን ለምሳሌ ያህል ከላይ ጠቅሰናል። ያ እንደተጠበቀ ሆኖ ግዕዝን ምዕራባውያን ሊያጠኑት ፈለጉ። ከኢትዮጵያ በተለያዩ መንገዶችና ዘዴዎች በዝርፊያ በስርቆትና በግዥ በቀናው መንገድ ሁሉ ተወስደው ተጉዘው የምዕራባውያንን አብያተ መዛግብት መልተውታል። እኒህ ሁሉ መጻሕፍት ለከንቱ ነገር እንዲህ አልተጻፉም ብለው ቋንቋውን ሲያጠኑ ስለ መድኃኒት ስለ ከዋክብት ስለ ሥነ ፍጥረት ስለ ታሪክ ስለ ፍልስፍና ስለ እምነት ስለ ሕግና ሥርዓት ስለ ሕዝብ አስተዳደር ስለ ቤት አሠራር ስለ ምግብ አዘገጃጀት በጠቅላላው ስለ ሥልጣኔ አጀማመር ሁሉ በመጻሕፍቱ ውስጥ ሠፍረው ያገኛሉ። የምሥጢር አተረጓጎማቸውንም ሳይቀር ያገኙታል። ስለዚህ ይህ ቋንቋ መጠናት አለበት ብለው ይወስናሉ። ዛሬ በኢትዮጵያ ከፊደሉ ውጭ በቋንቋ መልክ አይጠናም። ከፍተኛ የትምህርት ማዕከሎች ማለት ዩኒቨርሲቲዎች ለተማሪዎቻቸው አያስተምሩትም። ከሥርዓተ ትምህርቱ ውስጥ መኖሩንም እጠራጠራለሁ።

ምዕራባውያን ግን ይህ ቋንቋ ባለቤቶቹ የተውት የኋለም ሀብትና ንብረትን ዝርዝር መግለጫ የያዘ ስለሆነ ይጠና ብለው ወሰነው ዛሬ በየክፍተኛ የትምህርት ተቋማት እየተጠና ነው። ከዚህ ላይ ነው «ከሞኝ ደጅ ሞፈር ይቆረጣል የሚባለው።» ከግዕዝ የሚገኘውን የሚወረሰውን ሀብትና ንብረት ምን ያህል እጅግ ብዙ እንደሆነ በተከታታይ ይቀርባል። ይሁን እንጂ አሁን ላቀርበው የፈለግሁት እኒህን ሃያ ስድስት ፊደላት ለማጥናት ሲባል የእኛን የአጠናን ስልት ለመቀየር ወይም ለማደናገር

በግዕዝ ስንዴ እርሻችን ላይ እንከርዳድ የተዘራበት መሆኑን ለመግለጽ ነው። የግዕዝ ፊደላትን ምንም የማያውቁ ሕፃናት እንደ አፍ መፍቻቸው ሲያጠናቅቁ ግፉ ቢል ካንድ ሳምንትና ከወር የበለጠ አይወስድባቸውም። ከራሱ ቋንቋ አልፎ ተርፎ ሌላ ቋንቋ ላጠናና ለተመራመረ ሰው ግን ያንድ ቀን ከዚያ ግፉ ቢል በሳምንት ፊደላቱን አውቆ ንባብ ይጀምራል።

መንገዱ እንዲህ ቀላል ሳለ ሃያ ስድስት ፊደል ለማጥናት የፊደሎቻችንን ተራ አቀማመጥ ማፋለስ ማለት የአገዝ ምሥጢራቸውን ማጥፋት ማውደም ማለት ነው። ይህን ደግሞ ይህ ዓይነቱ አሠራር የጠላት ፈሊጥ ነው። ይህን ደግሞ ሳናውቅ የእነሱን ፈላጊ ተከትለን ራሳችን ኢትዮጵያውያኑ ማስተማር ጀምረናል። በተለይም መሀይምነትን እናጠፋለን ተብሎ የፊደል ማስተማር ዘመቻ በሚካሄድበት ወቅት ታላቅ ስሕተት ተፈጽሟል። ችግሩ ቀላል ዘዴ እንዳልሆነ ተብሎ ነው። ይሁን እንጂ ጥፋት እንጂ ፈሊጥ ፊደላት መገንዘብ ነው። ይህንን ያህል ሃያ ስድስት ፊደላት ለማጥናት ሲባል የፊደላቱ አቀማመጥ ተፋልሶ ፊደሎች በየመልካቸው እንዳይሠለፉ ተደርገው ማንነታቸው ጨርሶ የፈረሰ ሳር መሆን አለበትን? ይህን በቅንነት ለዘዴና ለብልሃት ተሠራ ብሎ ለመውሰድ ያስቸግራል። ታላቁን የፊደላቱን አቀማመጥና አገዝ ጨርሶ አጥፍቶታልና ነው።

ሃያ ስድስት ፊደላት ለማጥናት ይህን ያህል ድንጋይ ፍንቀላ ያስፈልጋል? የላቲን ፊደሎች ሃያ ስድስት ናቸው እነሱን ለማጥናት ምን የተወሳሰበ ነገር ታዩ? ለ ለ ዘ ይመሳሰላሉ ተብለው በታቸውን ለቅቀው ባንድ ተራ ተቀምጠው ታይተዋል? ወይስ ተጽፈዋል? ምንስ ለነሱ ምን ያጠናን ዘዴ ተፈጠረ? እንዲያው ይህን ሳየው ታገለው ሲሆን ብቻ የማይደረግ መከራ የለም። ለበጎ ሳይሆን በተገኘው መንገድ ሁሉ እንዴት አድርገን ከቤቱ እናባረው ባድማውን እንጠቀው በመሆኑ ይኸውና በአራት ክፍሎች ተከፍለው እንዲጠኑ ተደርጓል። እንዴት እንደተከፈሉ እንዴት እንደተበጣጠሱ ለማየት የሚከተለውን ምሳሌ እንመልከት!

አንድ እግር ያሏቸው ፊደሎች ተብሎ፡

ቀ  
ተ  
ጥ  
ገ  
ነ  
ኃ  
የ

ሁለት እግር ያሏቸው ፊደሎች፡

በ  
ከ  
ሰ  
ዘ  
ለ  
አ  
ጸ  
ጳ  
ደ

ሦስት እግር ያሏቸው ፊደሎች፡

ጠ  
ሐ

ዙሪያ ክብ ምልክት ያሏቸው ፊደሎች፡

ሀ  
ዐ  
ዐ  
ወ  
መ  
ወ

ተብለው በአራት ነገድ ተመድበዋል።

ይህ ራሱን የቻለ የዘር ማጥፋት ዘዴ ነው። እንደ ግዕዝ ፊደል አጠናን ቀና የሆነ ትምህርትስ በእውነቱ ከየት ይመጣል? ምርምር ሂሳብ መኪና የሚያሸከረከር መድኃኒት የሚቀምም የመሠለን የሚያጠናና የሚመራመር ዘመናዊ ራስ/ጭንቅላት እንዴት ሃያ ስድስት ፊደሎች ለማጥናት አትቶት የፊደልን መልክ ተመሳሳይነት ፍለጋ ሲም ሼም ካም ብለው ክፍያቸውን አምጥተው በተኩብን። ምጥ እንኳን ተችሎና ተለምዶ ተደጋግሞ ይወለዳል እንኳን ሃያ ስድስት ፊደል በሳምንት ውስጥ የሚጠናን ነገር እየተቆራረጠና እየተሳማመደ እንዲጠና ሲደረግ ዝም ማለቱ የዋህነት ወይንስ ብልሃትነት? የፊደላቱን አገዝ የማያናጋ ቢሆንኳን ኖሮ እሺ ይሁን በተባለ በነበር። ግዕዝ የሚፈለግበትን የጨውነት ምሥጢር ሆን ብሎ እንዲያጣ ሲደረግ ዝም ብሎ ማየት «የጨው ገደል ሲናድ ብልህ ያለቅላል ሞኝ ይስቃል።» ከዚህ ላይ ይመስላል። ጨው ካልጣፈጠ ድንጋይ ተብሎ ይጣል የለምን? ያን ዕጣ ፋንታ ለግዕዝ ለመስጠት መሆኑ ግን የተጠና የማምከኛ መሣሪያ ነው። የግዕዝን ፊደላት ለማጥናት ይህን የመሠለ አንድ እግር ያለው ሁለት እግር ያለው ሦስት እግር ያለው የአካላቱ ዙሪያ የተከበበ እየተባለ መናኛ አገላለጽ ሲሰጠው ዝም ብሎ ማየቱ ራሱ የአብድ ገላጋይ መሆን ነው። ሦስት እግርና አንድ እግር ሲባል ራሱ አባባሉ ያስቃል። እግሩ የተቆረጠ ከተፈጥሮ ውጭ ሦስት እግር ያወጣ ብሎ ፊደል ለሚያጠና ሰው

መንገሩ ባያስቀው ግራ ያጋባዋል። አንድና ሦስት እግር ያለው ማለት ያልተለመደ አባባል ነውና ነው።

በዚህ መልክ ተምረው የመጡትን ሰዎች የፊደልን ቅደም ተከተል መንገር ማለት ሌላ የገበያ ግርግር መፍጠር ነው። አያውቁትም አልተማሩትምና ነው። ይህ ደግሞ ዞሮ ዞሮ የሚያገለግለው ለቀጣፊው ነው። ይህ ሁሉ መከራ ዞሮ ዞሮ ምን ወለደ? ቢባል በቅሎን ወለደ። በቅሎ አባትሽ ማነው ቢሏት ምን አለች? ፈረስ አጎቴ ነው። መልስ ከሆነ መልካም ነው። መልስ ካልሆነ ደግሞ በማንነት የሚታፈርበት ትውልድ ተተካ ይሏል ከዚህ ላይ ነው።

አንድን ነገር በሥራ ላይ ከማዋል በፊት ይጠና። የሚያጠኑት ደግሞ የተማሩት ሰዎች ቦታ ሲሰጣቸው ነው። የተማረ ሰው ሰናይ ዓይኖችንን ያመናል የሚሉ ሰዎች ከበቀሉ ደግሞ ውሎ አድሯል። ታዲያ እኒህ መሰሎቹ ደግሞ የምሁራን ማጥፊያ መርዞች ሆኑ ማለት ነው። እባካችሁ ኢትዮጵያንና ግዕዝን አትነጥሏቸው። አብረው ይኑሩ። ግዕዝ ኢትዮጵያ ምን እንደምታበቅል ምን ዓይነት የከበሩ ድንጋዮች ዓልማዞች ዕንቁዎች የብዙ መቶ ዓይነት ሽቶዎች መገኛ አገር እንደሆነች የሚመሠክሩልን የግዕዝ መጻሕፍት ናቸው። አባቶቻችን ያላቸውን ሀብትና ንብረት ጥናት ወይም ኑዛዜ ያሠፈሩልን በግዕዝ መጻሕፍት ነው። በምሥጢር አስቀምጠዋቸዋል። የምሥጢሩም ኮድ/ መለያ ወይም ምልክት የፊደሎቹ አካላት ናቸው። ያለ እነሱ ምሥጢሩን ልንፈታው ስለማንችል ይህ ትውልድ እጅግ አድርጎ ያስብበት። የዘመኑ ትውልድ የወላጆቹን ሀብትና ንብረት ሳይወርስ በራሱ ያለና የሚንገዳገድ ትውልድ ነው። አንተ ትውልድ የጥበብህ ሁሉ ቁልፍ ግዕዝን ቋንቋህን ማጥናትና ማወቅ ነው። ሦስትና አራት የግዕዝ ኮርስ ወይም ክፍል ትምህርት ብታጠና በማንነትህ ትኮራለህ ማንነትህን ታውቃለህ ለልጆችህም ታወርሳለህ። የተበደርኸውን ዕዳ ከፋይ ማድረግ ብቻ ሳይሆን ያለህን የደክምሀበትን ሀብት ንብረትም ልጆችህን ወራሾች አድርጋቸው። «የአፍንጫ እድፍ ለእጅ! ያባት ዕዳ ለልጅ» ብቻ አይሁን። የሀብትህና የንብረትህ ወራሾችም ይሁኑ እንጂ! ግዕዝን ተማር ተማር ተማር ከዚያም ተመራመር። ሁልጊዜም ተከብረህ በማንነትህ እንድትኖር። ለልጆችህም ቅርስ እንድታስቀር። እነሱም ይማሩ ይመራመሩ።

ግዕዝ የመጀመሪያ ቋንቋ ነው ስንል ያለ ምክንያት አይደለም። ቀደም ሲል ስለ አዳም ስም ትርጉም ማለት እድ ወእም [ አዳም] ምን ማለት እንደሆነ ትርጉሙን አሳይቻለሁ። ቀጥሎ ለመግለጽ የምሞክረው የግዕዝ ፊደላትን ጥንታዊነት ነው። በቅድሚያ የግዕዝ ፊደላት የፊደላት ሁሉ እናት መሆኑን ነው። ለዚሁም ቀጥሎ የተዘረጋውን ሠንጠረዥ ይመለከቷል። ከዚህ ላይ እንደምንመለከተው እንዴት የግዕዝ ፊደላት በላቲኑ በዕብራይስጥና በግሪኩ እንደተቀዳ ይመለከቷል። ግሪኮች የፊደሎቻቸው አባትና እናት ወይም አዳም ግዕዝ እንደሆነ መሥክረዋል አረጋግጠዋል። የተቀሩት ግን «ሆድ ሲያውቅ ዶሮ ማታ» ላይ ናቸው። አንባቢ ሆይ! የዓይን ምሥክርነት ይሏልም ይህ ነው።

ከዚህ ላይ እውቅና የምሠጠው አዘውትረው ስለ ኢትዮጵያ ሥነ ጽሑፍ ሥነ ጥበብና ታሪክ በጠቅላላው ስለ ኢትዮጵያ ማንነት ከፍተኛ ጥረት ለሚያደርጉት ለአባ ተስፋ ሥላሴ ሞገስ ነው። ይህ ሠንጠረዥ የተቀዳውም ከእሳቸው የጥናት ሥራ The Study of The Development of Alphabets (1990) አቶ ሀጎስ ዓለማየሁ [Live Free 2005] በተሰኘው መጽሐፋቸው ከገጽ 16-18 ካቀረቡት ላይ ነው።

በየሠንጠረዡ ላይ የቀረቡትን ፊደላት በጥንቃቄ መመርመር ነው። አባቱን ዓይቶ ልጁን፣ ልጁን ተመልክቶ አባቱን ማነፃፀር ነው። በገሀድ ተመሳሳይ ናቸው። የማንነት ፍለጋም የሚጀመረው እንዲህ እየተባለ ነው። ስለዚህ የኛነታችን መለያና መታወቂያ የሆኑትን በሙሉ መሻትና ማግኘት የኢትዮጵያዊነት ብሔራዊ የአደራዎች ሁሉ አደራ ነው። የጠፋውን ፊልጎ ማግኘት ማለትም እንዲህ ነው። ለቀረውም ሀብት ንብረታችን ጥበባችን ሁሉ የዘወትር ጥሪያችን ያየህ ና ወዲህ በለኝ ይሆናል።



ወንጠረዥ ዑለት  
ከግዕዝ የተወሰደው የግሪክ ፊደል  
ቅጅ

| THE ETHIOPIA ALPHABET<br>4250 - B. C. |      | THE GREEK ALPHABET HAVE<br>BEEN TAKEN FROM THE ETHIOPIC |      |
|---------------------------------------|------|---------------------------------------------------------|------|
|                                       | Eth. | 1100 - 900 B. C.                                        | Grk. |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Α    | TO THE GREEK                                            | Α    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Β    | TO THE GREEK                                            | Β    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Γ    | TO THE GREEK                                            | Γ    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Δ    | TO THE GREEK                                            | Δ    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Ε    | TO THE GREEK                                            | Ε    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Ζ    | TO THE GREEK                                            | Ζ    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Θ    | TO THE GREEK                                            | Θ    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Ι    | TO THE GREEK                                            | Ι    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Κ    | TO THE GREEK                                            | Κ    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Λ    | TO THE GREEK                                            | Λ    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Μ    | TO THE GREEK                                            | Μ    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Ν    | TO THE GREEK                                            | Ν    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Ξ    | TO THE GREEK                                            | Ξ    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Ο    | TO THE GREEK                                            | Ο    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Π    | TO THE GREEK                                            | Π    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Ρ    | TO THE GREEK                                            | Ρ    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Σ    | TO THE GREEK                                            | Σ    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Τ    | TO THE GREEK                                            | Τ    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Φ    | TO THE GREEK                                            | Φ    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Υ    | TO THE GREEK                                            | Υ    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Χ    | TO THE GREEK                                            | Χ    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Ψ    | TO THE GREEK                                            | Ψ    |
| FROM THE ETHIOPIC                     | Ω    | TO THE GREEK                                            | Ω    |

ወንጌላዊ ሥህተት

ከግዕዝ የተገኘው የላቲን ፊደል

| THE ETHIOPIAN, 4200 B.C.   |      | THE LATIN, 507 B.C.   |      |
|----------------------------|------|-----------------------|------|
| FROM THE ETHIOPIC ALPHABET | Eth. | TO THE LATIN ALPHABET | Lat. |
| FROM THE ETHIOPIC          | A ለ  | TO THE LATIN          | A A  |
| FROM THE ETHIOPIC          | B መ  | TO THE LATIN          | B B  |
| FROM THE ETHIOPIC          | C ከ  | TO THE LATIN          | C C  |
| FROM THE ETHIOPIC          | H ከ  | TO THE LATIN          | H H  |
| FROM THE ETHIOPIC          | I ከ  | TO THE LATIN          | I I  |
| FROM THE ETHIOPIC          | L ከ  | TO THE LATIN          | L L  |
| FROM THE ETHIOPIC          | M መ  | TO THE LATIN          | M M  |
| FROM THE ETHIOPIC          | O ዕ  | TO THE LATIN          | O O  |
| FROM THE ETHIOPIC          | P ሀ  | TO THE LATIN          | P P  |
| FROM THE ETHIOPIC          | T ሀ  | TO THE LATIN          | T T  |
| FROM THE ETHIOPIC          | U ከ  | TO THE LATIN          | U U  |
| FROM THE ETHIOPIC          | V ከ  | TO THE LATIN          | V V  |
| FROM THE ETHIOPIC          | W ከ  | TO THE LATIN          | W W  |
| FROM THE ETHIOPIC          | X ከ  | TO THE LATIN          | X X  |
| FROM THE ETHIOPIC          | Y ከ  | TO THE LATIN          | Y Y  |
| FROM THE ETHIOPIC          | Z ከ  | TO THE LATIN          | Z Z  |

እኒህ ከላይ የተመለከትናቸው የግዕዝ ፊደላት አባትና ልጅ ወይም እናትና ልጅ የሚመሳሰሉበት መልክ እንዳላቸው መረዳት እንችላለን። ይህን እውነታ በአሉታ አጥፊው አጣጥፊው ከማይገኝበት ቦታ ከቀበሩት ውሎ አድሯል። ይሁን እንጂ ፀሐይ ያየችውን ሰው ሳያየው አይቀርም እንደሚባለው ይህን እውነታ የተመለከቱ እውነተኞች ምሁራን ከየቦታው ብቅ ብለዋል። ዛሬ ለምንለው ሁሉ ምሥክሮች አግኝተናል አሉንም። ይህም ማለት ትረካችን በማስረጃ የተደገፈ ሆነ ማለት ነው። ከዚህ ቀደምም «አባቱ ዳኛ ልጁ ቀማኛ» ሆነው እውነተኛውን ፍርድ ነስተውን እንጂ! የሚነገረው ሁሉ ከእውነት ያፈተለከ ሐተታ ተነግሮ አልነበረም። ይሁንና የግእዝ ፊደል የሁሉም አባትና እናት ነው ብንል እውነት ነው። ማየት ማመን ነውና።

የግዕዝ ፊደል ምሥጢራዊ ከመሆኑም ባሻገር ለብዙ ተፈጥሮአዊ ነገሮች ስም አውጭነቱ የመጀመሪያ ቋንቋ አድርጎት ይገኛል። ማስረጃዎችን እንመልከት።

### ግዕዝ ለዓለም ያበረከታቸው ቃላት

|           |                                   |
|-----------|-----------------------------------|
| ሃሌ ሉያ     | ከሁሉ በፊት የነበረና አሁንም ያለና ወደፊትም የሚኖር |
| ያሕዌ       | ዘለዓለማዊ አምላክ                       |
| አዳም       | እድ ወእም                            |
|           | [ወንድና ሴት፣ አባትና እናት]               |
| አሚን       | ይሁን ይደረግ እሺ በን                    |
| ያም        | ጣፋጭ ዕዕ                            |
| ሦከር       | ስኳር ከጣፋጭ አገዳ የሚጨመቅ                |
| ኤክሶን      | የምድር ዘይት ባሁኑ ቋንቋ ቤንዚን             |
| አስፋልት     | ዘፍጥ የምድር ዘይት አተላ                  |
| ወነዩ       | እንቢ አሻፈረኝ አለ ተብተ አመፀ              |
| መና        | ጎብስት የዕለት ምግብ መቅኑን                |
| ሰንበት/ ሰባት | ሰባተኛ ቀን የዕረፍት ቀን                  |

እንዲሁም ግዕዝ ቀዳሚ ቋንቋ ነው ጥንታዊ ነው ምሥጢራዊ ነው ስንል በከንቱ አይደለም። እንደ ማስረጃና እንደ ቋሚ ምስክርነትም ከዳንኤል ዌብስተር ዲክሽነሪ/መዝገበ ቃላት የተገኙትን የግዕዝ ቃላት እንደሚከተለው ለአብነት ሠፍረዋል። ይህም ማለት እንግሊዘኛው በጥልቀት ለመግለጽ ያልቻላቸውን ግዕዙን ለጥራት እንደተጠቀመበት እናያለን። ግዕዝ ሁለ-ገብ እንበለዋ!

❖ ሐሠው  
ዐረገ

ጠወገ  
በረየ  
በርሃ

ፈተው  
ፈልሐ  
በሐከ  
ከወነ  
ቀነነ  
ገሠጸ  
ጎይው  
ከልኦ  
ጎሠሠ  
ወፈረ  
ወነየ  
ሐከከ  
ሐከከ  
ወፀኦ  
ዘወገ  
ዐቀበ  
ለኦከ  
ለኦከ  
ለኦከ  
አለወለወ  
መሐረ  
መይጦ  
ውሕዘ  
ወዘዐ  
ወፅኦ  
ገብረ  
ተገብረ  
ከወፈ  
ህውከ  
ረመየ  
ረገዐ  
ጠለለ  
ተለወ  
አትለወ  
ወዐለ  
ወይን  
ወረቀ

ፈለገ አሻ ወይት ነው አለ  
ወደ ላይ ወጣ ተሳበ ተመዘዘ ተጓዘ ከፍ ከፍ  
አለ  
ተጸየፈ አስቆረረ አስከፋ  
ተፈራረቀ ተላለፈ  
በራ ብልጭታ ታዩ  
ጎመጀ ቋመጠ  
ፈላ ተንተከተከ  
ሰላምታ ተሠጣጣ ተሳሰበ  
የማይቻለውን ሠራ አደረገ  
ሕግ አወጣ አስተዳደረ መመሪያ ሠጠ  
ተቆጣ ተናደደ የያዘውን ወረወረ  
አዳነ ፈወሰ ምሕረት ሠጠ  
ከለከለ ነፈገ  
ፈለገ አሻ  
ተሠማራ ሥራ ጀመረ  
አመጸ አሻፈረ  
ክርክር ጠብ ንትርክ  
ተከራከረ እስጥ አገባ አለ  
ተለየው ተከፈለው የመንፈስ መከፈል  
ተዛመደ ተባበረ  
ጠበቀ  
ላከ ወዲህ ና ወዲያሂድ አለ  
ላከ ትዕዛዝ ሠጠ  
መለላክ  
ካደ ተጠራጠረ  
ይቅር አለ  
መለሰ  
ፈሰሰ  
ወዝ አወጣ  
መውጫ የኋላ በር  
ሠራ ፈጠረ  
ተደረገ ተፈጠረ ተከናወነ  
ተቀበለ  
አወከ  
ወጋ ጠበሰቀ  
ረጋ ተዳሰሰ ካንድ ቦታ ቆመ  
ለየ አንጠረጠረ  
ተከተለ  
አስከተለ አከታተለ  
ዋለ ቆየ  
ዘቢብ  
ተፋ ምራቁን እንትፍ አለ

ግዕዝ የጥንት ቋንቋ እንደመሆኑ መጠን አስቀድሞ  
በምድር ላይ የሚንቀሳቀሱትን የበቀሉትን ሕይወት  
ያላቸውንና የሌላቸውን ፍጥረታትን በሰማይም ላይ ያሉትን  
ሕዋሳት ከዋክብት ፀሐይና ጨረቃ ሁሉንም በስምና  
በዓይነት በመልክና በተግባር እያንዳንዳቸውን ለይቶ  
መዝግቦ ይገኛል። የምድርን አፈር እንደ ሥጋ ውሀዎቿን  
እንደ ደሚ ድንጋዮቿን እንደ አጥንቶቿ ዕፅዋቶቿን እንደ  
ጸጉር የውስጥ ፈሳሽ ዘይቶችን እንደ ሐሞት በዝርዝር  
ሠይሟል። ይህን ጥናት እንዴት ግዕዝ አውቆ  
እንደሚጠራቸው የሚከተሉትን ሥያሜዎች እንደ ምሳሌ  
እንመልከት።

በምድር ውስጥ የሚገኙ ውድና የክብር  
ድንጋዮች ወይንም በጥቅሉ ዕንቁዎች

ኢትዮጵያ ከዚህ በታች በዝርዝር በቀረቡት የክብር  
ድንጋዮች እጅግ ታዋቂና ምሥጉን ነበረች። በእነዚህም  
የክብር ድንጋዮች ልዩ ልዩ ጌጣጌጦችን የክብር ልብሶችን  
መሣሪያዎችን በመሥራትም ትታወቅ ነበር። በንግድም  
መልክ ትለዋወጥባቸው ነበር። እኒህ የክብር ድንጋዮች  
አሁንም በኢትዮጵያ ምድር ውስጥ ያሉና የሚገኙም  
ናቸው።

## አስማተ አዕናቀ

[የዕንቁዎች ስም ዝርዝር]

ግዕዝ ድንጋዮችን በሚከተለውም አኳኋን ለይቶ  
በዓይነትና በመልክ መዝግቧቸው ይገኛል። ድንጋይ  
የሚለውን ቃል እንዲህ ብሎታል።

|           |       |       |         |
|-----------|-------|-------|---------|
| ዕብን፡      | ድንጋይ  | የምድር  | አጥንት    |
| ዕንቁ       | ልዩ    | የክበርፈ | ድንጋይ    |
| ዕብነ አስሐትያ | የውርጭ  | ድንጋይ  |         |
| ዕብነ በረድ   | የበረዶ  | ድንጋይ  | / ነጭ    |
| ዕብነ ኮከህ   | ወፈጥ   | / አለት |         |
| ዕብነ ማዕዘንት | የማዕዘን | ድንጋይ  |         |
| ዕብነ መደልው  | የድንጋይ | ሚዛን   |         |
| ዕብነ መከራ   | የፈተና  | ድንጋይ  | ታላቅ ከባድ |
| ዕብነ ሞፀፍ   | የወንጨፍ | ድንጋይ  |         |
| ዕብነ ቂናማት  | የሚዛን  | ድንጋይ  |         |
| ዕብነ ሰንፔር  | ዕንቁ   | የክበረ  | ድንጋይ    |



|    |        |               |
|----|--------|---------------|
| ሀ  | አቤግያ   | ዕንቁ           |
| ሀ፩ | አፈቅያ   | ዕንቁ           |
| ሀ፪ | ጊዛ     | ዕንቁ           |
| ሀ፫ | ባሕርይ   | ዕንቁ           |
| ሀ፬ | ድጋይ    | ዕንቁ           |
| ሀ፭ | ዱሪ     | ዕንቁ           |
| ሀ፮ | ዘምሩድ   | የከበረ ድንጋይ     |
| ሀ፯ | አከቲ    | ዕንቁ           |
| ሀ፰ | ፈርድ    | ዕንቁ           |
| ሀ፱ | ሰደፍ    | የዕንቁ ድንጋይ     |
| ሀ  | ጽነፍ    | ድሪ ከዕንቁ የተሠራ። |
| ሀ፩ | አካጥዕ   | ዕንቁ           |
| ሀ፪ | አፍሬጥልስ | ዕንቁ           |
| ሀ፫ | ኢያሴሲስ  | ዕንቁ           |

ቀጥሎም ግዕዙ በምድር ውስጥ ያሉትን ማዕድናት ማለት የከበሩ ድንጋዮችን ውሀዎችን አፈሮችን ከመሬት ውስጥ ያሉትን የምድር ዘይቶችን ሳይቀር መኖራቸውን አረጋግጦ በስም አውቋቸዋል። ለዚህ ዋናው ቃል እንደ ማስረጃ የምንወስደው የምድር ዘይትን ኤክስን ብሎ ሲጠራው ይገኛል። ይህን ቃል ከኛ የግዕዝ ቋንቋ ተናጋሪና ጸሐፊዎች ይልቅ የውጭ ሰዎች እንደ ራሳቸው አድርገው ሲጠቀሙበት ስናይ የኛነቱን አስተትን ለነሱ እንደሆነ ቆጥረንዋል። ይህ ብቻ አይደለም። ቀደም ሲል የተገለጹት እንደ ያሕዌ ሃሌ ሉያና አሜን የመሰሉት ቃላት ቋሚ ምስክሮቻችን ናቸው። ይህ ሁሉ የሚያሳየን ግዕዝ ጥንታዊና ብዙ ጥናቶች የተካሄዱበት የብዙ ነገሮች ሁሉ መጠሪያና መታወቂያ ሆኖ በቀዳሚነት ታውቆ መገኘቱ ነው። ይህም ግዕዝን ለማጥናት ተቃራኒነቱን እንድንገነዘብና እንድንረዳ ያበረታታናል። ስለዚህም ግዕዝ መጠናትና መታወቅ ያለበት ቋንቋ መሆኑን ነው። ይህ ደግሞ ለኢትዮጵያውያን በሙሉ ምሥራቅ ምዕራብ ሰሜንና ደቡብ ሳያሰኝ የሁላችንም ሀብት መሆኑን እንድረዳ ያስገነዝበናል።

ከጥሎ ደግሞ ኢትዮጵያ በሽቱ አምራችነት እጅግ ትታወቅ ነበር። በዚህም ምክንያት ግእዙ የሽቱ ዓይነቶችን ስምና መልክ ለይቶ መዝግቧቸው ይገኛል። ሽቱ ከሦስት ነገሮች እንደሚገኙ ማስታወስ ያስፈልጋል። እነሱም ከዕፀዋት ከእንስሳትና ከመሬት ውስጥ ካሉ ማዕድናት ነው። ይሁንና የሽቱዎች ዓይነትና ስም በሚቀጥለው ሁኔታ ቀርቦዋል።

## የሽቱ ዓይነቶችና ስማቸው

|    |            |                                |
|----|------------|--------------------------------|
| ፩  | መላብሐ       | ሽቱ                             |
| ፪  | ርሐ         | ሽቱ ናትራ                         |
| ፫  | ተፋህ        | የሙዝ ሽቱ                         |
| ፬  | ጥፋህ        | የትርጉን ሽቱ                       |
| ፭  | ጽርስቅቅላ     | ሽቱ                             |
| ፮  | ቀናንሞ       | ሽቱ                             |
| ፯  | ቀንሞ        | ሽቱ                             |
| ፰  | አበሞ        | የቀረፋ ሽቱ                        |
| ፱  | ፈርከሊስ      | ሽቱ                             |
| ፲  | ሰንድሮስ      | የዕጣን ሽቱ                        |
| ፲፩ | ሱቃጢስ       | ሽቱ                             |
| ፲፪ | ሱጡቃጢስ      | ሽቱ                             |
| ፲፫ | ቀናንሞስ      | የጠንበለል ሽቱ                      |
| ፲፬ | ናርዶስ       | የናርጅ ሽቱ                        |
| ፲፭ | ቀንሞስ       | ሽቱ                             |
| ፲፮ | አልባስጥሮስ    | ሽቱ                             |
| ፲፯ | አስጳዳቶስ     | የእንጨት ሽቱ                       |
| ፲፰ | አንክሶ       | የጥርኝ ሽቱ                        |
| ፲፱ | ኤፌንዮስ      | ሽቱ                             |
| ፳  | ጠርቤንቶስ     | የጽድ ሽቱ                         |
| ፳፩ | ጳላንዮስ ጳላኖስ | ሽቱ                             |
| ፳፪ | ጳላንዮስ      | ሽቱ                             |
| ፳፫ | ሐንክስ       | ሽቱ                             |
| ፳፬ | አንክሶ       | የጥርኝ ሽቱ                        |
| ፳፭ | ኔቂጥሩ       | በኢትዮጵያ ብቻ የምትገኝ ድመት-መላይ የሽቱ ውሀ |
| ፳፮ | ቀስመንዶራ     | ሽቱ                             |
| ፳፯ | መዓርዓር      | ሽቱ                             |
| ፳፰ | አምበር       | ሽቱ                             |
| ፳፱ | ነቂጥሮ       | የሽቱ ውሀ                         |
| ፴  | ሕውቅ        | የሽቱ እንጨት                       |
| ፴፩ | ሕቁ         | ሽቱ                             |
| ፴፪ | ዞኢ         | ሽቱ                             |
| ፴፫ | ባላቅ        | ሽቱ                             |
| ፴፬ | ሳባ         | የሽቱ ተራራ                        |
| ፴፭ | አበባ        | ሽቱ                             |
| ፴፮ | ከርቤ        | ሽቱ                             |
| ፴፯ | ሰንሰረቋት     | የሰንደል እንጨት                     |
| ፴፰ | ሰንበልት      | ሰንበል የጠሰኝ ሽቱ                   |
| ፴፱ | ቅንጽት       | ሽቱ                             |
| ፵  | ብርስኖት      | አዲስ ሽቱ                         |
| ፵፩ | ደርሰኒ       | የመድኃኒት ሽቱ                      |

|    |         |                  |
|----|---------|------------------|
| ግፀ | ሎዛን     | የዕጣን ሽቱ          |
| ግፍ | ማየ ልብን  | የሎሚ ውሀ ሽቱ        |
| ግፀ | ሰንድሮስ   | ሽቱ               |
| ግፌ | አቅማንድሮስ | ሽቱ               |
| ግፌ | ሰጊን     | ሽቱ               |
| ግፌ | ርጢን     | የሽቱ ቅባት          |
| ግፌ | አለሚጸን   | የቀበርቶ ሽቱ         |
| ግፌ | አስቀጢን   | ጥሩ ሽቱ            |
| ግፀ | ከሚን ከሙን | ሽቱ               |
| ፀ  | ዘርቤን    | ሽቱ               |
| ፀፈ | አሮራን    | ሽቱ               |
| ፀፀ | አቅራባዮን  | ሽቱ               |
| ፀ፫ | ጽብን     | ሽቱ               |
| ፀፀ | ሚዐ      | ሽቱ               |
| ፀፌ | ቆን      | ሽቱ               |
| ፀፌ | ዳርቀም    | ሽቱ               |
| ፀፌ | ቆዕ      | የወይን ጨርቋ ሽቱ      |
| ፀፌ | ከርካዕ    | የለውዝ ገውዝ ሽቱ      |
| ፀፀ | ምስክ     | ሽቱ               |
| ፌ  | ሰሊክ     | ሽቱ               |
| ፌፈ | ፌዋ      | ሽቱ               |
| ፌፀ | ሕትው     | ሽቱ               |
| ፌ፫ | ሰንተው    | ሽቱ               |
| ፌፀ | ቀርንለው   | ሽቱ               |
| ፌፌ | ቀርንው    | ሽቱ               |
| ፌፌ | ቀንተው    | ሽቱ               |
| ፌፌ | አለው     | ሽቱ               |
| ፌፌ | አልው     | ሽቱ               |
| ፌፀ | አፈው     | ሽቱ               |
| ፌፀ | ለውዝ     | ሽቱ               |
| ፌፀ | ገውዝ     | ሽቱ               |
| ፌፀ | ቅራስያ    | ሽቱ               |
| ፌ፫ | ናርዱ     | ሽቱ               |
| ፌፀ | ረዳ      | ሽቱ               |
| ፌፌ | ሱጡቃጤን   | ሽቱ               |
| ፌፌ | ሰግላጥ    | ሽቱ               |
| ፌፌ | ሰግላጥ    | ባሕር የሚበቅል አበባ ሽቱ |
| ፌፀ | ቁስት     | ሽቱ               |
| ፌፀ | ሰንበልት   | ሽቱ               |
| ፀ  | ከንበሌ    | ሽቱ               |

አስረጅ

[ሰላም ሰላም ለዝክረ ስምኪ ሐዋዝ። እንበል ከንበሌ ወቁስት ወእምነ ሰንበልት ምዑዝ። ማርያም ድንግል ለባሲተ ዐቢይ

ትዕዛዝ። ይሰቅየኒ ለለጽባሉ ወይን ፍቅርኪ አዚዝ። ከመ ይሰቅዮ ውኒዝ ለሠናይ አርዝ።]

|    |        |             |
|----|--------|-------------|
| ፀፈ | ቀጡቃጤ   | ሽቱ          |
| ፀፀ | አስቀጡቃጤ | ሽቱ          |
| ፀ፫ | መለጥ    | ሽቱ          |
| ፀፀ | ቁጥ አለጥ | ሽቱ          |
| ፀፌ | ቁስጥ    | ሽቱ          |
| ፀፌ | አለጥ    | ሽቱ          |
| ፀፌ | ጽዒጥ    | የቅብዓ ቅዱስ ሽቱ |
| ፀፌ | ኮሉ     | ሽቱ          |
| ፀፀ | ሐነጦን   | ሽቱ።         |

### ግዕዝና ቤተ ክርስቲያን

የግዕዝ ቋንቋ ነፍሱ ከሥጋው ጋር ሳትለያይ ያለው ከኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ቅጥር ግቢ ውስጥ ነው። ይህም ይታወቅ ዘንድ የቤተ ክርስቲያኒቱ ንዋየ ቅድሳት ሥያሜ እንዳለ ተጠብቆና ተይዞ ማለት እስካሁንም ድረስ የሚታወቀው በግዕዝ ስሙ ነው። ይሁን እንጂ ሙያው መንግሥት አውጥቶ ከት/ቤቶች ስለጣለው የማይጣፍጥ ድንጋይ ሆኖ በባለንብረቶቹ ዘንድ ተቆጠረ። መንግሥት ደሞዝ የማይከፍልበት ግብር የማይሰበስብበትና መንግሥት ያልተቀበለው ነገር ሁሉ እንደ ባዕድ በመቆጠሩ ጧሪ ያጣ ጀግና ሆኖ በስሙ ተከብሮ በግብሩ ኮሶና ደክሞ አሁንም ከደጃ ሰላም ወድቆ ይገኛል። ይህንም ስል ከቤተ መቅደስ እንኳን እየገፉ እያስወጡት ነው። ካህናቱ ሁሉም ግዕዝ አያውቁም። ይህም ንቀት ወይንም ደካማነትና ስንፍና ሳይሆን የሚያጠኑበት ሁኔታና ቦታ ባለመመቻቸትም ሂምር ነው። እንዲያው ባለቤቱ ያቀለለው አሞሌ ሆኗል ቢባል የተመቸ ይሆናል።

በሌላ በኩል ደግሞ ግዕዝ ፀጉረ ልውጥ እንግዳ ባይታወር ሆኖ ተቆጥሮ የባሰውን ተገፍትሮ እንዲወጣ በምዕመናኑ አፍ ሆን ተብሎ እንዲነገር የእምነት ባላንጣዎቻችን የቤተ ክርስቲያኑን አገልግሎት ለማቃለል እንዲያመቻቸው ያም ማለት የቤተ ክርስቲያኗን አማኝያን ቁጥር ለመቀነስ እንዲያመች በተዘዋዋሪ መንገድ የሚቀደሰው በግዕዝ ነው አይገባንም ተብሎ ማንጎራጎር ተጀምሯል። ታዲያ እንደ ባዶ ወረቀት የሚጽፉበትን ሁሉ

የሚቀበለው የምዕመናን አእምሮ ይህን ሲያስተታባ ይሰማል። አለማውቅን እንደ ክብር ቆጥረው አይገባንም አንረዳውም እያሉ ወደ ቤተ ክርስቲያን ወደ ማንነታቸው መታወቂያ ቦታ እንዳይሄዱ የሚደረደር ምክንያት ሆኖ በየቦታው ይዘማል ይዘመራል። የዚህ ምክንያት ጨካኝነት እንኳን የትና ከማን ዘንድ ድርሰቱ እንደተጻፈ ባናጣውም ቅሉ ምክንያቱ ከዚህ ከናት ቤተ ክርስቲያን እያስበረገጉ ወዴት ለመውሰድ እንደሆነ ማጣታው ሁላችንም የምናውቀው የጨበራ ተዝካር ነው።

እኔ ግዕዝ አላውቅም። አይገባኝም አልረዳውም ከመባሉ የተነሣ ቤተ መቅደሱንም በተለይ በከተማ ውስጥ ከሚገኙ አብያተ ክርስቲያናት ውስጥ ግዕዝ ተገፍትሮ እየወጣ ነው። የሚያሳዝነው ደግሞ አናውቅም ለሚሉት ምዕመናን ኑ በሉ የማታውቁትን እወቁ ግዕዝ ተማሩ ተብለው ትምህርት የሚቀስሙበት አንዲት ጎጆ እንኳን ከቤተ ክርስቲያኑ ካሉት መጠለያዎች የግዕዝ መማሪያ መቃኞ አልተሠጠውም። ምን እንበላችሁ? እነ አባ ግዴለሽ! እነ አባ ዓለም ለምኔ! ወይንስ እነ አባ ኀበ ወሰድዎ? አንዲት መቃብር ቤት ለግዕዝ መማሪያ ጎጆ ሊዘጋጅለት ይሳነዋልን? እንዲያው የመቃብር ቤት ታዛ ማረፊያ መንገሪያ ግዕዝ አጥቶ ከደጅ ወድቆ መታየት የታሪክ ተወቃሽ አያደርግምን? ያውም የሠበካ ጉባዔ በጎለበተበት የአምስት መቶ የፈረስ ጉልበት ባገኘበት ዘመን እንዴት ግዕዝ በር ተዘግቶበት መግቢያ አጥቶ ከጽድ ሥር ተጎልቶ ጠፈጠፍ ልብሱን ያርሰው? በማን ቤት ተቆመና ግዕዝ ተገፍትሮ ይጣላል? በማን ደንደስ ነው ዛሬ አማርኛ የሚወደሰው? አማርኛስ ቢሆን ለግዕዝ የክብር ቦታ ካልሠጠ ወላጅ ጠል ተብሎ አይወቀስም አይከሰስምን? እናስተውል!

ስለሆነም የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ስለ ግዕዝ የምንነጋገር በመሆኑ ሥም ይወጣ ከቤት ይከተል ጎረቤት ነውና የቤተ ክርስቲያናችን ስም ውብና መልካም ነው። ነገር ግን ስሟን ስናነበው ጎርበጥበጥ ከፍ ዝቅ ገጭ እገው የሚያደርግ አነባበብ አለው። ችግር ሆኖ ተወስቶም አያውቅ። ለምን ቢሉ ሁሉም ነገር ወደ ውጭ አገር! ስለሆነ የዘመኑ መፈክር ትውስታ ያንሠዋል።

የውጭ አገር ቋንቋ ማለት ላቲን ግሪክና ሌሎችም ቋንቋዎች ሰንደቅ ዓላማ እያውለበለቡ ስለሚሄዱ ይታያሉ ይታወቃሉ። በየመሥሪያ ቤቶቻችን በር ላይ ሥያሜው በብሔራዊው ቋንቋ መሆኑ ቀርቶ ሁሉም በላቲን ፊደል ማለት በእንግሊዝኛ ከመጻፉ የተነሣ ስለ ቋንቋችን ትኩረት ተዘንግቷል። ከውጭ ለሞሪና ወደ ኢትዮጵያ ለሄደ ሰው

ያው የከተማው ደርቋሳነት እንጂ ልዩነቱ በየገጠር ከተማ ላይቀር በየበሩ ላይ የተለጠፈው ማስታወቂያ ሁሉ ፈረንጅኛ ሆኗል። እንዴት አጠኑት? እንዴትስ አገኙት? ያሰኛል። ይሁንና በፈረንጅኛ ካልተጻፈ ንግዱ አይሠምርም የተባለ ይመስላል። አንድ ቀን በራሳችን ቋንቋ ካልተጻፈበት ንግድ ቤት ዕቃ አትግዙ ብለን ብናድም በበነጋታው ሁሉም ፈረንጅኛውን ስም አጠባ ይይዛል። ይህ ደግሞ አድማ አይደለም ራሱን በራስ ማከራት ነው። ማንነትን ማሳወቅ ነው። ያለበለዚያም ማዘጋጃቤቶቻችንም በፈረንጅኛ የሚጻፉ የንግድ ምልክቶች ላይ አምስት በመቶ ቀረጥ ይጨመርባቸዋል ብለው ማስታወቂያ ሲለጥፉ ሁሉም አውርዶት ያድራል ብለን ስለምንመኝ ችግሩ ቀላል ነው ብለን ማለፍ እንችላለን።

ይሁንና ይህን የውጭ ቋንቋ በማታውቁት ስም የምትጽፉ ነጋዴዎች ነቃ በሉ። ኢትዮጵያዊነትም ይሰማችሁ። በፈረንጅ ስም ድርጅትን መሠየም ያለማስተዋል ነው። ስትራቴጂ የምትረግጡትን መሬት እየተመለከታችሁ ይሁን። የወደቀ ወርቅም ታገኙ ይሆናል። ያም ባይሆን ላር ከሸፈነው ጉድጓድ ውስጥ ገብቶ ከመውደቅና ከመሰበር ትድናላችሁ። ሰማይ ሰማይ የሚረግጡ እኮ ሰዎች እንኳን የወደቀ ሊያነሱ ቀርቶ ከኪሳቸውም የሚወድቀውን አይመለከቱም። ስለዚህ ሁሉ ነገር እየተስተዋለ ቢሆን ከታወቀና ከታየ ስሕተት መጻን ይቻላል።

ስለዚህ ወደ አልተስተዋለው ጉዳይ ልምጣ። እንዲህ እንኳን ብሎ መናገር ትክክለኛነት ነው ወይንም አስተዋይነት ነው ብሎ በኔ ችሎታ መናገሩ እንደ ምፀት ካልተቆጠረ ካልተተኮረበት ይታይ ይወሳ ብዬ ለማመልከት ነው። አመልካች የጠየቀው ሁሉ ይሠጠዋል ማለት እንዳልሆነ ሁሉ ያለመናገር ደግሞ «ከመናገር ደጃዝማችነት ይቀራል።» የሚለው የአበው አባባል ይደግፈኛል ያበረታታኛልና ልናገር።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ከማለት ይልቅ ቤተ ክርስቲያናችን የግዕዝ እመቤት ናትና በግዕዙ ቋንቋችን «የኢትዮጵያ ርትዕት ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን» ብትባልላ! ኦርቶዶክስ የሚለው ቃል ሌሎችን ለመምሰልና በሌላም በኩል ስሙን በጋራ በወል ማለት የኦርቶዶክስ ዶክትሪን ተከታዮች አብያተ ክርስቲያናት መጠሪያ በመሆኑና የእነማን ወገን መሆኗን እንደ መታወቂያ ይዛው ነው እንጂ ኦርቶዶክስ ከማለት ይልቅ ርትዕት ማለት ጠፍቶና አጥተነው አይደለም።

በላስታወሰኸን እናመሰግንሃለን ብባል እንጂ ሌላ እንደማይደርስብኝ በመተማመን ነው። ዓቢዩ ነገር ኃላብ ማቅረቤ ነው። ካጠፋሁ ንስሐዬን ለመቀበል እጄን ዘርግቻለሁ። ሆኖም ይህን የመሠለው ጉዳይ በቤተ ክርስቲያኒቱ ልሣን እንደ ጥያቄና መልስ መልክ አስተያየት ቢሠጥበት ትምህርታዊ ይሆናል እላለሁ።

ይሁን እንጂ ተሠጥቶም ይሆናል። ነገር ግን ጋዜጣው ደግሞ ባሕረ ፈር ነው ወደኛ አይመጣም ቢመጣም ከግለሰቦች ኮረጃ ቀሪ ነው። ለሁሉ አይደርስም ለማለት ነው። በአሜሪካ ያሉት አብያተ ክርስቲያናት ብዙ ናቸው። ነገር ግን ከእናታቸው ጋር የሚያቀራርብ መሥመር የለም። ሽቦ የለሽ ግንኙነት በሚደረግበት ዘመን ችላ መባሉ የትጋት ተቃራኒ ስሙን መጥራት ባለመሻት ነው የሱ ተጽእኖ ካልሆነ በቀር እውነት እውነት ነው። እምነት በኩርፊያ ወይም በጉልበት ገፍተው የሚተውትና ችላ የሚሉት ጉዳይ አይደለም። አንገት ለሠይፍ ደረት ለጦር እግር ለምስማር ለመከንቸር አልፎ ተገብሮበት ከዚህ የተደረሰበት ዓቢይ ሰማዕትነት በመሆኑ። እንዲሁ የሚተው አይደለም። ይልቁንስ የበሰለው አዝመራ ከመርገፉ በፊት ሠራተኞች ይሠማሩ።

ዛሬ እኔ ማን ነኝ? ምንስ ያገባኛል? ምንስ አጣላኝ አርፌ ልቀመጥ የሚል አእምሮ ካለ የሠይጣን ማደሪያ ነው። ሁሉም በየደረጃውና በየአቅሙ መክለት ተሠጥቶታል። ያን በሥራ ላይ አውሎ ትርፍ የማያመጣ አማኒ/ምዕመን ከመጠየቅ አያመልጥም። አንዳንዶቻችን ቤተ ክርስቲያንን ከሳሚው ማንነት ሙያና ሠፈር ሟለችና አዳር መገምገም እንጀምራለን። ይህ ደግሞ «ቅዝምዝም ከዚህ ማዶ ቆቅ ከዚያ ማዶ» ነው። ቤተ ክርስቲያን የሰላም የፍቅር የአንድነት አምባ ናት። እንዲህ ከሆነች ጥልንና ክርክርን ምን አመጣው? ያ «እነ ፈጣሪሆሙ ለእሉ ፍጡራን» ያለው የቆራጡና የልበ ደንዳናው የዲያብሎስ ወገን መሆን አይደለምን? እኔ እኮ እኔስ እኔ እንጂ ልቤ ፍዝዝ ዓይኔ ድንግዝ ይልብኛል። የንስሐ አባት ሥራው ሌላውን ንስሐ ማስገባትና ማሰገድ ነው? ጸሎተ ንስሐ ማንበብ ብቻ ነውን? እኔስ ከህነቱ እሳት ሆኖ አያቃጥልምን? ማየ ባሕርስ ሆኖ አያሰጥምምን? መርዝ በትንሹ በትንሹ እየተጠጣ ከታደገ በመለኪያ ቢጠጡትም አይገድልም የሚባለው እውነት ሆኖ አገኘሁት። የሥራ ልምድ ይሏል ይህ ነው። ከእነዚያ ከዋነኞቹ ካህናት ከእነ ሐናና ቀያፋ እግር ሥር ያደገና የተመደገ ካህን ከመምህሩ ደቀ መዝሙሩ ይሆናል ማለት ነው። ያለነገርስ ነው ከመምህሩ ደቀ መዝሙሩ የተሠኘው?

ዘመኑ ዘመኑ ካህናት አይደለም። ከነሱ ተነጥቋል። ተላልፋል ሌላው ክፍል ወስዶታል ዘርፎታል። በቂ ማስረጃ የቪዲዮ የኦዲዮ የጽሑፍ የሰው ሁሉ ማስረጃ አለኝ ሞልቶኛል። መድረክ ሰጡኝ ላቅርብ። ቤተ ክህነት ከሥራ የወጣና የተባረረ ሠራተኛ ሆናለች። ማስረጃ ላቅርብ። የሕዝብ መሪ ንጉሠን ቀብታ ታነግሥ ነበር ተነጥቃለች። ነፍስ ያጠፋ ሰው ከቤተ ክርስቲያን ገብቶ ደወል ከደወለ መብቱ ተጠብቆ ከሚፈልገው ተገዳይ ቤተሰብ ታርቆ በሰላም ከቤቱ ይገባ ነበር። ዛሬ ደወል ቢደወል ድምፅ ሠጭ ብረት ከመሆን ሌላ ፋይዳ አጥቷል። የደብሩ አለቃ እንኳን ርዕሰ ደብሩን ቄሰገበዙን ካህኑንና ዲያቆኑን ማዘዝ ቀርቶ አጻፁ ጥጎት የሆነውን አናጉንስጢስን አያዝዝም። እግር እንደፈለገው ሲዞር ይውላል። እጅ የፈለገውን ያነሳል ይጥላል። ዓይን የፈለገውን ያያል ያልፈለገውን አያይም። ራስ የራሱን አካላት ማዘዝ ማስተዳደር አቅቶት ራሱ የሚተነፍሰውን ዓየር እንኳን የሚያገኘው አፍንጫን ተለማምዶ ነው። በዚህም ምክንያት ያ አካል በደም ብዛት በኩላሊት በአንጀት በሽታ እየተሠቃየ ነው። የሚጠብቀው ዕለተ ሞቱን ብቻ ነው።

ይህ በሆነበት ዘመን ይህን አልሠራም ይህን አላደረገም ብሎ ማለት በራስ ዓይን ውስጥ ያለውን ምስሶ አስቀድሞ ማውጣት ያስፈልጋል። ስለዚህ ቤተክህነት የተነጠቀችውን ለማግኘት ሙሉ መብት አላት። ለመሆኑ በየትኛው ሕዝብ ውሳኔ ነው መብቷን ያጣችው? አሁንም ባለቤት ያጣ ሀብት የኔ ነው ባይ ያጣ ንብረት እንዲሁ ከውድሞው ሥር ወድቆ ይገኛል። እጅ እግር ዓይንና ጆሮ ከራስ ጋር ተባበሩና አንድ ዕዝ የሥራ ሠንሠለት ፍጠሩና መብታችሁን ከወደቀበት አንሁ። ከዚያ በኋላ ብረር የምትሉት ሲበር፣ ተነሥ የምትሉት ሲነሣ፣ ውደቅ የምትሉት ሲወድቅ፣ እጅግ ዕፁብ ድንቅ ሆኖ ታዩታላችሁ። ይህም እንደ ተአምር ሆኖ ይቆጠራል ይጻፍና ይመዘገባል። ወበዛቲ ዕለት ኮነ [በዚያችም ቀን እንዲህ ሆነ] ሆኖም ይነበባል። ይህ እስካልሆነ ድረስ የጋዜጣ ዘለፋ ቀርቶ፣ ማየ ዘለፋ ቢጠጣም ፈቀቅ አያስደርግም። ያለበለዚያ የሚሰበከው ትንሣዔ ሙታን ማን አስነሿ ማን ተነሿ እንደሚሆን መልሱ «አእመርኩ ቡኩ!» ይሆናል።

## አስማተ ዕለታት ወሳምንታት ወአውራጎ ወዘመናት

ግዕዝ ቀናትን መቁጠር የሚጀምረው ከአሁኑ ነው።

እሁድ ማለት አንደኛ ቀን።

ሰኞ/ሰኞ ሁለተኛ ቀን።

ሠሉስ/ማክሰኞ ሦስተኛ ቀን።

ረቡዕ አራተኛ ቀን።

ጋሙስ አምስተኛ ቀን።

ሰዓሱ/ዓርብ ስድስተኛው ቀን።

ዓርብ የሚለውን ሥያሜ ስድስተኛው ቀን ያገኘው ከክርስትና በኋላ ነው። ከዚያ በፊት ግን ሰዓሱ በመባል ይታወቅ ነበር። የአሠያየሙም ምክንያት፤ በስድስተኛው ቀን ኢየሱስ ክርስቶስ በመስቀል ላይ ሆኖ ነፍሱን ሲሠጥ ፀሐይ ጨልማለች ወይም ብርሃንዋ ተጋርዷል። በዚህም ምክንያት ሰዓሱ ወይም ስድስተኛው ቀን ከመባል ይልቅ ፀሐይ የተጋረደችበት ወይም የጨለመችበትና የገባችበት ቀን ስለሆነ ያን ዕለት ለመዘከር ሲባል ዓርብ ተብሎ ተሠይሟል። ዓርብ ማለትም ፀሐይ ገባች ጠለቀች ማለት ነው። ስለዚህም የፀሐይ መግቢያ ምዕራብ ሲባል መውጫዋ ደግሞ ምሥራቅ/ጽባሕ በመባልም ይታወቃል። ስለዚህ በዘመነ ክርስትና ዕለተ ዓርብን ለማስታወስ ሲባል ሰዓሱ/ስድስተኛው ቀን በመባል ፋንታ ዓርብ ተባለ። ከዚያም የሚቀጥለው ቀን ሰንበት/ሰባተኛው ቀን ነው። እሱም፦

ቀዳሚት ሰንበት/ ሰባተኛ ቀን ተብሎ ይታወቃል።

ቀዳሚት የሚለው ገላጭ ቃል ወይም ቅጽል በዘመነ ክርስትና እሁድ የበዓል ቀን ማለት ሰንበት ተብላ መጠራት ስለጀመረች የመጀመሪያዋ የጥንቷ ቀዳሚት ሰንበት ብሎ ለመለየት ቀዳሚት የሚል ቅጽል ቃል ተጨምሯል። መጽሐፍ ቅዱስም ስለ ሥነፍጥረት አፈጣጠር ሲተርክ በዚሁ እንደ ግእዙ አቆጣጠር አጻጻፍና አነባበብ ነው። ይህ ራሱ የግእዝን ጥንታዊነት አመልካች ማስረጃ ነው።

## የዓመቱ አውራጎ [አሥራ ሦስቱ ወራት]

ስለ አሥራ ሦስቱ ወራት አሠያየም በጥናት በትክክል የቀረበ ነገር የለም። የኛ ሊቃውንት አብዛኛውን ትምህርት በቃል ከመጠናቱም ባሻገር የጽሕፈት ትምህርት እንዳይሠጥ ከፍተኛ ተጽዕኖ ተደርጎ ነበር። ካህን ከጻፈ አሸንክታብ ጠልሳሚ ይሆናል ተብሎ ስለሚሠጋ ጽሕፈት ከትምህርት ወጥቶ ከተግባረ እድ ክፍል ተዛውሮ ይገኛል። ብዙዎች የሚሰማሙበት ሊቃውንቱ የሚያውቁትን ሁሉ ጥበብ አውርሰው እንዳያልፉ ጠላቶቻችን የፈጠሩትና በሃይማኖት ስም የጣሉብን ማዕቀብ ነበር። ስለሆነም ብዙ ሊቃውንት እውቀታቸውን እንደያዙት አልፈዋል። የሚጽፉ ካህናት እንዳይቀድሱ ሁሉ ውግዘት ነበር። እንዲያውም እስካሁንም ድረስ የሚጽፉ ካህናት የማይቀድሱባቸው አድባራት እንዳሉ ይታወቃል። ይሁንና በቃል ሲወርድ ሲዋረድ የመጣውን መረጃ ግን ይይዟል ነውና ከሰው ተገኝቷል። ከዚሁም ጋር የሚመሳሰለው በአገራችን የዕጅ ጥበብ እንዳይዳብርና እንዳይሰፋፋ በባለሙያዎቻችን ላይ ከፍተኛ ተጽእኖ ሲደረግ መቆየቱና እስካሁንም የሚታይ ለመሆኑ ግልጽ ጉዳይ ነው። በዚህም ምክንያት የሥልጣኔ ጀማሪዎች ስንሆን ዛሬ የሥልጣኔ ጭራ ሆነን እንገኛለን።

ስለሆነም ሰዓታት ቀናት ሳምንታት ወራትና ዘመናት ሲቀመሩ ደቂቃን ወደ ሰዓት፤ ሰዓትን ወደ ቀን፤ ቀናትን ወደ ሳምንት፤ ሳምንታትን ወደ ወራት ወራትን ወደ ዘመን መለወጥ በአገዛዝ ሲቀመር ማለት አንድ ሁለት በማለት ወራትን ግን በፕላኔት በኋላ በአሥራ ሁለቱ ከዋክብት በደያክ ጥናት መሠረት ተሠይመው ነበር ይባላል። ከዚያም ወሮችን በአራቱ ወራቶች ማለት በቦጋ በክረምት በጸደይና በመጽው ሲከፈሉ በዚያው ሳቢያም የወራቱን ስም በተለምዶ በሚያሳዩት ባሕርይና ሁኔታ ማለት በጋን በሙቀቱ አዝመራ በመሰብሰቡ በጥጋብነቱ ከቦታ ወደ ቦታ መዘዋወሪያ ጊዜ በመሆኑ የነገር ምሳሌው የሥራ ማከናወኛው ከቦታ ቦታ መንቀሳቀሻ በመሆኑ የበጋን ወራቶች በተለያዩ በገጠመኞች ስማቸው እየተለወጠ ሄዳል። ይህም የሚያመለክተው በቅኔ ቤት በክረምት ስለ ዝናም ስለ መብረቅ ስለ በረድ ስለ ውሀ መላት መማሪያ ናቸው። ሌሎችም ወራት እንዲሁ ነው።

የያሬድ ድን አሠራር ይህን በሚገባ ያጠናክራል። በቤተ ክርስቲያን የሚዘመሩት ውዳሴያት በሙሉ ይህን በሚገባ ያዘወትራሉ። ለዚህም ነው የእኒህ የአራቱ ወራቶች ሥያሜ የተገኘው። ይሁንና የመጀመሪያዎች የአሥራ ሁለቱ

ወራት ሥያሜ ነበሩ የሚባሉት አሥራ ሁለቱ ከዋክብት የሚከተሉት ነበሩ።

- ፩ . ሐመል እሳት
- ፪ . ሠውር መሬት
- ፫ . ገውዝ ነፋስ
- ፬ . ሸርጣን ውሀ
- ፭ . አሰድ እሳት
- ፮ . ሰንበላ መሬት
- ፯ . ሚዛን ነፋስ
- ፰ . አቅራብ ውሀ
- ፱ . ቀውስ እሳት
- ፲ . ጀዲ መሬት
- ፲፩ . ደለዊ ነፋስ
- ፲፪ . ሁት ውሀ

ከአጠራራቸው እንደምናየው በአራቱ ባሕርያት ማለት ከመሬት ከውሀ ከነፋስና ከእሳት የተሠየሙ ናቸው። እኒህም አራቱን ወራቶችና የሰውን ባሕርይ ይወክላሉ ተብሎ ይነገራል። ነገር ማራዘም ካልሆነብኝ ስለ ስምንተኛው ሺህ ትንሽ ማውሳት እሻለሁ። ለመሆኑ ስለዚህ ዘመን ምን የምናውቀው ነገር አለ? ስምንተኛው ሺህ ሲደርስ ዓለም ትጠፋለች ነገሮች ሁሉ እንዳልነበሩ ይሆናሉም ይባላል። እንዴት? ለምን? ያለምክንያት የሚነገር ጉዳይ ከቶ የለም። ያባባሉ ሥርወ ምክንያት ባጭሩ እንዲህ ነው።

በየሁለት ሺህ ዘመናት ተከፍለዋል። እነሱም የመሬት ዘመን ሁለት ሺህ፣ የውሀ ዘመን ሁለት ሺህ፣ የነፋስ ወይም የዓየር ዘመን ሁለት ሺህና የእሳት ዘመን ሁለት ሺህ እኒህ አራቱን ባሕርያት በየሁለት ሺህ ስናበዛቸው ድምራቸው ስምንት ሺህ ይሆናል። ስምንተኛው ሺህ ማለት ከዚህ ላይ ነው። በመሬት ዘመን በአትክልት በእርሻ ላይ ብቻ የተተኮረ ነበር። በውሀ ዘመን ኢየሱስ የመጣበት ዘመን ነው በዓሣ ይመሰላል። ውሀ ከፍተኛ ልዕልና ይዞ ይታያል። ሁለተኛ ልደት የሚገኘው በውሀ በመጠመቅ ሆኗል። በሽታና ልዩ ልዩ ደዌ መፈወሻውም በውሀ በጸበል በመጠመቅ ነው። ከዚያም በውቅያኖስ ላይ መመላለስ ዓለምን መዳሰስ ሁሉ የተጀመረው በዚህ በውሀ ዘመን ላይ ነው። ከዚያ ቀጥሎ የነፋስ ወይም የዓየር ዘመን ገብቷል ተጀምሯል። እሱም አሁን ያለንበት ዘመን ነው።

በዚህ ዘመን ሁሉም ነገር መሬት ለቅቆ ወደ ዓየር ላይ ወጥቷል። ወሬው በዓየር ይነዛል። ሰው በዓየር ላይ

ተቋሾ ይጎነዛል። ጦርነቱ ሳይቀር በዓየር ላይ ሆኗል። በአጭሩ ራዲዮ፣ ስልክ፣ አውሮፕላን፣ መንኮራኩር፣ ንግዱም ሳይቀር ዓየር በዓየር ሆኗል። የኮምፒውተር መገኘት በዚህ በአራትና በአምስት ዓመት ውስጥ ብቻ ያሳየውን እድገት ይመለከቷል።

አሁን ተሹሞ ያለው የነፋስ ወይም የዓየር ዘመን ነው። ጥፋቱም የነፋስ ጥፋት ነው። የምናየውም እሱ ነው። ከአንድ ሺህ አምስት መቶ ዓመት በኋላ የእሳት ዘመን ይጀምራል። ምናልባትም ዓለም በእሳት ገሞራ እንዳልነበረች ትሆን ይሆናል። የሰው ልጅም ይጠፋና እንደገና ወደ ዜሮ ሥልጣኔ ይገባና ከዋሻ መኖር ያገኘትን ወደ መመገብ የኑሮ ሀሁ ይጀመራል ማለት ነው። የዚህ ዓለም ሥልጣኔ ሁሉ እንዳልነበር ይሆናል። ያም ዘመን የዓለም ፍፃሜ እየተባለ አሁን የሚነገርለት ነው። በሌላም በኩል በተለይም በኛ ገብረተሰብ ዘንድ በሁሉም ዘንድ የሚታወቀው ስምንተኛው ሺህ እየተባለ የሚነገረው ነው። በጆሮ ጠጋብ እንሰመዋለን ዝርዝር ይዞታውን ግን አናውቀውም። ፍካሬ ኢየሱስ እንዲህ ብሏል፡ ሼክ ጅብሪል እንዲህ ብለዋል እያልን እንነጋገርበታለን። ነገር ግን የግዕዝ መጻሕፍትን ብንመለከት ስለ ዓለም ጥፋትና መብነን ብቻ ሳይሆን አቧራ የምንደፋበት ቅኔ ውስጡ የወርቅ ምርት ያለበት መሆኑን ሁሉ ይነግረናል። በዓለም ላይ አዲስ ነገር የለም የሚባለው ድግግሞሽ ነው ያልተጠናና ያልታወቀ ነገር የለም ለማለት ነው።

ስለዚህ የእነዚህ የአሥራ ሁለቱ ወራት እንደ ኢትዮጵያውያን ደግሞ አሥራ ሦስቱ ወራት ሥያሜ ብዙ ምክንያት ያለው መሆኑ እንደ ተጠበቀ ሆኖ ትርጉማቸውን እነሆ!

መስከረም

ከረመ ባጀ። መባጃ የዓመቱ የመክረሚያው ዓመት ወር መጀመሪያ በር ከፋች ወይም መባቻ ወር። ወር አልቆ ወር ሲገባ መባቻ በመባል ይታወቃል። ቦዕ ገባ ካለው የግዕዝ ቃል በዓታ ለማርያም መቅደስ የገባችበት መባዕት የወራት መፈራረቂያ ቀን ይህንኑ ወስደው የወር መግቢያ ቀናት መባቻ በመባል ይታወቃል። እንዲያውም ቡና አፍልተው ቂጣ ጋግረው ይቀበሉታል። እንኳን ደገና ገባህ መባቻና መቀበያ ነው።

ጥቅምት

ጠቀመ ጠቀመ አዲስ እህል በላ አሸተተ የእሸት ወራት ሆነ። ረሀብ ሸሸ ጥጋብ ቦታውን ያዘ። ጉዳት ጠፋ። መብላት

መጠጣት ተዘውተረ ሁሉም በወሩ ተጠቃሚ ሆነ። የጎን ማንሻ ወር ሆነ።

ጎዳር ጎደረ አደረ ማጎደር ከረምት ወጣ በጋ መጣ አዝመራ ደረሰ ጥጋብ ሆነ ተውሣክ ሸሹ መንደሩ አልባብ አልባብ ሸተተ። በጤንነት መዋል ማደር ተጀመረ።

ታኅሣሥ ጎሠሠ ፈለገ። ነቢያት የተነበዩለት ሰብዐ ሰገል የፈለጉት መሢህ ተፈለገ ተገኘ ተወለደ። ተገለጸ የምሥራች ተነገረ ሰላም በምድር ሆነ።

ጥር አጥረየ አፈራ ጠረየ በላ ጠገበ። የተዘራው ሁሉ ፍሬ አፈራ አገነደረ። ነገር ሁሉ አማረ ተለየ ታወቀ።

የካቲት ሰበሰበ አጠራቀመ ሁሉን ባንድ ላይ አከማቸ። ከተተ። እህል በጎተራ ተንሰራፈጠ። ችግር ተደፈጠጠ ከመሬት ወድቆ ተረጋገጠ መልኩን እስከሚለውጥ ተመላለጠ።

መጋቢት መገባ አበላ አጠጣ አጠገበ አስተናገደ። መጋቢ ናኝ አዳይ ሁሉ በዕጅ ሁሉ በደጅ ሆነ። ችረ ሠጠ መገባ።

ሚያዚያ አምዓዘ አሸተተ መሥዋዕት አቀረበ አሳመረ አስወደደ። ምዑዝ ሽታው ያማረ ከምዑዝ ወደሚያዚያ ከዘመናት ብዛት ያነጋገር ፍልጠት።

ግንቦት ገነዩ አመሠገነ ግናይ ምሥጋና ከግናይ ወደ ግንቦት ተንዘቃዝቋል።

ሠኔ ሠነየ አማረ መልካም ሆነ ሰማያት ተከፈቱ ዝናም ዘነመ መሬት ራሶች ለመለመች። ጠል ወረደ። ሰማይ ተቦረገደ ውሀው ተንሸደሸደ። ከሠናይ ወደ ሰኔ ተኮለበጠ ተቆላመጠ።

ሐምሌ ሐምል የቅጠል ወር የተዘራው ሁሉ ቅጠል የሚያወጣበት ጊዜ ስለዚህም ሐምል ጎመን ሲልም ይገኛል። ሐምል በዚህ ወር የሚወጣ ወይንም የሚታይ ኮከብ። እሱም ከ፲፪ ከዋክብት አንዱ ሐምል መሬት ተብሎም

ይታወቃል። ሐምሌ የቡቃያ ወር ሆነ። አቆጣቆጠ። ከሐምል ወደ ሐምሌ መጣ።

ነሐሴ ነሐሐ ተፀፀተ አዘነ ወደ አምላኩ አንጋጠጠ። የወራት መጨረሻ የጎተራ ማበሻ ሆነ። ጥጋብ ሸሸ። ችግር እንደገና ተንበሸበሸ። እህል የሚያልቅበት ዓመቱ የሚያበቃበት ወር ሆነ። የዝናሙ መፍሰስ። የሰማዩ መደፍረስ። የምድር መከርሰስ ሆነ።

ጳጉሚን ወበከመ በከመ ነሐሴ አንድ ወር ተብላ ትቆጠር። ወበከመ ወደ በኩሜ በጉሚን ጳጉሚን ቋጉሚ

### አርባዕቱ ወንጌላውያን

አርባዕቱ ወንጌላውያን የምንላቸው ማቴዎስ ማርቆስ ሉቃስና ዮሐንስ ናቸው። የሰማቸውም ቀጥተኛ የቃል ተቃል ትርጉም እንደዚህ ነው።

ማቴዎስ ምርጫ ጸጋ የተሠጠው።

ማርቆስመዶሻ መቀጥቀጫ ወይንም ሠልፈኛ ተጋዳይ።

ሉቃስ ነጸብራቅ ብርሃን።

ዮሐንስ የአምላክ ስጦታ ደስታ ነው።

በኢትዮጵያ የዘመናት አቆጣጠር ዘመናቱ በአራት ዙሪያ ይሸከረከራሉ። በዚህም ምክንያት እያንዳንዱ ዓመት አርባዕቱ ወንጌላውያን ይሠየማሉ። ይህም በተለምዶ እንኳን ከዘመነ ማቴዎስ ወደ ዘመነ ማርቆስ በሰላም አሸጋገረህ እንበባለን። ዘመነ ማቴዎስ ዘመነ ማርቆስና ዘመነ ሉቃስ ሦስት መቶ ስድሳ አምስት ቀን ከሩብ ሲሆኑ ዘመነ ዮሐንስ ግን ሦስት መቶ ስድሳ ስድስት ቀን ይኖራታል። ይህም ክርስትናን እንዴት አድርገን ከዘመናት ከወራትና ከዕለታት ጋር እንደተሳሰረ ያረጋግጣል። ክርስትና በኢትዮጵያ እምነት ብቻ ሳይሆን ባህልም በዓልም ልማድም ነው። በኢትዮጵያ የሚነገሩት ምሳሌዎች በሙሉ ከመጻሕፍት ጋር ከፍተኛ ትስስር አላቸው።

በለ ቀናት ወራትና ዘመናት አቆጣጠር ራሱን የቻለ ትምህርት አለው። ይህም በየዓመቱ የዘመን መለወጫ ዕለት ይተነተናል ይነገራል። ዘመን አቆጣጠራችን ምሥጢራዊና ትንቢታዊ ነው። በተለይም ታላላቅ በዓላት የሚውሉበትን ቀን ዘወትር በየዓመቱ ሳይለውጡ እንዲሽከረከሩ ተደርገው ተቀምጧል። ጥቂት ምሳሌ ለመጥቀስ ያህል ጸመ ነነዌ ሰኞን የመግቢያ ቀኗ ሁልጊዜም ከሰኞ አይወጣም። ዓቢይ ጸምም እንዲሁ የመግቢያ ቀኑ ምንጊዜም ሰኞ ነው። ደብረ ዘይት ምንጊዜም እሁድን አይለቅም። ሆኖም እሁድን ስቅለት ዓርብን ትንሣዔ እሁድን ዕርገት ኃሙስን ጳጳረጊዮስ እሁድን ጨርሰው አይለቁም። ይህን የመሰለ የቀን አቀማመጥ መሥራት በእውነቱ የማንነት መለኪያ ነው። ይህን ትምህርት በዝርዝር የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ታስተምራለች። ለዚሁም የተዘጋጁ መጻሕፍት አሉ። አቡሻክርና ባሕረ ኃሳብ በመባልም ይታወቃሉ።

### ሢመተ ማዕርጋት ወተጸውያ አስማት

- ዓፄ ኃያል የማይወቀስ የማይከሰስ ታላቅ የሕዝብ አባት፤ «ንጉሥ አይከሠስ ሰማይ አይታረስ»
- ዕቲጌ እንትየ እገቱ የኛ እመቤት የኛ ወይዘሮ
- ልዑል ተለዓለ ከፍ ከፍ አለ። ከፍተኛ ማዕርግና ደረጃ ያለው ኢትዮጵያዊ ንጉሣዊ ቤተ ሰብእ ወልደ ንጉሥ።
- ልዕልተ ከፍተኛ ማዕርግ ያላት የንጉሣውያን ቤተ ሰብእ ወለተ ንጉሥ።
- ራስ ከፍተኛው የቤተ መንግሥት ሹመት ርእስ የበላይ የጦር አለቃ።
- ክቡር ከብረ ከበረ በማዕርግ በእውቀት በኅብረተ ሰብ ዘንድ የታወቀ ምስጉን
- ከብርት የከበረች የታወቀች የረጋች የታወቀች ሴት
- አቶ አንተ ካለው የወጣ የማዕርግ መጠሪያ የስም ቅጽል ነው። አንተ ዕገሌ ማለት ነው።

- አንቲ አንቺ ሴት ክብርት ሆይ! በዘመኑ የተረሳ የማይባል በወይዘሪትና በወይዘሮ የተተካ መጠሪያ፤
- ብእሲ ተባቦት ወንድ የሃያና የሠላሳ ዓመት ጎልማሳ
- ብእሲሁ ሰውየው ሰውነቱ ይህ ሰው ያ ሰው
- ብእሲ ብእሲ ሰው ሁሉ አንዱም አንዱም በየራሱ
- ብእሲ እግዚ ነቢይ ሐዋርያ ጻድቅ ሰማዕት ቅዱስ
- ብእሲ ደም ደም አፍላሽ ነፍሰ ገዳይ ዐርበኛ የጦር ሰው።
- ብእሲ ሐቅል በረሽኛ ዓዳኝ ወንበዴ ሽፍታ ወያኔ
- ብእሲ ኃይል ኃይለኛ ጉልበታም ባለ አእምሮ
- ብእሲ ምድር አራሽ ገበሬ ጃን ገበር የርሻ ባለቤት
- ብእሲ ዐመፃ ዓመጠኛ ዋሾ ግፈኛ ዋሾ ቀጣፊ ወለወልዳ
- ብእሲ ፍትወት የፍቅር ሰው ዝሙተኛ
- ብእሲ ሰላም አስታራቂ የእግዚአብሔር ሰው እውነተኛ
- ብእሲት እንዕበት ሴት ያገባች የወለደች ወይዘሮ ሚስት
- ብእሲታ ይች ሴት ያች ሴት ሴቲቲ ሴትየይቲ ሴቷ ሴትነቷ
- ብእሲቶአንች ሴት ሴቶ እሜቶ ወይዘሮ
- ሃፍያ ወይዘሮ መልከኛ ሴት
- አንጌቤናይ ወይዘሮ
- ፍንዳቅባለ ጠላ በአንድ ያልተወሰነች ሴት፤ ጥሮ ግሮ አዳሪ ብቸኛ፤ ሁሉ ዘመዴ
- አቡቶ አብዩ ከፍ ከፍ አለ ካለው የግዕዝ ቃል የተወሰደ ትልቅ ሰው የተከበረ ለማለት የተሠጠ የስም ቅጽል የቤተ መንግሥት ሹመት ሆኖ የሚታወቅ ነው።

|                                  |                                                                       |
|----------------------------------|-----------------------------------------------------------------------|
| አባሆይ                             | አብ አባት ካለው የግዕዝ ቃል በቃለ አጋኖ የአክብሮት መጠሪያ                                |
| እማሆይ                             | እም እናት ካለው እማሆይ በተለይም አሮጊት ሆነው ወይንም በምንኩስና ሕይወት የሚገኙ እናቶች መጠሪያና መታወቂያ |
| አበ ጥብ                            | የጡት አባት                                                               |
| እመ ጥብ                            | የጡት እናት                                                               |
| እመ ክርስትና የክርስትና እናት              |                                                                       |
| አበ ክርስትና የክርስትና አባት              |                                                                       |
| ወልደ ጥብ                           | የጡት ልጅ                                                                |
| ወለተ ጥብ                           | የጡት ልጅ [የሴት]                                                          |
| ዓመተ ማርያም የማርያም አገላጋይ [የቤት አገልጋይ] |                                                                       |
| አበ ነፍስ                           | የነፍስ አባት                                                              |
| መጊ                               | አያት [የሴት]                                                             |
| እጎት                              | እጎት የናትና የአባት ልጅ ወይንም ከሁለቱ አንዱ                                        |
| እት                               | ወንድም የናትና የአባት ልጅ ወይንም ከሁለቱ አንዱ።                                      |
| እጎተ አብ                           | አክሱት የአባት እጎት                                                         |
| እጎተ እም                           | አክሱት የእናት እጎት                                                         |
| እኖ አብ                            | አጎት የአባት ወንድም                                                         |
| እኖ እም                            | አጎት የእናት ወንድም                                                         |
| ዱድ                               | ያባትና የናት ወንድም አጎት                                                     |
| ቆንዝዕት                            | ቆንጆ ባል ያላገባች ልጃ ገረድ ድንግል ቆናዝዕት ብዙ                                     |
| መርዓት                             | መሸራት ባል ያገባች ወ/ሮ                                                      |

|          |                                            |
|----------|--------------------------------------------|
| መርዓዊ     | መሸራ ሚስት ያገባ                                |
| ወራሲት     | ዋርሳ የወንድም ሚስት                              |
| ወራሲ      | ዋርሳ የባል ወንድም                               |
| መስተሐምው   | ዋርሳ                                        |
| አጎማት     | አማት የወንድና የሴት                              |
| ተሐማይ     | አማት [ተሐመየ አማት ሆነ ካለው ግሥ የተገኘ።]             |
| ጌታ ጌታው   | እግዚእ የአክብሮት መጠሪያ በስም ፋንታ የሚገባ እንደ ተውላጠ ስም። |
| ስመ ዓለም   | የዓለም ስም ለአንዱ ለእያንዳንዱ መለያ መጠሪያና መታወቂያ ስም    |
| ስመ ክርስትና | የክርስትና ስም ወይንም ስመ ጥምቀት በጥምቀት ጊዜ የሚሠጥ       |
| እገሌ      | ቀሚ ተቀሚ። አገለ ቀማ፣ተአገለ ተቀማ                    |

## ሰማንያ አሐዱ መጻሕፍት

በዘልማድ ሰማንያ አሐዱ መጻሕፍት እየተባሉ የሚነገሩትን በዝርዝር ማወቁ አስፈላጊ ነው። ይሁንና እኒህን መጻሕፍት ባንድ ጥራዝ ለማግኘት እጅግ አስቸጋሪ ነው። ለመንፈሳዊውም ምንባብ ብቻ ሳይሆን ስለ ግዕዝ ቋንቋ አገላለጽ ምሥጢር የምንማርባቸው መጻሕፍት በመሆናቸው ለአብነትም ማለት ለአስረጅነትም ስለሚጠቅሙ የግዕዝ መማሪያ ከመሆናቸውም ባሻገር በቀኖና ቤተ ክርስቲያን የምንቀበላቸው ናቸው ተብሎ ሳለ እጅግ ዘርግቶ ሊያገኝቸው መጻሕፍት በመሆናቸው በአንድነት ተጠርዘው እንዲታተሙም የግድ እንበል።

በዚህም ምክንያት ቢያንስ ቢያንስ እኒህ ናቸው ብሎ ለመናገር አሁንም ችግር ላይ ነን። ይሁንና ፍትሐ

ነገሥቱ በሚቀጥለው አኳኋን ጽፋቸዋል። አሁንም የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ነባሮችን የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት በግዕዙ ቋንቋ በአንድነት ተጠርዘው ለአንባብያን እንዲቀርቡ አቤቱታዬን አቀርባለሁ። ይሁንና ለማጥናትም ሆነ ለማቸውንም ለመገንዘብ እንዲቻል በተራ ቁጥርና በዝርዝር በፍትሐ ነገሥቱ አንቀጽ ዳግም ወይንም ሁለት እንደ ተጻፉት እንደሚከተለው አሥፍሬያቸዋለሁ። እነሱም እነሆ!

በእንተ መጻሕፍት አምላካውያት ዘእዙዝ ተወክፎቶን ኀበ ቤተ ክርስቲያን ቅድስት ዘኅልቆሙ ፹፩።

### አስማተ መጻሕፍት ብሉያት

|      |                 |
|------|-----------------|
| ፩ .  | አሪት ዘፍጥረት       |
| ፪ .  | » ዘፀዓት          |
| ፫ .  | » ዘሌዋውያን        |
| ፬ .  | » ዘኅልቁ          |
| ፭ .  | » ዘዳግም          |
| ፮ .  | መጽሐፈ ኢያሱ        |
| ፯ .  | » መሣፍንት         |
| ፰ .  | » ሩት            |
| ፱ .  | » ሳሙኤል ቀዳማዊ     |
| ፲ .  | » ሳሙኤል ካልዕ      |
| ፲፩ . | » ነገሥት ቀዳማዊ     |
| ፲፪ . | » ነገሥት ካልዕ      |
| ፲፫ . | » ዜና መዋዕል ቀዳማዊ  |
| ፲፬ . | » » ካልዕ         |
| ፲፭ . | » ዕዝራ           |
| ፲፮ . | » ነሀምያ          |
| ፲፯ . | » አሥቴር          |
| ፲፰ . | » ኢዮብ           |
| ፲፱ . | መዝሙረ ዳዊት        |
| ፳ .  | መጽሐፈ ምሳሌ        |
| ፳፩ . | » ተግሣጽ          |
| ፳፪ . | » መክብብ          |
| ፳፫ . | መሐልየ መሐልይ ዘስሎሞን |
| ፳፬ . | ትንቢተ ኢሳይያስ      |
| ፳፭ . | » ኤርምያስ         |
| ፳፮ . | ሰቆቃወ ኤርምያስ      |
| ፳፯ . | ትንቢተ ሕዝቅኤል      |
| ፳፰ . | » ዳንኤል          |
| ፳፱ . | » ሆሢዕ           |

|      |               |
|------|---------------|
| ፴ .  | » አሞጽ         |
| ፴፩ . | » ሚኪያስ        |
| ፴፪ . | » ኢዩኤል        |
| ፴፫ . | » አብድዩ        |
| ፴፬ . | » ዮናስ         |
| ፴፭ . | » ናሆም         |
| ፴፮ . | » ዕንባቆም       |
| ፴፯ . | » ሶፎንያ        |
| ፴፰ . | » ሐጌ          |
| ፴፱ . | » ዘካርያስ       |
| ፵ .  | » ሚልክያስ       |
| ፵፩ . | መጽሐፈ ዕዝራ ሱቱኤል |
| ፵፪ . | » ጠቢት         |
| ፵፫ . | » ዮዲት         |
| ፵፬ . | » አሥቴር        |
| ፵፭ . | » መቃብያን ቀዳማዊ  |
| ፵፮ . | » ሂራክ         |
| ፵፯ . | » ጸሎተ ምናሴ     |
| ፵፰ . | » መጽሐፈ ሦስና    |
| ፵፱ . | » ባሮክ         |
| ፶ .  | » ጥበብ         |
| ፶፩ . | » ሠለስቱ ደቂቅ    |
| ፶፪ . | » ኩፋሌ         |
| ፶፫ . | » ሂኖክ         |
| ፶፬ . | » ተረፈ ኤርምያስ   |

### አስማተ መጻሕፍት ሐዲሳት

|      |                       |
|------|-----------------------|
| ፶፭ . | ወንጌል ዘማቴዎስ            |
| ፶፮ . | ወንጌል ዘማርቆስ            |
| ፶፯ . | ወንጌል ዘሉቃስ             |
| ፶፰ . | ወንጌል ዘዮሐንስ            |
| ፶፱ . | መጽሐፈ አብርክሲስ/ግብረ ሐዋርያት |

### መልእክታተ ጳውሎስ

|      |                      |
|------|----------------------|
| ፷ .  | መልእክት ኀበ ሰብአ ሮሜ      |
| ፷፩ . | መልእክት ኀበ ሰብአ ቆሮንቶስ ፩ |
| ፷፪ . | » » » ፪              |
| ፷፫ . | » » » ገላትያ           |
| ፷፬ . | » » » ኤፌሶን           |
| ፷፭ . | » » » ፊሊሰፎስ          |
| ፷፮ . | » » » ቆላስይስ          |
| ፷፯ . | » » » ተሰሎንቄ ፩        |

|    |       |         |               |
|----|-------|---------|---------------|
| ፳፰ | »     | ንበ      | ተሰሎንቄ ፪       |
| ፳፱ | »     | »       | ጢሞቴዎስ ፩       |
| ፴፩ | »     | »       | ጢሞቴዎስ ፪       |
| ፴፪ | »     | »       | ንበ ቲቶ         |
| ፴፫ | »     | »       | ፊልሞና          |
| ፴፬ | »     | »       | ንበ ሰብላ ስብራውያን |
| ፴፭ | መልእክተ | ያዕቆብ    | ሐዋርያ          |
| ፴፮ | መልእክተ | ኤፕሮስ    | ፩             |
| ፴፯ | መልእክተ | ኤፕሮስ    | ፪             |
| ፴፰ | መልእክተ | ዮሐንስ    | ፩             |
| ፴፱ | መልእክተ | ዮሐንስ    | ፪             |
| ፵፩ | መልእክተ | ዮሐንስ    | ፫             |
| ፵፪ | መልእክተ | ይሁዳ እጉሁ | ለያዕቆብ         |
| ፵፫ | ራዕዩ   | ለዮሐንስ   | አቡቀለምሲስ።      |

## አስማተ ሕዋስ

|          |              |
|----------|--------------|
| ቅኑም      | አካል          |
| አቃኒም     | አካል          |
| ከረፕ      | ገላ           |
| ሥዕርተ ርእስ | የራስ ፀጉር      |
| ርእስ      | ራስ           |
| ርሐስ      | የራስ የበላይ     |
| ድምድማ     | ከብስ ፀጉር      |
| ጽፍር      | ጉንጉን የፀጉር ሥራ |
| ድማህ      | መሀል ራስ       |
| ናላ       | አናት          |
| ፍጽም      | ግንባር         |
| ገጽ       | ፊት           |
| ሥን       | ደም ግባት       |
| ቀልደድ     | ቅንድብ         |
| ቅርንብ     | ቅንድብ         |
| ጎንዝ      | ቅንድብ         |
| ቀራንብት    | ቅንድቦች        |
| ዕጦስ      | የቅንድብ ፀጉር    |
| ፍሱስ      | ሽውራራ         |
| ዐይን      | ዓይን          |
| አዕይንት    | ዓይኖች         |
| ብሌን      | ጥቁር ዓይን      |
| ዕዝን      | ጀሮ           |
| አዕዛን     | ጀሮዎች         |

|         |              |
|---------|--------------|
| መላትሕ    | ጉንጭ          |
| ውልበት    | ጉንጭ          |
| እንቁጥ    | አፍንጫ         |
| እንፍ     | አፍንጫ         |
| ኩፕ      | አፍንጫ         |
| አእናፍ    | አፍንጫዎች       |
| ከንፈር    | በቁሙ          |
| ከናፍር    | ከንፈሮች        |
| ጽሕም     | ጢም           |
| አፍ      | አፍ           |
| አፍዋት    | አፎች          |
| ስን      | ጥርስ          |
| አስናን    | ጥርሶች         |
| ሰጉም     | ድድ           |
| ልሳን     | አንደበት        |
| ቃል      | ቃል           |
| እስትንፋስ  | ትንፋሽ         |
| ጉርፄ     | ጉረሮ          |
| አንቀር    | ላንቃ          |
| ጉሕና     | ጎርናና ድምፅ     |
| ከሳድ     | አንገት         |
| መትከፍት   | ትክሻ          |
| ዘባን     | ጀርባ          |
| እንግዳ    | ደረት          |
| ጥብ      | ጡት           |
| አጥባዕት   | ጡቶች          |
| ጎፅን     | ብብት          |
| እድ      | እጅ           |
| አእዳው    | እጆች          |
| የማን እድ  | ቀኝ እጅ        |
| ዐጋም ዕድ  | የግራ እጅ       |
| አጽቅ     | የእጅ ጣት አንጓ   |
| መዝርእ    | ከንድ          |
| መዝራእት   | ከንዶች         |
| ንዋየ ውስጥ | የሆድ ውስጥ አቃዎች |
| ጎንበርት   | እምብርት        |
| ከብድ     | ሆድ           |
| ሳንብዕ    | ሳንባ          |
| ሰልዋም    | ልብ           |
| ኡራኡ     | ሽንጥ          |
| መስተካ    | ጨረራ          |
| አማቡት    | አንጀቶች        |
| ስማህ     | ጣፊያ          |
| ጣፊያ     | ጣፊያ          |
| ከይሴ     | ጉበት          |

|          |                  |
|----------|------------------|
| ውልም      | ጉበት              |
| ከይሴ      | ጉበት              |
| ሳፍራ      | ሐሞት              |
| ዶክ       | ሹልዳ              |
| ሥርወ ኅሩም  | ሹሉዳ              |
| ዓው       | ወርች              |
| ኩልያት     | ኩላሊት             |
| ቆስያ      | ቆሽት              |
| ዘልታቴዳ    | ዳቢት              |
| ዘም       | ደም               |
| ደም       | በቁሙ              |
| ፎራ       | ደም               |
| ማኅፀን     | ማኅፀን             |
| ድንግል     | ድንግል             |
| ሐቂ       | ዳሌ               |
| ቂያጽ      | ጭን               |
| አቂያጽ     | ጭኖች              |
| መትፍያ     | የወንድ ብልት መጠነ ትልቅ |
| እስኪት     | የወንድ ብልት         |
| አስክት     | የብልት ፍሬ          |
| አኒን      | የብልት ፍሬ          |
| ብረክ      | ጉልበት             |
| አብራክ     | ጉልበቶች            |
| እግር      | እግር              |
| አእጋር     | እግሮች             |
| ካቢ       | ባት               |
| አምትንት    | ጅማት ቋንጃ          |
| መሣውዕ     | ጅማት              |
| ሰኮና      | ቂርጭምጭሚት          |
| መከየድ     | መሐል እግር          |
| ጽፍር      | ጥፍር              |
| አጽፋረ እግር | የእግር ጥፍሮች        |
| ቆም       | ቁመት              |
| መልክዕ     | መልክ              |
| ላሕይ      | ውበት              |
| ሥን       | ደም ግባት           |
| ላሕያ      | ደም ግባት           |
| ነፍስ      | ሕያዊት ለባዊት ወነባቢት  |
| በድን      | ነፍስ የተለየችው ሥጋ    |
| ሐንዛር     | የጀርባ አጥንት መጨረሻ።  |
| ዘነብ      | ጅራት።             |

## ማሳሰቢያ

ስለ ግዕዝ አጠናን እንደ ቅኔ ቤቱ ሥርዓተ ትምህርት መሠረት ከሁሉ በፊት የግዕዝ ቃላት ይጠናሉ። የግዕዝ አጠናትም ቃላቱን በንባብና በትርጓሜ ማወቅ ከዚያም በየነገዳቸው መድቦ አወራረዳቸውን ማጥናት ነው። ከዚያም እነሱን መሠረት በማድረግ በቅርብና በሩቅ በአንድና ብዙ በወንድና በሴት ተዘርዝረው ይገሠሳሉ ይረባሉ። በዚያውም ወደ ቅኔ ቆጠራ ይገባል። ያም ምሥጢር ለመመርመርና ለማመሥጠር ነው። ስለ ቅኔ እስካክና ሙያ ራሱን በቻለ መንገድ ይጠናል። ቅኔም ይቆጠራል። በዚህ መንገድ ግሦቹ ከህ እስከ ፐ ያሉት ቃላት እየተጠኑና እየተዘወተሩ ሲሄዱ ይለመዳሉ። ትርጉማቸውን ብቻ ሳይሆን የሚጠናው የሰዋስው ስማቸውንና ሙያቸውንም ጭምር ነው።

ስለዚህ ከህ እስከ ፐ ያሉትን ግሦች እስከ ነባራቸው ድረስ ቀጥለው ቀርበዋል። ለማስታወስ ያህል ለጥናትም እንዲያመች በሦስት ክፍሎች ተመድበዋል። ከግሦች በመጨረሻም ልዩ ልዩ አገባብ እርባ ቅምርና ዝርዝር የግሥ ጥናቶች ሁሉ ተቀናብረዋል። መጽሐፉ የሚረዳው ቃላቱን ለማጥናት ሆኖ በክፍል ውስጥ ወይም በዘመኑ መሣሪያ በመጠቀም በኦዲኦና በቪዲዮ ማለት በሚሰማና በሚታይ መልክ ተዘጋጅተው በቅርብ ክትትል ካልተደረገ መጽሐፉን በማንበብ ብቻ የግሡን አረባብ ለማጥናት የሚከብድ ይመስለኛል። ስለዚህ ከመምህሩ ጋር ሲጠና በጣም የቀና ይሆናል።

## ዝርዝር የግዕዝ ቃላት

ነጠላ ግሥ

የ ሀ ግሥ

|      |             |
|------|-------------|
| ለሀሀ  | ቀዳ።         |
| ለጎልጎ | ነከረ         |
| ለምሐ  | ለማ          |
| ለስሐ  | አልጫ ሆነ      |
| ለቅሐ  | አበደረ        |
| ለብሐ  | ሠራ          |
| ለትሐ  | ተጎነጠ        |
| ለጥሐ  | ገበረ         |
| ላጎልጎ | ራሰ          |
| ሎሀ   | ጸፈ          |
| መልሐ  | መዘዘ         |
| መልሐ  | አጣፈጠ        |
| መስሐ  | ምሳ አደረገ     |
| መርሐ  | መራ          |
| መትሐ  | ሳሳ          |
| መንዝጎ | ተደላደለ ተቀማጠለ |
| መድሐ  | ፈጠ          |
| ሞርቅሐ | ላጠ          |
| ሞቅሐ  | አሠረ         |
| ሞጥሐ  | ለበሰ         |
| ሞጽሐ  | ጠመቀ         |
| ሠርሐ  | አቅናና አከናወነ  |
| ሠርሐ  | ደከመ ሠራ      |
| ሰብሐ  | አመሠገነ       |
| ሰይሐ  | ደረቀ ጠፋ      |
| ሰይሐ  | ታመመ         |
| ሰፍሐ  | ዘረጋ         |
| ሳሕስሐ | አፈገፈገ       |
| ማርሐ  | አበራ         |
| ሴሐ   | ወገጠ         |
| ሦርሐ  | አበራ         |

|       |                    |
|-------|--------------------|
| ረምሐ   | ወጋ                 |
| ረስሐ   | አደፈ                |
| ረቅሐ   | ጋረጠ                |
| ረብሐ   | ረባ                 |
| ረውሐ   | ቀደደ በሳ             |
| ረግሐ   | ረገጠ                |
| ሮሐ    | ነሰነሰ               |
| ቀምሐ   | አፈራ                |
| ቀርሐ   | ጨለጠ                |
| ቀድጎ   | ቀዳ                 |
| ቃሕቅሐ  | ቆረቆረ ዘለግ አድርጎ ተናገረ |
| ቃርሐ   | ተኮሰ                |
| ቄሐ    | ቀላ                 |
| ቄቅሐ   | ፈተገ                |
| በልሐ   | ስለት ሆነ             |
| በርሀ   | በራ                 |
| በዝሀ   | በዛ                 |
| በጥሐ   | በጣ                 |
| በጥጎ   | ደነቆረ               |
| በጽሐ   | ደረሰ                |
| በዠሐ   | ነፋ አነደደ            |
| ባሕብሐ  | ቀረና ከረፋ            |
| ባልሐ   | አነደ                |
| ቡጎበሆ  | በሰበሰ ሸተተ           |
| ተመላትሐ | አጋና ተማታ            |
| ተመላትሐ | አጨበጨበ ተጸፋ          |
| ተመክሐ  | ተመካ                |
| ተሞጥሐ  | ተጎናጸፈ              |
| ተሠርሐ  | ተከናወነ              |
| ተራጎርጎ | ራራ ቸር ሆነ           |
| ተቃድሐ  | ተደነባበረ             |
| ተበውሐ  | ሠለጠነ               |
| ተባጽሐ  | ተባበረ ተገናኘ          |
| ተተዋሲሐ | ተደበላለቀ             |
| ተንሐ   | አገመ                |
| ተአይጎ  | ተተኮሰ               |
| ተውጎውጎ | ተመላለሰ              |
| ተወጽሐ  | ተጨነቀ ተቅበጠበጠ        |
| ተዋክሐ  | ተከራከረ ተፈካከረ        |
| ተዋጽሐ  | ተያዘ                |
| ተየውሀ  | ገር ሆነ ተሞኘ          |
| ተይሐ   | ፈራ                 |
| ተገሀግሀ | ተከራከረ              |
| ተጋውሀ  | ተከማቸ               |
| ተግሀ   | ተጋ                 |
| ተጠፋልሐ | ተጠባበቀ              |

ተጽብሐ  
 ተጽብሐ  
 ተፈሥሐ  
 ቴሐ  
 ቶስሐ  
 ነጎንጎ  
 ነስሐ  
 ነስጎ  
 ነቅሐ  
 ነቅሐ  
 ነብሐ  
 ነዝጎ  
 ነድሐ  
 ነግሀ  
 ነጽሐ  
 ነጽሐ  
 ነፍሐ  
 ኖጎ  
 አልሕሐ  
 አመልትሐ  
 አመልትሐ  
 አመርግሐ  
 አመዋርሐ  
 አሚርግሐ  
 አሚግሀ  
 አምጎ  
 አሰይጎ  
 አስተናጽሐ  
 አራውሀ  
 አርስሐ  
 አርስሐስሐ  
 አርስሐስሐ  
 አርብሐ  
 አቅየሐይሐ  
 አብሐ  
 አብሐብሐ  
 አብነሐ  
 አንሐ  
 አንሰሐስሐ  
 አንሰሐስሐ  
 አንብሐብሐ  
 አንክሐክሐ  
 አውጽሐ  
 አይጎ  
 አጽንሕሐ

ተጠየቀ  
 እንዴት አደርህ ተባባለ  
 ደስ አለው  
 ቀላወጠ  
 ጨመረ  
 ትርፍርፍ አለ  
 ተመለሰ ተፀፀተ  
 ከረፋ ሸተተ  
 ነቃ ዳነ  
 ተነሣ ተጋ  
 ሮኸ  
 ረጨ  
 ወጋ  
 ነጋ  
 ንጹሕ ሆነ  
 ጣለ  
 ነፋ  
 ረዘመ  
 አራሰ አበዛ  
 አመሳቀለ  
 አማታ  
 አንከባለለ  
 አናፈሰ  
 አራገበ  
 አበራ  
 ዕጅ ነሣ  
 አሳመመ አቆሰለ  
 አጸራ  
 አራገበ  
 አሳደፈ  
 ተጠራጠረ  
 ተፋረደ ተፈራረደ  
 አስገዛ ጨመረ  
 አቅላላ  
 ፈቀደ አሰናበተ  
 ፈሰሰ ተንጠባጠበ  
 አናፋ  
 ወደኋላ አለ  
 አንቀሳቀሰ ተንቀሳቀሰ  
 አረማመደ ተረማመደ  
 ዱብ ዱብ አለ  
 ፈተፈተ  
 አፈሰሰ ጠመቀ  
 አጠፋ ወደኋላ አለ  
 አሸተተ

አጽንሐንሐ  
 አጽንሐ  
 ኢጎ  
 ከልሐ  
 ከልትሐ  
 ኮስሐ  
 ኮርሐ  
 ወክሐ  
 ወጥሐ  
 ወጽሐ  
 ዘጎዝጎ  
 ዘልሐ  
 ዘርሐ  
 ዘርቅሐ  
 ዘብሐ  
 ዘንግሐ  
 ዘግሐ  
 ደጎጎ  
 ደምሐ  
 ደርግሐ  
 ደቅሐ  
 ደቅሐ  
 ገሀግሀ  
 ገሀሀ  
 ገሀግሀ  
 ገርሐ  
 ገንሐ  
 ጋሀግሀ  
 ኀሀ  
 ጠብሐ  
 ጠንፍሐ  
 ጠፍሐ  
 ጠፍልሐ  
 ጠፍንሐ  
 ጸርሐ  
 ጸብሐ  
 ፀብሐ  
 ጸንሐ  
 ጺሐ  
 ፈልሐ  
 ፈርሐ  
 ፈትሐ  
 ፈጽሐ  
 ፎሐ

ወዘወዘ  
 አደባ ሸመቀ  
 ተነሶ  
 ሮኸ  
 አሠረ  
 ተናጸ  
 ግድ አለ  
 ደነፋ  
 ከመረ ደረደረ  
 አፈሰሰ ተነፋ  
 ሰፈረ  
 ጠመቀ  
 ረጨ ጠመቀ  
 ዘከዘከ  
 አረደ  
 ዘነጋ  
 ዘጋ  
 ጸና  
 መለከ መረመረ ገዛ  
 ደረተ  
 መታ ነደለ ጠመዘዘ  
 ባረከ  
 ከለከለ  
 ገለጸ በራ  
 አስተወ ጸጥ አደረገ  
 ገራ  
 ተቆጣ  
 ከለከለ  
 ነጋ  
 አረደ በለተ  
 ተብረጀረጀ  
 አጨበጨበ  
 መዘነ  
 ጨፈነ  
 ሮኸ  
 ጠለቀ  
 ገበረ  
 ቆየ አደበ ሸመቀ  
 ጠረገ  
 ፈላ  
 ፈራ  
 ፈረደ  
 ፈነቀለ ሠነጠቀ ሰበረ  
 ገመሰ

## ግዕዝ ነባር ግሥ

ሮሀ  
በሀ  
አሐ  
ከሃ  
ከሐ

ያገር ስም  
እንዴት ዋልህ  
በሬ ላም ወይፈን  
ከዚያ ወደዚያ  
ኸያ ዛፍ

## ካዕብ ነባር ግሥ

ንቤሁ  
ለሊሁ  
ላሁ ላህላሁ  
ሙዝያሁ  
ሙግዝያሁ  
ምስሌሁ  
ሰማዝያሁ  
ሰምዝያሁ  
ቅልያሁ  
ብእሲሁ  
ብዝያሁ  
ብያሁ  
ናሁ  
አርማክስህ  
ኤርሁ  
እሊያሁ  
ኤረሁ  
ዘጉተናሁ  
ዝምዝምያሁ  
ዲዚያሁ  
ገቦንሁ  
ጋቤሁ  
ጽርማሁ

ከርሱ በርሱ ወደርሱ  
እርሱ ቅሉ  
ስመ አምላክ  
ቃጭል  
ሙጃ  
ከርሱ ጋራ  
ስምዛ  
ሰንሰለት  
ቆሎ  
ሰውየው  
ሰበዝ  
ያገር ስም  
እነሆ  
መንፈስ ቅዱስ  
የኮከብ ስም  
እርሳቸው  
አካቶ  
ይብራ  
የእስላም ፋቅራ  
ቃጭል  
ያገር ስም  
የእሥራኤል መዶለቻ  
ያገር ስም

## ግልስ ነባር ግሥ

ሊቶናሂ  
ሌሂ  
መንጽሐ  
መብረሂ  
ሚላሂ

ስመ አምላክ  
ያገር ስም  
ንጹሕ አድራጊ ሰው  
ዕንቁ  
ነጭ ጤፍ

ምዕራሮሂ  
ሰላሂ  
ሰላምሂ  
ሰላመ አብርሂ  
ሰራሞሂ  
ቀንጦራሂ  
ቁፋሂ  
ተያሂ  
ተያሂ  
ተዳሂ  
አሚሰያሂ  
አካሂ  
አይስሐ  
ኢያስተሳባሐ  
እልህሉሂ  
ካሂ  
ደሂ  
እልልተራሂ  
ገብሮናሂ  
ገብሮዳሂ  
ገንዶራሂ  
ጡፋሂ  
እራሂ

መስታወት  
ተቆናጣጭ ዝንብ  
ደጀ ሰላም  
ልብሰ አሮን  
ዐምደ ወርቅ  
የነፍጠኛ አለቃ  
ቅኔ ማኅሌት  
መካበቢያ የግቢ ዙሪያ  
ፈሪ  
ቤተ ልሔም  
ደጀ ሰላም  
ጥገት  
አይደለም  
የሚዳ አምባ ዙሪያ  
ቅንብቻ  
ጊደር  
ጓያ  
ኳስ  
የነጋሪት መች አለቃ  
ወልወል የግቢ ዙሪያ  
ነጋሪት መች  
ቅድስት  
መቅደስ

## ራብዕ ነባር ግሥ

ሃ  
ያዕቆብሃ  
ሳሩሀ ሶሃ  
ሶቤሃ አሚሃ  
ሙራቃሀ  
አምኃ  
አብርሃ አጽብሃ  
አብዝኃ ሙዝኃ  
አድኃ መድኃ  
ኳሐ  
ፋሐ  
ጸሊሃ

ን  
ያዕቆብን  
ያገር ስም  
የዚያን ጊዜ  
የሙራ እንጀራ  
ዕጅ መንሻ  
ነገሥታት  
ሌትና ቀን  
ወራቶች  
የእንጨት ስም  
የሰው ስም  
ጭቃ

## ኃምስ ነባር ግሥ

ሄ  
መሳብሐ  
መድሄ  
ማኑሄ ምናሄ

ስመ አምላክ የፈደል ስም  
ሽቱ  
መጅ  
የሰው ስም

ሠዳሄ  
መራሄ  
ሱፋሐ  
ሳቡሄ  
ስባሐ  
ሶፍሐ  
ራግሄ  
ርሐ  
ብሐ  
ብሕባሐ  
ቴቆሐ  
ቴቂሄ  
ትሐ  
ኤሎሄ  
ኤርጋሄ  
እማሄ  
ከሉሄ  
ኩለሄ  
ዮዳሐ ዮዳብሐ  
ዮፍታሐ  
ገላቡሄ  
ግሄ

#### ሳድስ ነባር ግሥ

ሐቅለ ድማህ  
ሀጊናህ  
ኖህ  
ለብሐ  
ለውህ  
ለካሕካህ  
ላህ  
ላሚህ  
ልህሉህ  
መላትሐ  
መሢሐ  
መሰርሐ  
መስፍሐ  
መራቅህ  
መርግሐ  
መቅድኅ  
መትሐ  
መንበህ  
መዋድህ  
መዋጥህ

ሜዳ  
ነጸብራቅ  
መሥዋዕት  
የሰው ስም  
ምሥጋና  
ሜዳ  
ግራምጣ  
ሽቱ ናትራ  
ጉማራ  
ክርፋት ቅርናት  
ያገር ስም ወቦ የፈረስ ስም  
ያዝማሪ አገር  
የመስኮት ደጅ  
ስመ አምላክ  
አክርማ  
ዕጅ መንሻ ገጸ በረከት  
ስመ አምላክ  
ሁሉ  
የሰው ስም  
የሰው ስም ተከፈት  
ያገር ስም  
እሽኮኮ

የደም ምድር  
የተለያየ  
ኮከ  
ሸህላ  
ብራና ልዝብ ፀርብ  
ውሽሽ እሽሽ  
ልቅሶ  
የሰው ስም  
የራስ ለምለም ለስላሳ  
ጉንጭ  
የተቀባ ንጉሥ  
አታካች አድካሚ  
መስፍ  
ገንጀራ [በጋማች]  
መርግ  
መቅጃ የጀሮ መብሻ  
ሠይፍ ስስ ረቂቅ  
መጋኛ  
ዋዲያት ካካ  
ነጭ ሐር

መዝግሐ  
መዳምሐ  
መድቅሐ  
መድቅ  
መጋዝህ  
መጽብሐ  
መጽንሐ  
መፍጽሐ  
መናኅ  
ማልሐ  
ምልሐ  
ምልሐ  
ምስያህ  
ምስፋሐ  
ምቅማሐ  
ምቅዳኅ  
ምብኳሐ  
ምንዙኅ  
ምድማኅ  
ምጽያሐ  
ሞሎህ  
ሠርህ  
ስንብላህ  
ስከሕካሐ  
ስያሐ  
ሰይሐ  
ሲሐ  
ሲፋሐ  
ሳፍሐ  
ሲሮሐ  
ስማሐ  
ስምሳሐ  
ሰፋሐ  
ሥራሐ  
ስንሐ  
ሰያሐ  
ሰያሐ  
ሰያሐ  
ሰፋሐ  
ሶጊሐ  
ረምሐ  
ረብሐ  
ርኅፋኅ  
ርዕስ ሠርቀ ወርኅ  
ቀምሐ

መዝጊያ  
ዕርፈ መስቀል  
መዶሻ ድጅኖ  
የቤት ማስመረቂያ  
የነብር ለምድ  
ወጭት  
መቆያ መጥን  
መሮ ድጅኖ  
የተለየ ስፍራ ጉርጅ  
የሚመረጭ  
ምግባር አእምሮ  
ምዝ የተመዘዘ  
መቀጫ/መገጫ  
አደባባይ ሽንጎ መሰብሰቢያ  
መሰማሪያ መንከባልያ ጋጥ  
መቅጃ  
ወናፍ  
ድልድል ቅምጥል  
ማንካ ጠንካራ ጽዋ  
መጥረጊያ  
የጣዖት ስም  
የክብር ብርሃን  
የኮከብ ስም  
ውሽሽ እሽሽ  
እመምተኛ ምዋርት  
ገዳማዊ  
ሽህ መከራ ሕማም  
የሰው ስም  
ዘህ  
ቄሰ ገበዝ  
ጣፊያ  
ሳንሳ  
የቀና የተረገጠ  
የክብር ብርሃን ድካም  
ቡህ  
ዝንግሪር ለቃቃ ማድጋ  
ጽንሐ ጽዋ  
ርዝሰት ዝሙት  
የተሰፋ ድርብ  
ሰነፍ የማያውቅ  
ቀጭኔ መውጊያ  
ረብ  
ርኅፋኅ  
መባቻ የወር መጀመሪያ ቀን  
ፍሬ አዝመራ

ቀይሕ  
 ቀጠራህ  
 ቁራህ  
 ቂቅሕ  
 ቅልሕ  
 ቀልሕ  
 ቆቃሕ  
 በሊሕ  
 በሕ ባሕ  
 በረምዳሕ  
 በራህ  
 በርህ  
 በዴላህ  
 በጢሕ  
 ቢሕ  
 ቤርሳቤህ  
 ብሩህ  
 ብዙኅ  
 ተጽራሕ  
 ተፋሕ  
 ተፋሕ  
 ታእኅ  
 ነዊኅ  
 ነፋሕ  
 ኑኅ  
 ናሕ  
 ንኩህ  
 ኖኅ  
 አሕ  
 አሰልድማህ  
 አባጉንባሕ  
 አፈ ጽባሕ  
 ዓፀደ ምኩላህ  
 ኢያሴሕ  
 ኤልሕሕ  
 ኤፍታሕ  
 አልማሐሕ  
 አልሰልቡላህ  
 አልታሕ  
 አልታሕ  
 አልታሕ  
 አልታሕ  
 አልጣህ  
 አራሕ  
 አዝኅ  
 አዝኅ

ቀይ  
 ጉድጓድ  
 በገዘን ምክንያት ፀጉርን መቁረጥ  
 ፍትግ  
 ያልፈነዳ አበባ ንዕ  
 ንዕ  
 ቆቅ  
 ስለት  
 እንዴት ዋልህ  
 ሚያዚያ በግብፅ  
 ራሰ በራ  
 ብርሃን  
 እንጉዳይ  
 ብርጭቅ ዱባ  
 ጉማሬ  
 የሴት ስም  
 የበራ  
 ብዙ  
 ሁለተኛና ሦስተኛ ደርብ  
 መግዝ  
 ሽቱ  
 ዘመድ ወገን  
 ረጅም  
 ድንች  
 ርዝመት ቋም  
 ዋገምት  
 አህያ  
 ጸጥታ መጽናናት  
 አክ  
 የምድር ፍሬ  
 እርኩም  
 ንጋት ወገንታ  
 እዳሪ መውጫ  
 አይደለም  
 ደጀ ሰላም  
 ተከፈት  
 የምድር ዳርቻ  
 የኮከብ ስም  
 ያልተሰፋ ቀሚስ  
 ፈርጅ መጎናጸፊያ  
 ምርጫ  
 ያገር ስም  
 መሐል ዕጅ  
 ጭንጫ  
 እኸ የደም ውሀ

ዠሕ  
 ዠሰሕ  
 ዠርሕ  
 ኮኩሕ  
 ወርኅ  
 ዋርሕ  
 ዝሩህ  
 ደቀ ጽርሕ  
 ደቀ ጽርሕ  
 ድማህ  
 ድኑኅ  
 ገርሕ  
 ገርሕ  
 ግናህ  
 ግውናህ  
 ጎህ  
 ጠፋልሕ  
 ጡባህ  
 ጥንፍሕ  
 ጥፋሕ  
 ጥፍንሕ  
 ጸብሕ  
 ጸይሕ  
 ጸፍናት ፈዕናህ  
 ጸላሕ  
 ጸሕጸሕ  
 ጸርሕ  
 ጸዩሕ  
 ጸይሕ  
 ጸፋሕ  
 ጸፍሕ

ዠላብ  
 ዠሰ  
 ግንድ  
 አለት  
 ጨረቃ ወር  
 የሚያበራ ዕንቁ  
 ጥመት የተረጨ  
 የውስጥ አሽከር እልፍኝ ጠባቂ  
 አጣኝ ዲያቆን  
 አናት መግል ራስ  
 ጽኑ ትሐት  
 ዋጋ ንግድ ወረት እርሻ  
 የተገራ  
 ኃይለ ቃል የቁጣ ቃል  
 ሰኔ የግብፅ ወር  
 ንጋት ብርሃን  
 ሦስት ሩብ ጥብብቅ  
 ጥር የግብፅ ወር  
 በረጅራጃ  
 ሽቱ ትርጓሳ  
 ጭናን  
 ወጥ ምሥራቅ  
 መጥረግ ጥርጊያ  
 የደገንነት ግምድ የዓለም አዳኝ  
 ጭቃ  
 ጠፍጠፍ ፍላሽ  
 ቤተ ንጉሥ እልፍኝ  
 የተጠረገ ጥርጊያ  
 ጥርጊያ  
 አሾ ቆማጣ  
 ወርድ

#### ላብፅ ነባር ግሥ

መርኖ  
 ቅንጽራሁ  
 ተዳሆ  
 አብጥልማሆ  
 አንቆቅኖ  
 አፍትሐ  
 ኢያሪሆ  
 አሆ  
 ዶርሆ

መክፈቻ  
 ዲያቆን  
 ስመ አምላክ  
 ገበዝ  
 ዕንቁላል  
 ሹም ጭቃ ጓኝ  
 ያገር ስም  
 እሺ በጄ በጎ  
 ዶሮ

## የ ለ ግሥ

|      |                 |
|------|-----------------|
| ሀለለ  | በራ ተቃጠለ         |
| ሐለለ  | ደረቀ             |
| ሐመለ  | ለቀመ             |
| ጎሰለ  | ለበበ             |
| ሐቀለ  | ቀማ              |
| ሐበለ  | ሴሰኛ ሆነ          |
| ጎበለ  | ደፈረ             |
| ሐብለ  | አበለ             |
| ሐንበለ | ማነ              |
| ሐከለ  | ማነ              |
| ሐወለ  | ቀላቀለ            |
| ጎዘለ  | አዘለ             |
| ጎዩለ  | በረታ             |
| ጎገለ  | ደኸየ             |
| ኄለ   | ወጣ ዕልል አለ ደነፋ   |
| ለወለ  | ልቡ ታወከ          |
| ለይቀለ | ወለወለ            |
| መሐለ  | ማለ              |
| መለለ  | ላገ              |
| መሰለ  | መሰለ             |
| መሰለ  | አስተማረ           |
| መሰለ  | ምስል አፈሰሰ ጣዖት ሠራ |
| መቀለ  | አረበ ፋቀ          |
| መበለ  | ሠለጠነ            |
| መከለ  | አጫደ             |
| መገለ  | መገለ             |
| መጥቆለ | ዋሽ              |
| መጽበለ | ሞረደ             |
| ሰሐለ  | ሳለ              |
| ሰሰለ  | ወገደ             |
| ሰቀለ  | ሰቀለ             |
| ሰብለ  | ዘረዘረ            |
| ሠንሰለ | አሰረ አያያዘ        |
| ሰአለ  | ለመነ             |
| ሠዐለ  | ሳለ ፈጠረ          |
| ሰከለ  | አፈራ             |

|       |                  |
|-------|------------------|
| ሰወለ   | ጨረቋ              |
| ሰደለ   | መዘነ              |
| ሰገለ   | አወቀ ጠነቆለ         |
| ሰፈለ   | ቀጠቀጠ ሠራ ሳለ       |
| ሳህለለ  | ደረቀ              |
| ረሐለ   | ማነ               |
| ረመለ   | ጠነቆለ             |
| ረወለ   | በላ               |
| ቀለ    | ቀለለ              |
| ቀመለ   | ቀመለ              |
| ቀብለ   | ጎደለ              |
| ቀተለ   | ጎደለ              |
| ቀፈለ   | ለበጠ              |
| ቆልቆለ  | ዘቀዘቀ             |
| ቆሰለ   | ቆሰለ              |
| በልበለ  | አረጀ              |
| በሰለ   | በሰለ              |
| በቆለ   | በቀለ              |
| በዓለ   | ወደደ              |
| በወለ   | ጠፋ               |
| በጸለ   | ቦጫቀ በጠሰ          |
| ቤዓለ   | ተቀማጠለ            |
| ብህለ   | አለ               |
| ብዕለ   | ከበረ ባለጸጋ ሆነ      |
| ቦጠለ   | ቆረጠ              |
| ተሐለ   | ተቅበዘበዘ           |
| ተጎለለ  | ናወዘ ደከመ          |
| ተሐምለ  | ተሸከመ             |
| ተሐበለ  | ደፈረ ተደፋፈረ        |
| ተኃጉለ  | ጠፋ               |
| ተለዐለ  | ተነሣ              |
| ተልዕለ  | ከፍ ከፍ አለ         |
| ተመዝጎለ | ዝንጉርጉር ሆነ ተለወጠ   |
| ተመዝጎለ | ተላለፈ ተገለበጠ       |
| ተማህለለ | ተከማቸ ለመነ         |
| ተሰነአለ | ተጠያየቀ            |
| ተሣህለ  | ይቅር አለ           |
| ተሥዕለ  | ጠየቀ              |
| ተቀለ   | አረፈ ተለየ          |
| ተቀበለ  | ተቀበለ             |
| ተቀጸለ  | ተቀዳጀ             |
| ተቆልቆለ | ተዘቀዘቀ            |
| ተበቀለ  | ቂም ያዘ            |
| ተበጸለ  | ተላጠ              |
| ተበጽለ  | ተቦጫቀ ተበጣጠሰ       |
| ተተሐለ  | ዞረ ባከነ ተቃለለ ቀላወጠ |

ተንጽለ  
 ተንበለ  
 ተአንተለ  
 ተአገለ  
 ተከለ  
 ተከወለ  
 ተካህለ  
 ተካፈለ  
 ተኬወለ  
 ተወላወለ  
 ተወልወለ  
 ተወከለ  
 ተዋፈለ  
 ተደንገለ  
 ተዳበለ  
 ተዳወለ  
 ተድህለ  
 ተጋደለ  
 ተጠብለለ  
 ተጸለለ  
 ተፈወለ  
 ተፋወለ  
 ትሕለ  
 ነቀለ  
 ነደለ  
 ነገለ  
 ነጸለ  
 ንጎለ  
 አሕለለ  
 አሕመልመለ  
 ዐለለ  
 አለለ  
 አመድበለ  
 አማዕቀለ  
 አማዕበለ  
 አማዕከለ  
 አሰሰለ  
 አሠንሰለ  
 አስተንዘለ  
 አስተሰነአለ  
 አስተዘዐለ  
 ዐቀለ  
 አቁጸለ  
 አበለ  
 አብጠለ  
 አተብሰለ

ወለቀ ተነቀለ ተለየ  
 ለመነ አማለደ  
 ቸለል አለ አንጎራጎረ  
 ታገለ ቀማ  
 ተከለ  
 ወደኋለ አለ  
 ዋጋ ተሰማማ  
 ተካፈለ አቀለለ ረታ  
 አምዋረተ  
 ተመላለሰ ተጠራጠረ  
 ተጠራጠረ  
 ታመነ  
 አምዋረተ  
 ተጠበቀ  
 ተሰበሰበ ተከማቸ  
 ተጣላ ተዳካ  
 ወደ ኋላ አለ ሸሸ  
 ተጋደለ  
 ተጠመጠመ ተጠቀሰ  
 ተሸፈነ ተጋረደ  
 ቁንጥር አለ  
 አምዋረተ  
 ቀላወጠ  
 ነቀለ  
 ነደለ በላ  
 አንኮረኮረ  
 ለየ  
 ፈረሰ  
 አቃጠለ  
 ለመለመ አለመለመ  
 ቀለም አገባ  
 አለሌ ሆነ  
 አከማቸ ሰበሰበ  
 አከማቸ ጥልቅ አደረገ  
 ፈረሰኛ ሆነ ማዕበል ሆነ  
 መሃል አደረገ  
 ለየ አስወገደ  
 አቆላለፈ አያያዘ  
 አስተዛዘለ  
 አሰናበተ  
 አበረታ አጽናና  
 ደነገገ  
 ለመለመ አለመለመ  
 አለ ግድ አሰኘ  
 አቋረጠ አጠፋ  
 አነፈረ

አትከለ  
 አንሳሕለለ  
 አንሳሕለለ  
 አንሳሕለለ  
 አንቀልቀለ  
 አንበልበለ  
 አንኮለለ  
 አንዛህለለ  
 አንጠልጠለ  
 አንጠለለ  
 አንጠለለ  
 አሰለለ  
 አከለ  
 አዘለ  
 አገለ  
 አገለ  
 አጠንገለ  
 አጸንገለ  
 አጸለለ  
 ጌለ  
 ከለለ  
 ከፈለ  
 ከህለ  
 ኮሐለ  
 ወልወለ  
 መዐለ  
 ዘለለ  
 ዘበለ  
 ዝጎለ  
 ደለለ  
 ገልገለ  
 ገንጸለ  
 ገንፈለ  
 ገየለ  
 ገደለ  
 ጎደለ  
 ወሐለ  
 ጠለ  
 ጠቀለ  
 ጠቅለለ  
 ጠብለለ  
 ጠንቆለ  
 ጠውለለ  
 ጤቀለ  
 ጥሕለ  
 ጸ ሐለ

አጋፋ አጣደፈ  
 ደረቀ ጠወለገ ደረሰ  
 ተሳለመ ዘፈነ  
 ተመላለሰ  
 አናወጠ ተናወጸ  
 ተንቦገቦገ  
 ዞረ  
 አለል ዘለል አለ  
 አንጠልጠለ  
 ጋረደ  
 ተዘረጋ ተነጠለ  
 ለየ አጠፋ  
 በቃ አሃለ  
 በረታ  
 ጀጎለ አጠረ  
 ቀማ፡ዕገሌ [ቀሚ ተቀሚ]  
 ጻፈ  
 ተረጎመ ገለበጠ ጻፈ  
 አረፈ ተጠጋ  
 ዞረ  
 ጋረደ  
 ከፈለ  
 ቻለ  
 ተኮሰ  
 ተጠራጠረ  
 ዋለ  
 ጠመቀ  
 ዘበለለ  
 ዛገ በረደ  
 ከፈከፈ ጠቀለለ  
 ዘረፈ ባዶ አደረገ  
 ገለበጠ  
 ግምብ ሠራ  
 ቆረጠ ለየ  
 አረደ ገደለ ጠነባ  
 ጎደለ  
 አከማቸ ጣለ  
 ለመለመ  
 ዐመፀ አበለ በነገር ነካ  
 ጠቀለለ  
 ጠቀለለ  
 ጠነቆለ  
 ጋረደ  
 ጻፈ  
 አተለ ለየ  
 ሳለ ብረትን

|      |             |
|------|-------------|
| ጸለለ  | ጋረደ         |
| ጸንበለ | ቀደደ         |
| ጸንጎለ | አፋጎ         |
| ጸንጸለ | አቃጩ         |
| ፀዐለ  | ሰደበ አክፋፋ    |
| ፀደለ  | በራ አንጸባረቀ   |
| ጼተለ  | ጉሽ ሆነ       |
| ፅዕለ  | ደነቆረ        |
| ፈሐለ  | ተቆናጠረ ነፈረ   |
| ፈተለ  | ፈተለ         |
| ፈንቀለ | ፈንቀለ ቆፈረ    |
| ፈደለ  | ጸፈ          |
| ፍሕለ  | አመነዘረ       |
| ፍሕለ  | ቆንጠር አለ ሰከረ |

## ግዕዝ ነባር ግሥ

|      |          |
|------|----------|
| ለ    | በቁሙ ን    |
| ለለ   | እየ       |
| መንገለ | ወደ ዘንድ   |
| ምስለ  | ጋራ       |
| በቀለ  | ስለ እንደ   |
| ተከለ  | ፈንታ ያህል  |
| እለ   | የ እለ እነ  |
| እንበለ | ያለ አሉታ ሳ |

## ካዕብ ነባር ግሥ

|        |            |
|--------|------------|
| መዴባሉ   | ጠንቋይ       |
| መዴባባሉ  | »          |
| ምኢሉ    | ችፍርግ       |
| ሰድሉ    | የሽል ቤት     |
| ሴኬሐሉ   | ሴኬሉ የወር ስም |
| ቀርጠፋሉ  | ናርጅ        |
| ቀጸፈሉ   | የወረንጦ ቤት   |
| በርኔባሉ  | ዕንቁ        |
| በዲባሉ   | ሰይጣን       |
| ተክሉ    | የበግ አውራ    |
| አርስጣጣሉ | የጥንቆላ መጽሐፍ |
| አርስጣጣሉ | ጠንቋይ       |
| አርስጣሉ  | መስተዋት      |

|         |                |      |    |
|---------|----------------|------|----|
| እጠሰሉ    | ቅቤ             |      |    |
| እሉ      | እሊያ            |      |    |
| ከሰሉ     | ታጎሣስ           | ዘጠነኛ | ወር |
| በዕብራይስጥ |                |      |    |
| ይብሉ     | ወንዝ፡ ሰማይ፡ ይላሉ፡ |      |    |

## ግልስ ነባር ግሥ

|          |                     |
|----------|---------------------|
| ሀበባሊ     | ሴሰኛ                 |
| ሁብሊ      | የዳዊት እናት            |
| ሔንባሊ     | ጤፍ                  |
| ሄንቤሊያሉ   | ነጭ ጤፍ               |
| መምዓሊ     | ከዳተኛ                |
| መጥፍሊ     | አጥፊ መጥፊያ            |
| ማንዮባሊ    | ጠበቃ                 |
| ማዮባሊ     | ዋስ                  |
| ቆሊ       | ቆሎ                  |
| በዐሊ ወበዐሊ | ዋስና ጠበቃ             |
| ቤርኬሊ     | የሰው ስም              |
| ኔስታሊ     | የመስክ እባብ            |
| አቦሊ      | ከፋይ ወርቅ ድሪም         |
| አዮባሊ     | ተምዋጋች               |
| ኢሉሊ      | የዕብራውያን ፯ኛ ወር መስከረም |
| ኢኑሊ      | የእሳት እራት            |
| ኢናጦሊ     | የግመል ጊደር            |
| ኤሊ       | የሰው ስም              |
| ወዓሊ      | ሎሊ                  |
| ደማሊ      | የአንበሳ ምስል ጣዖት       |
| ገርደሊ     | ዳኛ                  |
| ጠሊ       | ፍየል                 |
| ጠቃሊ      | አመፀኛ አመፃ            |
| ጠንቋሊ     | ጠንቋይ                |
| ጦሊ       | ዝሆን                 |
| ፈሐሊ      | ስካር አመንዝራ           |
| ፈሐሊ      | ተቆናጣሪ               |

## ራብዕ ነባር ግሥ

|      |              |
|------|--------------|
| ሀላ   | ወንጌል         |
| ሀላ   | ኃጢአት         |
| ሄላ   | ምንጭ የበለስ ቋንጣ |
| ማቱሳላ | የሰው ስም       |
| ሠረገላ | ሠረገላ         |
| ሰቀላ  | ድንኳን         |

ሰንቢላ  
 ሰንቦላ  
 ሰግላ  
 ሰፌላ  
 ሳላ ሳቤላ  
 ሴቅላ  
 ሴፋላ ሱፌላ  
 ሰርጽላ  
 ቀበላ  
 ቀቢላ ቃቢላ  
 ቀጸላ  
 ቀጸላ  
 ቀጸላ  
 ቃውላ  
 ቆላ  
 ቢያላ  
 ተኩላ  
 ቲክላ  
 ቶላ  
 ናላ  
 ዐለላ  
 አላ  
 አሜከላ  
 አብርጌላ  
 ዐግላ  
 ዕብላ  
 አሶንያ፡እብላ፡ብናሴ፡ ኤራስ  
 ከዋላ  
 ኳሄላ  
 ኳሄላ  
 ኳሄላ  
 ዋዕላ ውዕላ  
 ዘሊላ  
 ዜብላ  
 ዝዕላ  
 ደሊላ  
 ደንጎላ  
 ዳቤላ  
 ገሊላ  
 ገብላ  
 ገይላ  
 ገደላ  
 ጋላ  
 ጌልጌላ

ጋሬዳ  
 የኮከብ ስም  
 ሾላ  
 ያገር ስም  
 የሰው ስም  
 ያገር ስም  
 ያገር ስም  
 ገበታ  
 መቀበል ቅበላ  
 ማሸላ  
 ዘውድ አክሊል  
 ቆብ ኅባኔ መሸፈኛ  
 ራስ ቁር  
 የበግ አውራ  
 ቆላ ወንዝ  
 ፍቅር  
 ተኩላ ነጣቂ ጸላት  
 የሴት ስም  
 የሰው ስም  
 ናላ አናት  
 ቀይ ቀለም የገባ  
 እንጂ  
 እሾህ  
 ሰንጠረዥ ገበግ ጠዋታ  
 ቅጥር አጥር  
 ጠረቃ  
 ጠረቃ  
 ጓላ  
 ዓላማ ያደባባይ ግንድ  
 የአደባባይ ጭቃ የጥፍር እድፍ  
 የፋሮ ጉድጓድ አሮጌ ሰገባ  
 ቡሆር  
 ዘንጋዳ  
 የሴት ስም  
 ክበብ የሌለው ቆብ  
 የሴት ስም  
 ሱፍ  
 የፍየል አውራ ተባት  
 ያገር ስም  
 ገንዳ  
 አሞሌ  
 ፍሪዳ እርድ ጥምብ  
 ጭፍራ የሻለቃ  
 ሰማይ

ግላ  
 ቤቀላ  
 ጽርስቅላ  
 ጽርስቅቅላ  
 ጸላ  
 ጽብላ

መሸፈኛ ጨማ  
 የሴት ስም  
 የሴት ስም  
 ሽቲ  
 ጭቃ  
 ተገዥ

### ኃምስ ነባር ገሥ

ሀለሌ  
 ሃሌ  
 ሐምሌ  
 ሉዓሌ  
 መንተሌ  
 ሰይጥሌ  
 ሰንሳሌ  
 ሰንዳሌ  
 ቢረሌ  
 ብልባሌ  
 ትብሌ  
 ንስታሌ  
 አሞሌ  
 አሌ  
 እገሌ  
 ኩፋሌ  
 ኩፋሌ  
 ኪሰሌ  
 ወይሌ  
 ደጎዐሌ  
 ደንዕሌ  
 ዳሌ  
 ድንጋሌ  
 ጋሌ  
 ጋሌ  
 ጋይሌ  
 ጽሌ  
 ጽፍሮሌ

አለሌ ኮርማ  
 እምቅድመ ዓለም የነበረ  
 ሐምሌ  
 ከፍታ ሰማይ  
 ጥንቸል  
 ማነህ መጣህን  
 መያያዝ  
 ስንዴ  
 ብርሌ ዕንቁ ማርያም  
 ያረጀ ጨርቅ  
 ጥብቆ ሴደርያ ኪታ  
 ምስል  
 አሞሌ  
 ወዮ  
 እገሌ እከሌ  
 ግምጃ  
 መክፈል የመጽሐፍ ስም  
 ታኅሣስ ወር ዕብራውያን  
 ልቅሶ  
 ሰሌን  
 የሰሌን ቀሚስ  
 ዳሌ የጀርባ አጥንት  
 መደንገል ድንግልነት  
 እባብ ዋጭ አሞራ  
 አዞ ኩርፋፍያ እባብ  
 ጥቁር እባብ  
 ታቦት  
 ትት

### ሳድስ ነባር

ሐመል  
 ሐምል  
 ሐሰል

የኮከብ ስም  
 ኅመን የኮከብ ስም  
 ዳውላ

ሐራድል  
 ሐርቀል  
 ሐቃል  
 ሐቃል  
 ሐቅል  
 ኀብል  
 ሐይከል  
 ኀንጸዋል  
 ኀየል  
 ኀያል  
 ኀይል  
 ኀይከል  
 ኀግል  
 ሁል  
 ሀለል  
 ሕምል  
 ሣህል  
 ሕንበል  
 ሕንባል  
 ሕዝቅኤል  
 ለባሴ መስቀል  
 ሉል  
 ልዑል  
 መሐፒል  
 መሰግል  
 መስቀል  
 መስተላውል  
 መስተላውል  
 መስከል  
 መሥዕል  
 መርጡል  
 መቃል  
 መቂዓል  
 መብዕል  
 መተንብል  
 መታሕል  
 መትኦንትል  
 መንዛህልል  
 መንዲል  
 መንገል  
 መዋዕል  
 መዝለል  
 መድበል  
 መድበል  
 መጠንቁል

ጅብ  
 የሰው ስም  
 አርበኛ ቀማኛ  
 ቦለድ ባላገር  
 ምድረ በዳ  
 ገመድ ነገድ ወገን  
 የኖኅ መርከብ  
 አረማዋ  
 ዋላ  
 ኃይለኛ ብርቱ  
 ኀይል ሠራዊት ወገን  
 መቅደስ ታቦት  
 እግር ብረት ድኃ  
 እቃ  
 የጨረቃ ምላት  
 ሸክም ጭነት  
 ልባብ  
 ብርኩማ  
 ኮርቻ  
 እግዚአብሔር ያጸናናል  
 ባለ ሃይማኖት መከራ ተቀባይ  
 ምሉ ሉል  
 ታላቅ ከፍ ያለ  
 ሸማ አጣቢ አቀላቃይ  
 ጠንቋይ  
 መስቀል መስቀያ መከራ  
 ጥርጥር ተጠራጣሪ  
 መቅበዝበዝ ቀበዝባዛ  
 ለማኝ አማጣኝ  
 ምዋርተኛ ጠያቂ  
 ተራዳ ዓምድ ወቦ አደራሽ  
 አራቢ ፋቂ  
 ጮማ ስብ  
 መያዣ ማሠሪያ መሥሪያ  
 ለማኝ አማላጅ  
 ዘዋሪ ስደተኛ  
 አንጎርጓሪ  
 ቦዘንተኛ  
 መሐረምያ ሸማ ግምጃ  
 ጌጥ  
 ዘመን ቀኖች  
 መሎጊያ  
 መከመቻ መሰብሰብያ  
 መጫኛ  
 ጠንቋይ

መጸንግል  
 መኦል  
 ሚካኤል  
 ማዕበል  
 ማዕበል  
 ማዕከል  
 ሚል  
 ምህለል  
 ምሴሐል  
 ምስል  
 ምስቁል  
 ምትእዛል  
 ምንሐል  
 ምዕቃል  
 ምዝላል  
 ምጽሐል  
 ምጽላል  
 ሞሪል  
 ሰማየል  
 ሰቅል  
 ሠናስል  
 ሰንበል  
 ሰንቢል  
 ሰውተል  
 ሰዋትል  
 ሰይቀል  
 ሰይል  
 ሰገል  
 ሰፈርኮል  
 ሰፈርጎል  
 ሰፋዲል  
 ሰፋድል  
 ሱሐል  
 ሱራፊል  
 ሱቱኤል  
 ሲኦል  
 ሣህል  
 ሳሙኤል  
 ሳሪል  
 ሳብረሁል  
 ሳትያል  
 ሳጥናኤል  
 ሴፌል  
 ሥዕል

ተርጓሚ አንባቢ  
 የግዙት ቤት  
 ማነው እንደ አምላክ  
 አክለል ሠይፍ መሣርያ  
 ብልጭታ ርያ  
 መሃከል  
 ወንጌል  
 መከማቻ  
 አንበር ልብስ ታቦት  
 ጣዖት ምስል  
 የተመሳቀለ  
 የመለያየት ሥራ  
 እንግዲህ ሥጋ  
 ምንጭ  
 የወይን ሳንሳ  
 ሠሌዳ  
 ጥላ መጠጊያ ዳስ  
 ዋሾ  
 ሰይጣን  
 ሦስት ሩብ ሚዛል  
 ሰቅል ሠንሰለት  
 ዛፋ  
 ሰንቡል ጣዖት  
 ሾተል  
 ሾተሎች  
 እንዝርት መወልወያ  
 ልቅሶ ወዮ  
 አራስ ልጅ ጨቅላ ሽል  
 አውቀት  
 እንቅርት  
 እንቅርት  
 የእንግዲህ ልጅ  
 ማገፀን  
 የኮከብ ስም  
 የመልአክ ስም  
 የሰው ስም  
 ክፉ ቦታ ጥልቅ መቃብር  
 ይቅርታ ምሕረት  
 ከእግዚአብሔር የተለመነ  
 መልአክ  
 ርኩስ  
 የሰው ስም  
 ዲያብሎስ ሰይጣን  
 ያገር ስም  
 ሥዕል

ስንቢል  
 ሰቤል  
 ሶል  
 ራሔል  
 ራጉኤል  
 ሳቂኤል  
 ሮቤል  
 ሮጌል  
 ቀልቀል  
 ቀርጤል  
 ቀዘል  
 ቀፋዴል  
 ቃል  
 ቃቂል  
 ቃየል  
 ቁሪል  
 ቁል  
 ቁልቋል  
 ቁማል  
 ቁንጽል  
 በቀል  
 በቅል  
 በዐል  
 በዓል  
 በድል  
 በጸል  
 ባበል  
 ባቱል  
 ባቱኤል  
 ባዕል  
 ቤል  
 ቤቴል አቤል  
 ብሂል  
 ብርክኤል  
 ብርያል  
 ብጸል  
 ተመርዲል  
 ተብሲል  
 ተንባል  
 ተክሊል  
 ቲቀል  
 ቲጌል  
 ትሐል  
 ነኮላል  
 ነገል

ማኅበር  
 ጋሬዳ  
 ፀሐይ  
 የሴት ስም  
 የመልአክ ስም  
 የመልአክ ስም  
 እነሆ ወንድ ልጅ  
 ቦታ  
 አፋፍ  
 ናርጅ አገልግል  
 ምዳቋ  
 ጽዋ  
 ቃል ድምጽ  
 ቃጭል  
 እቃጦር  
 ግመለኛ ግመል ጠባቂ  
 ዘለላ  
 ቅንጭብ  
 ቅማል  
 ቀበሮ ቅዳጅ  
 በቀል መበቀል  
 በቅሎ  
 ክብር በዓል  
 ጣዖት  
 ባቂላ  
 ነጭ ሽንኩርት  
 መበተን ዝርወት  
 ድንግል  
 የሰው ስም  
 ባለጸጋ ክቡር  
 የጣዖት ስም  
 ተራራ  
 ማለት  
 የኮከብ ስም  
 ሰይጣን  
 ቁራጭ ብጣሽ  
 ዕንቁጥ  
 ንፍሮ  
 ጳጳስ  
 የሕግ ግቢ  
 ዘመነ ወንጌል ሚዛን ሰላዮ  
 የብረት ጉልቻ  
 አሰጅ  
 ዙረት  
 እንኮራኩር

ኒል  
 ናቁል  
 ናፊል  
 ናፊል  
 ኔባል  
 ኔባል  
 ንጉል  
 ንኩሉል  
 ንዋየ ሐቅል  
 ንዝህላል  
 አጎሰል  
 አሰካል  
 አርያል  
 ዐቅል  
 ዐቅል  
 አባል  
 አቤል  
 አክሊል  
 አውል  
 አውጠበድል  
 አዛል  
 አይሉል ኤልዑል  
 አድል  
 አግል  
 አግዋል  
 አጽናዋል  
 ዑባል  
 ኢዮቤል  
 ሱባዔ  
 ኢዮቤል  
 ኢዮኤል  
 ኤል  
 እጌል  
 እል  
 እልሐዝል  
 እሥራኤል  
 እስጥንቡል  
 እክል  
 ዕዋል  
 ዕጎል  
 ዕጎል  
 ከል  
 ከርሚል  
 ከዘቦል  
 ክል

ሰማያዊ ቀለም  
 ዝንጉርጉር  
 የኮከብ ስም  
 የረዓይት ወገን ረጅም  
 አብሻት ያገር ስም  
 የወርቅ ገንቦ  
 የፈረስ ጠፍ  
 በስካር ራሱ የዞረ  
 እቃጦር መሳሪያ  
 ስንፍና መታከት ኃጢአት  
 ዳውሎች  
 ዘለላ ፍሬ  
 ያገር ስም  
 ጥበብ አሳብ ብልሃት  
 አእምሮ  
 አካል  
 መስክ ጨፌ አልቃሽ ከንቱ  
 አክሊል ዘውድ  
 ጤዛ ላቦት እንፋሎት የጉም ሽንት  
 ባቂላ  
 ብርቱ ኃይለኛ ታላቅ  
 የመስከረም ፳ኛ ወር በዕብራውያን  
 በርኖስ  
 ጀጎል አጥር  
 በረቶች  
 ሲናር ገንጭ  
 ኮረፍታ  
 ያዓርባ ዘጠኙ ዓመት ሰባቱ

ቀንደ መለኸት የሰው ስም  
 እግዚአብሔር አምላክ ነው  
 አምላክ ስማ  
 የተምር ዛፍ የበልሰ ቋንጣ  
 ተውሣክ የነገር ጭምር  
 ገበጣ  
 የእግዚአብሔር  
 ቤተ ንጉሥ ጀግና  
 እህል እችላለሁ  
 ውርንጣ ግልገል  
 ልጅ  
 የተተማ የተበደለ  
 የኀዘን ጥቁር ልብስ  
 ችፍርግ  
 ዳውላ  
 መጸጸ

ከሲል  
ከርሚል  
ኩል  
ኪሩቤል  
ካሲል  
ኮል  
ኮሞል  
ኮሕል  
ኮልኮል  
ወይጠል  
ዘብሂል  
ዙጋል  
ዚፋል  
ዛዕጉል  
ዜቡል  
ዝብል  
ደመ አስካል  
ደንቀል  
ደወል  
ደወል  
ደገል  
ዳንኤል  
ድንብዕኩል  
ድንግል  
ገብርኤል  
እግዚእ ወገብር  
ገንቢል  
ጋሚል  
ጋብኤል  
ጌልጌል  
ጌባል  
ግንፋል  
ጎሆኤል  
ጎል  
ምመጋጮጎገል  
ጎራድል  
ጠል  
ጸበል  
ጸናጽል  
ጸንቢል  
ጸንቢል  
ጸንቢል  
ፃሕል  
ጸሉል  
ጸላል

የዕብ ፱ኛ ወር ታጎሣስ  
ችፍርግ  
ጎዳር የዕብ፳ኛ ወር  
የመልአክ ስም  
ታጎሣስ  
እንኮይ ሎሚ  
እሺ  
ኮል  
ጉንዳን  
ድኩላ  
የሰው ስም  
የኮከብ ስም  
ሽንብራ  
ዛጎል  
የጣዖት ስም  
ኩስ የብረት አር  
የወይን ጽጅ  
ጋጋኖ  
ሰበካ ዳርቻ  
ዙሪያ አውራጃ  
እግር ብረት ጋጋኖ  
እግዚአብሔር ፈራጂ  
የጉማሬ ወጥመድ  
ቆንጆ ጥብቅ  
የእግዚአብሔር ሰው  
»  
ዘውድ  
የፊደል ስም ስመ አምላክ  
የሰው ስም ምላክ  
ሰማይ  
ያገር ስም  
ጡብ ግምብ  
ቆላ  
በረት  
እንኮራኮር  
ጅብ  
ውርጭ ለምለም  
ትቢያ  
ጸናጽል ሻሁራ  
ሽፋሽፍት ቅዳጅ  
ሽፋሽፍት ቅዳጅ  
አጥላስ የሀገር መጎና  
ወጭት ገበታ ጸፊያ  
ደንቆሮ  
ጥላ ምሳሌ

ጸቡል  
ጸንብላል  
ጸንጉል  
ጸንጽላል  
ፈልፈል  
ፈናጦል  
ፋሀል  
ፋል  
ፋል  
ፋሂል  
ፋልፋል

ትቢያ የመላበት  
ብራብሪት  
ፋግ  
ብራብሪት  
ምንጭ ዘሆን  
ዘንዶ  
ሰካር  
ባቂላ  
አሾክፂኪ  
ሰካር ዘማዊ  
ፋንጃል ሱልጣን

#### ላብዕ ነባር

ሀሎ  
ሐሎ  
ሉሎ  
ሊሎ  
ላሕሎ  
ላሀሎ  
ሉሎ  
ሉሎ  
ማዕሎ  
ሲሎ  
ሰቅሎ  
ሲኬሎ  
ሰቅሎ  
ቀርጠሎ  
ባዕሎ  
አውሎ  
ኤሎ  
ከሎ  
ከበሎ  
ከንበሎ  
ጸለሎ  
ጸተሎ  
ፋሎ

አለ  
የሰው ስም  
ሰይጣን  
ወፍ ፫ጉተና ያለው  
ወገል ከርፈዝ  
አለሎ  
አሞራ  
ኮረፍታ  
ዶማ  
ያገር ስም  
ሚዛን  
የወር ስም  
ሚዛን  
ናርጅ  
ድን  
ብርቱ ነፋስ  
ያገር ስም  
ቅቤ  
ቀለበት መያረ ታቦት  
ወለባ  
ጥላት  
የሚያሰክር መጠጥ  
ከረጢት ሙዳይ

## የ መ ግሥ

ሐለመ  
 ሐመ  
 ሐመመ  
 ሐሰመ  
 ንረመ  
 ሐርተመ  
 ንተመ  
 ሐከመ  
 ሐከመ  
 ሐደመ  
 ሐደመ  
 ሐገመ  
 ለሐመ  
 ለሐመ  
 ለቀመ  
 ለተመ  
 ለጎመ  
 ለጎመ  
 ለጎመ  
 ልሕመ  
 መሀመ  
 ሰለመ  
 ሠረመ  
 ሠረመ  
 ሰቀመ  
 ሰተመ  
 ሰዐመ  
 ሰከመ  
 ሢመ  
 ሶርኤመ  
 ሶርየመ  
 ረመ  
 ረቀመ  
 ረቀመ  
 ረአመ  
 ረየመ  
 ረገመ  
 ቀለመ  
 ቀሰመ  
 ቀረመ  
 ቀደመ  
 ቆመ  
 ብሕመ

አለመ  
 ታመመ  
 ተመቀኘ  
 ከፋ  
 ተወ አገለገለ  
 ንሰቆለ  
 አተመ  
 ብልሃተኛ ሆነ  
 ወጌሳ ሆነ  
 አንቀላፋ  
 ተረተ  
 አገመ  
 ጸና በረታ ከፋ  
 ለሰለሰ ለዘበ  
 ለቀመ ቆረጠመ  
 ልጸ ንረደ አወጣ  
 ለጎመ ለጎመ ገታ ከለከለ  
 ዘጋ  
 ላመ ባሰ  
 ፈራ ተፀፀተ  
 ሰቀለ አማተበ  
 አጠለቀ  
 ረግረግ ሆነ  
 ማረከ  
 ደረሰ  
 ሳመ  
 ተሸከመ  
 ሾመ አደረገ  
 ለምጽ አወጣ  
 ለምድ አወጣ  
 ራመመ  
 ጻፈ  
 ሳለ  
 ጮኸ  
 ረዘመ  
 ረገመ  
 ጻፈ  
 ለቀመ  
 ቀርሟል ለቀመ  
 ቀደመ  
 ቆመ  
 ድዳ ሆነ

ተኅርመ  
 ተሐድመ  
 ተለመ  
 ተሰረመ  
 ተሠየመ  
 ተሠጥመ  
 ተሳለመ  
 ተርሕመ  
 ተርጎመ  
 ተቀየመ  
 ተቃወመ  
 ተነወመ  
 ተነወመ  
 ተከትመ  
 ቀደመ  
 ተጸመመ  
 ተጸትመ  
 ተፈፀመ  
 ተፈጽመ  
 ተፍፅመ  
 ነወመ  
 ኖመ  
 አንረመ  
 ዐለመ  
 አልኮመ  
 አልኮመ  
 አመግደመ  
 አስተሐመመ  
 አስተሐመመ  
 አስተቃሠመ  
 አረመ  
 አርመመ  
 አቀመ  
 አቀመ  
 ቦተመ  
 አነመ  
 አደመ  
 ዐደመ  
 አደምደመ  
 አግደመ  
 አግደምደመ  
 ዓመ  
 ከመመ  
 ከረመ  
 ከተመ  
 ወስከመ

እርም አለ ተከለከለ  
 ተፈጠረ ሆነ  
 ተለመ  
 በረገገ ገባ  
 ተሾመ  
 ዘገጠ ሰጠመ  
 ተፋቀረ  
 ወለቀ ተሠራ  
 ተረጎመ  
 ቂም ያዘ  
 ተከራከረ  
 አለመ  
 ተሸሸገ ተሠወረ ተቀመጠ  
 ተከተበ  
 ተደነቀ  
 ችለል አለ አደናቆረ  
 ተሠበረ  
 ተወረሰ  
 ጣዖት አመለከ  
 ንረሰ  
 ተኛ  
 ተኛ አንቀላፋ  
 ሥራ ሕግ አደረገ  
 ጻፈ አስተማረ  
 ጻፈ ጣፅ ተመተመ  
 መታ አቃፊ  
 መለሰ አግድሞ አሳየ  
 አዘጋጀ ተጋ ወደደ  
 አሰበ  
 አምዋረተ  
 አረመ  
 ዝም አለ  
 አቆመ  
 ፈፀመ ወሰነ ደነገገ  
 ተቆጣ  
 ሠራ  
 አማረ  
 አቃጠረ  
 አብሮ ሄደ  
 አገደመ  
 አፋተለ  
 መሰገ  
 ቆረጠ  
 ከረመ  
 አተመ  
 ሰነገ

ዘንመ  
ዝህመ  
ደልጎመ  
ደምደመ  
ደክመ  
ደክተመ  
ደገመ  
ዳጎመመ  
ገረመ  
ገዘመ  
ገደመ  
ጎርየመ  
ጠለመ  
ጠለመ  
ጠመ  
ጠምጠመ  
ጠቀመ  
ጠቀመ  
ጠፀመ  
ጠወመ  
ጥዕመ  
ጦመ  
እስጠመ  
እርቆመ  
እልመ  
ፀመ  
ፀመመ  
ጸተመ  
ጸመ  
ፈፀመ  
ፈፀመ  
ፍሕመ

ዘነበ  
ሞቀ  
እገነፋ  
ጎተነ  
ደክመ  
ደኸየ  
ደገመ  
ናደ  
ተፈራ ረገመ መጽም  
ቆረጠ  
ጠመመ እገደመ  
እገመ  
ከዳ  
ቀለም እገባ  
ጠመመ  
ጠመጠመ  
ጠቀመ ሰፋ  
ናስ ግንብ ሠራ  
ቀመሰ  
ጠቀለለ  
ጣፈጠ  
ጠቀለለ ጠመጠመ  
ቀደደ  
ጸፈ  
ጠቆረ  
ደረቀ  
ደነቆረ  
ሰበረ  
ጸመ  
ጨረሰ  
ዘጋ ለጎመ ሸፈነ  
ፋመ

## ግዕዝ ነባር ግሥ

ቅድመ  
አመ  
ዐቅመ  
እመ  
እስመ  
ከመ  
ጽመ  
ፍጽመ

ፊት ላ  
ጊዜ በ  
ያህል ስለ ልክ ዳርቻ  
በ ባ በ ከ ካ ምናልባት እንደሆነ ምንም  
ና ስለ እንኳን እኮን ብያ  
እንዲሁ ዝምብሎ  
መቸም መቸ ፈጽሞ  
በፊት ወደፊት

## ካዕብ ነባር ቃል

ስያድመ  
ንስረኤልያመ  
አሳተርመ  
አቆመ  
አድራቀስመ  
ኤልያቂመ  
እመ  
እሞመ  
ዘሐርመ  
ዳዕመ  
ፌነንመ ፌንመ  
በታ  
ፔንመ

ጨረቃ  
ቤተ መቅደስ  
የሳትራት  
የእሥራኤል መዶለቻ  
»  
ዕንቁ  
እናቱ  
እናታቸው  
የደም መሬት  
እንጂ ብቻ  
መንፈስ ቅዱስ የወረደበት  
ሰይጣን

## ሣልስ ነባር ቃል

ሐማሚ  
ሐማሚ  
መቅረሚ  
ማሕመሚ  
ሰርሚ  
ላሚ  
ሳሚ  
ቀዋሚ  
ቀዳሚ  
ብንያሚ  
ተሎሚ  
አረሚ  
አረሚ  
አርማሚ  
አርማሚ  
አናሚ  
ከራሚ  
ጸታሚ

መከራ የሚቀበል  
ምቀኛ  
ያቀላላ ደመና  
አሳማሚ  
የሰው ስም  
የሰው ስም  
የሰው ስም  
የቆመ ቋሚ የሚቆም  
መጀመሪያ ቀዳሚ  
የሰው ስም  
ያገር ስም  
አረመኔ አረማዊ ጸላት  
በቂመ  
ዝምተኛ  
ሚዛን  
ሸማኔ  
የኖረ ጸጅ  
ብርሌ

## የራብዕ ነባር ቃል

|         |                |
|---------|----------------|
| ሐማ      | የሰው ስም         |
| ላማ      | ለምን            |
| መስቲማ    | ሰይጣን           |
| መጢማ     | መዘፈቂያ ውሀ መጣጭ   |
| መደልህማ   | ጨለማ            |
| ሰቂማ     | ምርኮ            |
| ሱማ      | ያገር ስም         |
| ሱብማ አደማ | አገር            |
| ሴዴማ     | ዋግ የመታው እህል    |
| ራማ      | ያገር ስም ሰማይ     |
| በጉራማ    | ማር             |
| ቢጸልቲማ   | ቀይ ሽንኩርት       |
| ባማ      | ላይ ያገር ስም      |
| ቱማ      | ነጭ ሽንኩርት       |
| ታሕማ     | አማች አምቻነት      |
| ኑባማ     | ያገር ስም         |
| አስኬማ    | አስኬማ           |
| አውቴዝራማ  | ያገር ስም         |
| አዲማ     | ትጋን            |
| አድያማ    | ያገር ስም         |
| እማ      | እናትዋ           |
| ከላኩስቲማ  | ማር             |
| ከተማ     | ጫፍ ራስ          |
| ዋስማ     | አሜክላ እሾህ       |
| ዘማ      | ጋለሞታ           |
| ዜማ      | ዜማ ምስጋና        |
| ዝራማ     | መላእክት          |
| ደልጉማ    | ገንፎ            |
| ድልጉማ    | ቀለበት           |
| ድምድማ    | ራስ ፀጉር         |
| ገማ      | ዝርግፍ የወርቅ አጫዋች |
| ጉማ      | ጎራና ድምጽ ዜማ     |
| ጋማ      | የፊደል ስም        |
| ጥልማ     | ዕንቁ            |
| ጸጥሮማ    | ቤተ ክርስቲያን      |
| ጳኩሲማ    | ለከት ቡብኛ ለሴ     |
| ፈርማ     | ያገር ስም         |
| ፌማ      | ጠቢብ            |

## ኃምስ ነባር ግሥ

|            |              |
|------------|--------------|
| ሕመሚ        | ምቀኝነት        |
| ሕጥሚ        | ጎመንዘር        |
| ማሕመሚ ማሕሚ   | እግር ብረት      |
| ሰሎሚ        | ሰላማዊት        |
| ሱላሚ        | ፍቅር          |
| ትሣሚ        | ዓይነት ፍጥረት    |
| ቶሚ         | ሽቱ           |
| አሚ         | በ ጊዜ ድረስ     |
| አበሚ        | አደይይሚመስል ሽቱ  |
| ዕቃሚ        | ሥርዓት         |
| ዕድሚ        | ዕድሜ ዘመን      |
| ዕድሚ        | ቀጠሮ          |
| ኩጥሚ        | የጎመን ዘር ቅባኑግ |
| ኩጥጥሚ       | ጥጥ           |
| ደርክሚ ድድርክሚ | የብር ዓይነት     |
| ድድርክሚ      | ሚዛን          |
| ጊሚ         | ጉም           |
| ጳጉሚ        | ጳጉሚ          |

## የሳድስ ነባር ግሥ

|           |             |
|-----------|-------------|
| ሐምሐም      | ቅል          |
| ሐም        | አምቻ         |
| ሐኪም       | ወጊሳ ብልሃተኛ   |
| ሕልም       | ሕልም         |
| ሕማም       | እመም መከራ     |
| ኀርም       | እርም         |
| ኀብስተ ምሥያም | መሶብ         |
| ላሕም       | ላም በሬ       |
| ልሐም       | ክፉ የክፉ      |
| ልጓም       | ልጓም         |
| ሎም        | ጅብ          |
| መልግም      | መሎጊያ        |
| መስሐም      | ዋሾ          |
| መስልም      | እስላም        |
| መስተሐምም    | አሳቢ ትጉ      |
| መስተሳልም    | አፈቃቃሪ አስታራቂ |
| መስተቃስም    | ሚርተኛ ዛጎል ጣይ |
| መስከም      | ደገፋ መሸከሚያ   |
| መስከረም     | መስከረም       |

መቃሥም  
 መቃድም  
 መቅስም  
 መቅስም  
 መቅድም  
 መዓልም  
 መግድም  
 መጉርይም  
 ማሕምም  
 ማኅተም  
 ሚም  
 ማሕረም  
 ምሕራም  
 ማሕዳም  
 ምሥያም  
 ምሥያም  
 ምዕናም  
 ምዕናም  
 ምዕያም  
 ምድጋም  
 ሰሊሆም  
 ሰሊሆም  
 ሰላም  
 ሰልዋም  
 ሰምሕም  
 ሰምሳም  
 ሰቄጤሌም  
 ሰናም  
 ሰገም  
 ሳሌም  
 ሴም  
 ሴኬሴቴናሆም  
 ስም  
 ስምስም  
 ሠርም  
 ስርወ ጎሩም  
 ስናም  
 ስኮም  
 ሰጉም  
 ሶም  
 ሬከትም  
 ርኤም  
 ርኳም  
 ሮኩም  
 ቀለም

ማርት  
 ሳር  
 መልቀም  
 መልቀሚያ ማርት  
 መጀመሪያ  
 መምሕር  
 ዱር ለዱር የሚሄድ  
 ዋገምት  
 ምጥ  
 ማኅተም ቅርጽ  
 ስመ አምላክ የፊደል ስም  
 መስገዳ መሠውያ  
 ጣዖት  
 መተኛ ምንጣፍ  
 ሣጥን ስፍራ ማኖሪያ  
 አገልግል  
 መሸመኛ የሸማኔ ዕቃ  
 የሸማኔ ጉድጓድ  
 በረት አማጋ  
 መድገሚያ መድገም  
 መስኖ  
 የተላከ  
 ሰላም ፍቅር  
 ልብ  
 ፍላፃ  
 ሳንሳ  
 የሸክም ሥራ ተሸካሚ  
 ጎባጣ  
 ገብስ  
 ያገር ስም  
 የታወቀ የከበረ  
 እቅፍ ዶሮ  
 ስም  
 ሳንሳ  
 ጥልቅ  
 ሹሉዳ  
 ጥርሳም ገጣጣ  
 እንኮላ  
 ድድ  
 ዕንቁ የከበረ ደንጊያ  
 የውሀ እናት  
 ከረከንድ  
 ዕብነ በረድ ሣፅን መቃብር  
 ሣፅን  
 ቀለም

ቀሠም  
 ቀሥታም  
 ቀስታም  
 ቀዊም  
 ቀዲም  
 ቁም  
 ታህም  
 ታም  
 ታዲም  
 ታውም  
 ቄደራም  
 ትሠም  
 ትኑም  
 ቆም  
 በሀም  
 በልቀም  
 በራቄኒም  
 በርሲም  
 በዓሊም  
 ቡጥም  
 ቢስም  
 ቢሶም  
 ቢሩሲም  
 ቤስም  
 ቤሬሲም  
 ብንያም  
 ተቅሣም  
 ተቅራም  
 ተቅዋም  
 ተንከተም  
 ቴንቆም  
 ትልም  
 ትማልም  
 ናሆም  
 ናታኒም ናቴኒም  
 ናሬዴም  
 ንዋም  
 ንፍታሌም  
 ዓለም  
 ዓለም  
 ዓም  
 ዐምዓም  
 አርያም  
 አቃኒም  
 ዐቅም

ፍሬ  
 ቦለታ መስቀል  
 መንደ  
 መቆም  
 መቅድም  
 ቂም  
 ገብረ ጉንዳን  
 ሽቱ  
 ምሥራቅ  
 አለቃ  
 ሰገድ  
 የተለቀመ  
 አካል  
 ቁመት  
 ድዳ  
 ሐሞት ጠባይ መሬታዊ  
 ኮሽሽላ  
 የዛፍ ስም  
 የጣዖት ስም  
 የእንጨት ስም  
 ዛፍ መልካም ፍሬ ያለው  
 ባምባ  
 የዛፍ ስም  
 አዲስ የዛፍ ስም በዓረብ ምድር ያለ  
 የዛፍ ስም  
 የደጎንነት ልጅ  
 ፍሬ መከር  
 ቀርም  
 መቅረዝ  
 መሰላል ድልድይ  
 ቁመት  
 ትልም እርሻ  
 ትላንት  
 መጽናናት  
 ለቤተእግዚአብሔር የተሠጠ  
 የረዓይት ወገን  
 እንቅልፍ  
 በመታገል የተገኘ  
 ዓለም ሰው ቀድሞ  
 የቀደሙ አባቶች ዘመን  
 ዓመት  
 ረግረግ  
 ከፍታ ረጅም ሰማይ  
 አካል  
 ልክ ዳርቻ

አበላሕም  
 አበሴሎም  
 አበደም  
 አብሪም  
 አብራም  
 አብርሃም  
 አዳም  
 አዲም  
 አዲግ  
 አድግ  
 አድግ ገዳም  
 አግሪም  
 አግሪም  
 ዐፅም  
 ዐፅም  
 ኢም  
 ኢየሩሳሌም  
 ኢየሩሳሌም  
 ኢያቂም  
 ኤላም  
 ኤልም  
 ኤታኒም ኤትሐኒም  
 ኤዶም  
 ኤፍሬም  
 እም  
 እም  
 የተነሣ  
 እስላም  
 ዕብን ሐኪም  
 እታኒም  
 እንባቆም  
 እንተላም  
 ዖም  
 ኦክማርም  
 ከማኒም  
 ከርም  
 ከርም  
 ካም  
 ኬሬስም  
 ከርም  
 ኮከም  
 ውልም  
 ዘም  
 ዝሀም  
 ዝማም

ባለ በሬ ባለ ላም  
 እበ ሰላም በዓለ ሰላም  
 ደመኛ ባለ ደም  
 ልብ  
 ታላቅ አባት  
 የብዙ አባት  
 መልካም ምን ያምር  
 ቁርበት የባሕር ዓረብ ቅናት  
 መሸከም መጫን  
 አህያ አድግ ወላሕም  
 የዱር የሚዳ አህያ  
 የኢሰማኤል ልጆች  
 ፍራ አውጭዎች ቀበች  
 አጥንት  
 ወገን  
 ቀኝ  
 ያገር ስም  
 መንግሥተ ሰማያት  
 የእግዚአብሔር ገንዘብ  
 ድርገት መውረጃ  
 መደብ  
 ጥቅምት በዕብራውያን  
 ገነት  
 በመከራየ አገር እግዚአብሔር አበዛኝ  
 እናት  
 ከኪካ ከበባ ይልቅ ቀድሞ  
 እስላም  
 ልጅ  
 የብር ገንቦ  
 ማቀፍ  
 አንድ ጫን  
 ዛፍ  
 የጣዖት እቃ የጣዖት ካህናት  
 ዳቦ  
 ክረምት  
 ምንጭ  
 ትኩሳት ጥቁር  
 የዛፍ ስም  
 የወይን እንጨት ወይን  
 አንኮላ  
 ጉበት  
 ደም  
 መቅ መቀት  
 ስናግ

ዝናም  
 ዞም  
 ዞም  
 ያቂም  
 ዮም  
 ደመንማም  
 ደም  
 ደሮም  
 ደክታም  
 ዲድርክም  
 ዳግም  
 ዴብላታም  
 ድርህም  
 ድክቱም  
 ደም  
 ደሮም  
 ይታይም  
 ገሃነም  
 ገዳም  
 ጊሠም  
 ጊቤሌም  
 ጠልሰም  
 ጥልም  
 ጥቅምት  
 ጸርቀም  
 ጸሊም  
 ቦታም  
 ጸናታም  
 ጸጋም ጸም  
 ዕሕም  
 ጽሕም  
 ጽቱም  
 ጽግም  
 ጸም  
 ፊካትም  
 ፋራም  
 ፋእም  
 ፋእም  
 ፋእም  
 ፊላኔሙኔሙኒም  
 ፊቴሌኔሙኒም  
 ፍሕም  
 ፍርም  
 ፍናፍንታም  
 ፍጽም

ዝናብ  
 ደም  
 መረቅ  
 ጽኑ  
 ዛሬ  
 እቃ ቤት  
 ደም  
 ሰፊ ሚዳ አዜብ  
 ድሀ  
 አላድ  
 ሁለተኛ  
 ያገር ስም  
 አላድ  
 ድሀ  
 ባርያ  
 የደቡብ ነፋስ  
 ያገር ስም  
 ሥቃይ  
 ዱር ገዳም  
 ነገ  
 አዋጅ መንገሪያ  
 ክታብ ጠልሰም  
 ዕንቁ ግምጃ  
 ግምብ ቅጥር ናስ  
 ሽቱ  
 ጥቁር  
 ጠማምነት  
 ጤና አዳም  
 ግራ  
 ዕሕም  
 ፍላፃ  
 ሰባራ  
 ግራ  
 ጸም  
 የውሀ እናት  
 አንድ ምድረ በዳ  
 ድርብ  
 ጉርሻ  
 ማግ  
 ሥውር ቦታ  
 ነጭ ድታ  
 ፍም  
 ኅብረ ሰማይ  
 ፍናፍንት  
 ግንባር

**ሳብስ ነባር ግሥ**

መጽሐፍ  
መጽሐፍ  
መጻፍ  
ቀናንሞ  
ቀንሞ  
ቄደርሞ  
አበሞ  
እንሞ  
አባሞ  
ዞሞ  
ዳሞ  
ደራሞ ጸራሞ  
ፍጥሞ

መልአከሰ ሞት  
ዋሻ ገደል  
ጉስምት  
ሸቱ  
ሸቱ  
ዶቅማ  
ሸቱ  
የልዝበ የፈትል ሥራ ትት በፈት ጥልፍ  
ቀረፋ  
ደም  
ያገር ስም  
የአንቅልፍ ጋኔን  
ያገር ስም ተራራ

የ ሰ ግሥ

ሐመስ  
 ንመስ  
 ንሠሠ  
 ሐረሰ  
 ሐረሰ  
 ሐረሰ  
 ሐረሰ  
 ሐረሰ  
 ሐበሰ  
 ሐንክሰ  
 ሐንፈሰ  
 ንየሰ  
 ንየሰ  
 ሐደሰ  
 ሐፈሰ  
 ኄሰ  
 ሐሰ  
 ኛሠሠ  
 ለሐሰ  
 ለቀሰ  
 ለብሰ  
 ለንጾሰ  
 ለክሰ  
 ልሕሰ  
 ለሱ  
 መሐለ  
 መለሰ  
 መለሰ  
 መረሰ  
 መረሰ  
 መቀሰ  
 መቆሰ  
 መንኮሰ  
 መየሰ  
 ሚሰ  
 ሞቀሰ  
 ሠለሰ  
 ሰኮሰ

አምስት አደረገ  
 ዋኘ  
 ፈለገ መረመረ  
 አረሰ  
 ጠነቆለ  
 አደላደለ አቀማጠለ  
 ተከባክበ ተናገረ  
 አዋለደ  
 በግዞት ቤት አሰረ  
 አነከሰ ተጠራጠረ  
 ተጠራጠረ አሳጣ  
 ተሻለ  
 አዘነ  
 አደሰ  
 አፈሰ ዘገነ  
 ነቀፈ  
 ነቀነቀ  
 ጠረገ  
 ተሰደደ  
 አለቀሰ  
 ለበሰ  
 አበራ አንጸባረቀ  
 ተማማለ  
 ላሰ  
 ለወሰ  
 ቆፈረ ነቀለ አፈለለ  
 መለሰ ተንቦገቦገ  
 አንጸባረቀ  
 ጠወለገ ተበላሽ  
 በሰበሰ ራሰ  
 ለየ  
 ተጣላ አስገለለ  
 መነኮሰ ተለየ ሞተ  
 ጸጅ አደረገ  
 አደለ  
 አበለ  
 ሦስት አደረገ  
 ጎደለ ጠረገ